SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM TEVBNERIANA PHILODEMVS VOL. RHETORICA EDIDIT S. SVDHAVS SUPPLEMENTUM B PA 4271 1892 1584 LIPSIAE

2/5

FESTSCHRIFT

DES

CLASSISCH-PHILOLOGISCHEN VEREINS IN BONN

ZUR BEGRÜSSUNG

DER

XLIII. VERSAMMLUNG DEUTSCHER PHILOLOGEN UND SCHULMÄNNER IN KÖLN.

> ΦΙΛΟΔΗΜΟΥ ΠΕΡΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

> > A B

LEIPZIG,
DRUCK UND VERLAG VON B. G. TEUBNER
1895.

PS66mS

PHILODEMI) of Godora

VOLUMINA RHETORICA

EDIDIT

SIEGFRIED SUDHAUS.

SUPPLEMENTUM.

噩

25902931

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERL
MDCCCXCV.

PA H271 P3 1892 Suppl.

Critolaus und die Rhetorik.

Im ernsten Museum Liegt noch ein köstlicher Schatz seltener Rollen gehäuft. Schiller.

Mit hochgespannten Erwartungen ging man an die Entrollung und Entzifferung der Papyri von Herculaneum. Was mochten diese Rollen enthalten, die fast "vider Sternenlauf und Schicksal" wie durch ein Wunder zwei Jahrtausende überdauert hatten? Frau von Staël 'zittert zu atmen, aus Furcht, daße ein Hauch diesen Staub entführe, wo vielleicht noch edle Gedanken sollummern."

Und die Beschwörung beginnt, man fängt an, den uralten Schatz zu heben. Bekannte Autoren tauchen auf, Epikur, Metrodor, Hermareh, Colotes, Polystraus, vereinzelt auch einmal ein Stoiker, Chrysippus. Aber immer von neuem erscheint der Name des Philodem in dieser Büchersammlung, hie und da liegen seine Werke sogar in mehreren Exemplaren vor, aber den breitesten Raum — ein Drittel der 22 publicierten Folianten — nimmt seine Schrift 'füber die Rhetorik' ein.

Welche Enttäuschung! Und wer will diese Fetzen sammeln? Wer will die klaffenden, ungeheuren Lücken ausfullen? Ja, wer will diesen schwarzbraunen Text auch nur lesen? Denn hier gleitet dein Auge nicht über glatte Papierflächen, sondern muß oft in tiefe Falten und Spalten tauchen, um zu sehen, ob sich diese Hasta zu einem A oder M ergänzt. Und atmest Du, von Neapels Sonne gebraten, tief auf, dann wird die Befürchtung der Madame de Staël zur traurigen Wahrheit, und das A oder M flattert davon. Vielleicht war es auch ein A. Welche Enttäuschung!

Und hast Du nun den Text daheim im kühlen Vaterlande hergestellt, meinetwegen bloß von dieser breiten Rhetorik, dann ist der Stil fast noch holpriger und zerhackter als die verkohlten Papyrusreste selbst, and man seufzt, wenn man die eleganteu Epigramme desselben Autors in der Anthologia liest, die unter einem ganz anderen Himmel entstanden zu sein scheinen. Vielleicht ist es aber leichter, zierliche Epigramme zu sehreiben als eine tüchtige Prosa?

Äber gemach, vielleicht ist auch der vielgeschmähte Text und Stil des Philodem so übel gar nicht, wenn man nur richtig ergänzt, und wir stolpern nicht über Philodems Wendungen sondern über unsere eigenen Ergänzungen. Ich behaupte sogar, dafs es kein sichereres Zeichen ungenügender Emendation giebt als die fehlende Glätte des Stils oder übermäßige Schwierigkeit des Verständnisses. Er ist zuweilen breit, aber immer correct. Zuweilen wird er in der Debatte sogar scharf, knapp, lebhaft, aber seine Kürzen und Auslassungen sind stets verständlich, wo ein größserer Zusammenhang vorliegt.

Das zu zeigen, war der Zweck dieses Büchleins.

Denn wenn auch im einzelnen noch mauches zu bessern bleibt, so übersehen wir doch hier einnal ein beträchtliches Stück lesbaren Textes, das hoffentlich zu weiteren Bemülungen um den interessanten Schriftsteller ermutigt.

Denn auch der Inhalt dieser Schrift ist von weitgehendem Interesse. - Wer sich ein Gesamtbild griechischen Lebens und Wesens machen will, kommt um die Rhetorik nicht herum. Die beispiellose Begabung der Griechen für alles Rednerische tritt schon bei Homer hervor. Welche Reden im Zelte des Achill! Aber erst Odvsseus, der redegewandte, ist der eigentliche griechische Nationalheld. Und das fühlten die Stoiker trotz ihres allegorischen Schwulstes ganz richtig heraus, dass schon in der homerischen Zeit der Keim für die spätere Entwicklung der Rhetorik liegt, die überhaupt einen gewissen Zusammenhang mit der Poesie nie verleugnet hat. Die Dichter rhetorisieren, und die Redner suchen allen Schmelz und alle Kraft der Poesie in Rhythmus und Ausdruck auf ihre Kunst überzuleiten. Die Andacht, mit der der Südländer jedem Vortrage lauscht, können wir mit unserer nordischen Gelassenheit kanm nachempfinden. Die Athener vollends, dieses sensibelste aller Völker, war ohne Zweifel das dankbarste, feinfühligste Publicum, zu dem jemals gesprochen ist. Als nun in der bewegten demokratischen Zeit die großen Redner ihre Triumphe feierten, setzte sich der Glaube an die Macht des Wortes für immer in der Vorstellung der Alten fest. Selbst die gewaltige Autorität Platos konnte daran nichts ändern Die

Rhetorik sickert in jede litterarische Darstellung ein, in die Geschichtsschreibung so gut wie in das Drama. Während nun eine germanische Beredsamkeit allen Nachdruck auf den Inhalt legen würde, überwuchert hier mehr und mehr die Form, die allmählich den Wahrheitssinn erstickt, die Stoffwahl beschränkt, und schließlich den gesunden Menschenverstand wegfrists.

Daß es bei den mannigfachen Auswüchsen der Rhetorik nicht an Opposition fehlte, ist verständlich. Der Kampf für und wider erfüllte seit Plato die gebildete Welt und ist von da ab nie wieder zur Ruhe gekommen. Alle Philosophenschulen nahmen zu der Rhetorik Stellung, und darin liegt das Interesse des ersten Teiles unserer Schrift, daß sie ganz bestimmte Auftlärungen über Wesen und Verlauf dieses Streites giebt. Wir erstaunen, wie leidenschaftlich noch zur Zeit des Philodem der Kampf geführt wird, und welch gewaltige Litteratur er ins Leben rief.

Einen der gewantlesten und heftigsten Gegner fand die Rhetorik in dem Peripatetiker Critolaus, dessen Schriften offenbar in dem Kampfe um deren Kunstwert Epoche machten. Einzelne Spuren dieser Schriften waren uns noch bei Sextus adv. het. erhalten, jetzt fällt auf den alten wunderlichen Streit durch Philodem ein neues Licht. — Die folgenden Bemerkungen machte ich etwa gleichzeitig mit meinem Freunde Ludwig Radermacher. Da er jedoch durch Heranziehung des Quintilian deu Zusammenhang dieser Litteratur schärfer präcisierte, war es mir sehr erwünscht, daße er die Ausarbeitung dieses Teiles übermahm. Dabei überraschte er mich aufs angenehmste

durch die aufserordentlich lehrreiche Interpretation des lucianischen Schriftchens Περ] παρασίτου, das noch 300 Jahre nach Critolaus auf die Debatten jener Zeit schließen läf-t und auch damals noch ein Verständnis des Publicums für alle tecl-nischen Einzelheiten voraussetzt.

* *

"In seiner Dissertation de Critolao Peripatetico Berl, 1895 hat Frank Olivier auch das Verhältnis dieses merkwürdigen Mannes zur Rhetorik zum Gegenstande seiner Betrachtung gemacht. Dabei hat er sich im Wesentlichen darauf beschränkt, das Material, das ihm Sudhaus aus Philodem zur Verfügung gestellt hatte, wiederzugeben, gelegentlich hat er auf Übereinstimmungen mit Sextus Empiricus hingewiesen, wie Sudhaus schon vor ihm, aber einer eindringenden Behandlung der Frage ist er aus dem Wege gegangen. Von Missverständnissen im Einzelnen ist er nicht frei geblieben.1) Vor allem aber ist ihm entgangen, dass Quintilian im zweiten Buche der Rhetorik überaus schätzenswerte Beiträge liefert. Es ist unerläßlich, zunächst diesen großen Zusammenhang aufzudecken. und hierbei hat man von Sextus auszugehen, weil bei ihm ein geordneter Gedankengang zu Tage tritt, während Philodem, unversehrt erhalten zweifellos unsere beste Quelle, jetzt nur wenig zusammenhängende Reste bietet. Freilich läßt sich nicht leugnen, daß der Einklang des Quintilian, so sehr er unsere Kenntnis der Sache fördert, doch auch neue Rätsel zu lösen

¹⁾ Vgl. S. 32.

aufgiebt. Sextus geht bei seiner Widerlegung zunüchst aus von der stoischen Definition der τέχνη: πόσα τέχνη σύστημά έστιν έχ καταλήψεων συγγεγυμυασμένων καὶ έπὶ τέλος εξχρηστον τῷ βέφ λαμβανώντων τὴν ἀναφοράν.

Dann heifst es weiter:

a = Sext. § 10 Vgl. Quint II ή δὲ ὁ ἡτορική 17, 27: uti etiam οὐκ ἔστι σύ vitiis rhetoricen, στημα ἐκ κατα- quod ars nulla λήψεων, ώς πα- faciat, criminan- με τορική. Το με το με το τορική τον γόφ affectus moveat. ψευδων οὐκ Dazu II 17, 18 είσι καταλή- altera est calum- ψεις, ψευδη δέ nia nullam ar- ἐστι τὰ ἐκγό- tem assentiri fal- μενα τῆς ὁ ήτο- sis ο οριπίοπί- Vgl.Philod.rhet.

μενα τῆς δητο- sis ομίπιοπ: \gl.Philod.rhct.
ομικῆς είναι θε- bus, ομία cou-! Ιρ- 22 Κατά τὰς
ωρήματατοιαῦ- stitui sine per- ἄλλας τέχνας τὰ
τα ῶντα· οῦτω ceptione!) που θεωρήματά ἐστεν
παφαπειστόνο possit.quae sem- ἀληθη, ψενοῦ
τοὺς δικαστὰς per vera sit; δὶ τὰ κατὰ τὴν
καὶ ὀργὴν κε- rhetoricen assen- ὁητορικήν. Δῆυντέον ἢ ἐλουν tiri falis; που λου ὅτο κόδι τὴν
καὶ μοιχῷ συν| esse igitur artem. φιλοσοφάαν τέχηγορητέον ἢ
ἐεοσούλο (νgl.|

I) I), i. άνεν καταλήψεως.

Sext. 78). — ἀμέλει γέ τοι καὶ οἰ περὶ Κριτόλαον τὸν περιπατητικὸν καὶ πολὸ πρότερον οἱ περὶ Πλάτονα εἰς τοῦτο ἀπιδόντες ἐκάκισαν αὐτὴν ὡς κακοτεχνίαν μάλλον ἢ τέχνην καθεστηκυῦτο.

b¹ = Sext. § 13 Quint. II 17, 22 Philod. II 125 καὶ μην έπει πάσα aiunt etiam om- τοιαύτης δε της τέχνη ήτοι έστη- nes artes habere πρώτης άποδείκὸς έγει τὸ τέλος finem aliquem ξεως πεφυχυίας και πάγιον, ώς propositum, ad βλέπεται το διηφιλοσοφία και quem tendant; μαρτημένον ήδη γραμματική, η του hunc modo nul- και της έκδεγοώς το πολύ ένό- lum esse in rhe- μέννς, καθ' θην μενον, καθάπερ torice mode non έλέγετο πάσα lατοική τε καί κυ- praestari eum τέγνη τυγγάνειν βεονητική, δεήσει qui promitta- αεί του τέλους και την οπτορικήν, tur.-Noster ora- η κατά το πλείείπερ έστι τέγνη, tor arsque a nobis στον, ή δε όητο έτερον τούτων finita non sunt τορική μηδετέέπαγγέλλεσθαι, posita in eventu, ρου νένους μετούτε δὲ έστηχος Tendit quidem ad έγειν. έγει πῶν τέλος victoriam qui di-

(οὐθὲ γὰρ ἀεὶ πε- cit; sed cum bene

ριγίνεται τῆς τῶν dixit, etiamsi non Philod. II 105 αυτιδίκων νίκης, vincat, id quod τέλος τε, φησίν, άλλ' ἐσθ' ὅτε ἔτε- arte continetur, τῆς ὁητορικῆς ἢ ρου μέν προτί- effecit. Ebda: Fir- τοῦ ρήτορος τὸ θεται ὁ δήτως mum autem hoc, πείθειν. έτερον δε έξα- quod opponitur, κολουθούν έγει adversus eos forτέλος) οὖτε τοῦ tasse sit, qui perώς τὸ πολὸ ἐφιέ- suadere finem μενον κτλ. putaverunt.

ών ατλ.

b2 = Sext. § 16 | Quint, II 17, 11 | Philod. II 71 u. 97 είπερ τε ένδέ- quo illud quo- σύχ είκοβολείν χεται γενέσθαι que excluditur δφείλει άλλ' δρδήτορα μη με- quod dicunt θοβολείν] πάσα τασχύντα της non esse artis τέχνη, τὸ δ' είκοόητορικής τέχ. id, quod faciant βολείν οὐκ ὑρθονης, ούκ αν είη qui non didi- βολεί πλην εί που τις τέχνη όητο- cerint; dicere σπανίως όήτορική ένδέγεται autem homines ρας δὲ δεινούς δέ γε ίκανῶς καὶ et qui non didi- γεγονότας ἄνευ κατά τρύπον όη- cerint. Ad cuius μαθήσεως παρτορεύειν μή με- rei confirmatio- ειλήφαμεν. cf. τασχύντα όητυρι- nem afferunt De- 1197 σαφώς γάρ κής, ώς καl περί madem remi- λέγει, ὅτι Δη-Δημάδου παρ- gem et Aeschi- μάδης οὐκ ἔμαειλήφαμεν. κω- nem hypocri- θεν, ως δ' αυπηλάτης νὰρ ten etc.

τως Αίσγίνης —τὸν μὲν γὰρ Δημοσθένην πάντες κεκράγασιν οί κατ'

αὐτὸν τεγνίτην είναι καὶ Κριτόλαος ούκ άπαοveiras. Philod rhet I 14

c1 = Sext. \$ 20 Quint. II 16, 4 fr. V (cf. I 16 fr. IX) οί δὲ περὶ τον enumerant qui . οῦτως τοιγαφ-Κοιτόλαον και perniciosa non οῦν ἐπεὶ 'Ρωοί ἀπὸ τῆς 'Ακα- singulis tantum μαῖοι καὶ Λάδημίας, έν οίς sed rebus etiam κωνες άνευ της έστι Κλειτόμαγος publicis usi elo- διατριβής της όηwei Χαρμάδας, quentia turbave- τορικής και τὰ είωθασι και ούτοι rint civitatium περί των συμβοτοιαῦτά τινα λέ- status vel everte- λαίων οίχονονειν, δτι τὰς μέν rint; eoque et μοῦσι καὶ περί τέγνας ούκ έκ- Lacedaemonio- των δημοσίων βάλλουσιν αί rum expulsam έκβεβλήκασι πόλεις πάνυ τι civitate et Athe. γὰρ τὸν ρητοβιωφελείς ούσας nis quoque, ubi ρικον λόγον έπιστάμεναι, την actor movere af- ούχ αν είη καί μέντοι όπτορικήν fectus vetabatur, παρά μέγα τὸ διπάντες παντανό- velut recisam κολονείν οὐδε το θεν ώς πολειιω- orandi potesta- δημηνορείν διά

secuntur Cretensinm et Lacedaemoniorum exempla — ὅθεν εί μη τὰς τέγνας ξυβάλλουσιν αί πόλεις, έκβεβλή-

τάτην έδίωξαν — tem.

fr III and Philod Ι 359 δήτορας δε έκβεβληκέ-मा अवा रहतीयνατωκέναι τὰς 'Adnvas.

τέγνης. cf. II 100

κασι δὲ τὴν όητοοικήν, ούκ ἂν είη των τεγνών ή δητοοική.

πρός γε μὴν τοῖς sequitur quaestio, μετά ταύτην τὴν είρημένοις καί an utilis rhe- έπικειμένην ύποεί τέγνη πάντως torice. Nam qui- μνήσομεν έχείνη έστιν ή όητορική, dam vehementer μηγανήν, ότι πάσα ήτοι τω έχουτι in eam invehi so- τέχνη χάριν ώφεη ταις πόλεσιν lent et quod sit λίμου τινός είς έσται γρειώδης indignissimum, in τον βίον είσηκται ώς και αί λοιπαι accusationem ora- και πολλοῖς παρατων τεχνών ούτε tionis utuntur σκευαστική των δὲ τῷ ἔχοντι οὖτε orandi viribus: cf. συμφερόντων ταις πόλεσίν έστιν supra: qui perni- έστίν, ή δε όητοώφέλιμος, ώς πα- ciosa non sin- οική κτλ. ραστήσομεν. § 36 gulis tantum, ποόδηλον δέ έστι sedrebusetiam τὸ κατάτῶν νόμων | publicis usi eloαὐτὴν ὑπάργειν quentia turbazed it wo iv raic verint civitatium

τέγναις ύποτί- terint. θενται, § 43 τοσαῦτα μὲν οὖν καὶ τοξε' Ακαδημαϊποτς έν καταδρομῆς μέρει λένεται περί όητορικής,

c2 = Sext. § 26 Quint. II 16, 1 , Philod. II 107

κακοτέγνοις status et ever-

ώστε εί μήτε τῷ | έχουτι μήτε τοῖς πέλας ἐστὶν ὼφέλι-

μος, οὐκ ἀν εῖη Quint. II 16, II
τέχνη, ἀλλά ποὸς Verum hace apud
τέχνης ἀλλά ποὸς Verum hace apud
τέντε ἀπολογού- cos forsitan quacμενού τενες μέν ranhur qui sunσούσες διγοφεκής, ad persuadendi
τῆς μέν ἀπετάς καὶ vim rettulerunt.
το σοφοίς, τῆς οἱ δὶ vice cet bene
τ'ν μέσοις ἀπθρώαία τοι τοι τοι τοι τοι τοι τοι τοι
τῆς ἀπτίες
τοι τὶς τοιν μοτι
τῆς ἀπτίες
τοι τὸι τοι τοι τοι τοι τοι τοι
λλά τῆς τοιν μοτι
σημούν.

Nach der Art, wie Sextus die Einwände vorführt, stellt sich das Ganze als ein geschlossener Angriff gegen die Stos dar. Die stoische Definition von der τέχνη wird zu Grunde gelegt, und indem sie in ihre Einzelheiten zerpflücht wird, ergiebt sich der Nachweis, daßs eben nach dieser Definition die Rhetorik keine τέχνη sein kann. Sie ist kein σύστημα ἐν καταξήψεων (a, lin felht das sicher zu erreichende τέλος (b¹ und b²), ihr Ziel ist kein χρήσιμον (c¹ und c²). Offenbar nämlich gehören b¹ und b² enger zusammen, insofern als unter 1 nachgewiesen wird, daß der technisch gebildete Redner nicht immer sein Ziel erreicht, unter 2, daß auch Ungebildete dies Ziel (τὸ πείθιεν) erreicht haben. Ebenso c¹ und c². In beiden

bildet die Frage nach dem Nutzen der Rhetorik den Ausgangspunkt der Betrachtung. Merkwirdig ist, daß in e¹ bei Sextus Lakoner und Kreter, bei Quint. Lakoner und Athener, bei Philodeen Lakoner, Athener und Römer als Feinde der kunstmäßigen Beredsamkeit erscheinen. Über die Anführung der Römer wundert sich bereits Philodem (II 85), trotzelem dürfte er das Ursprüngliche bieten aus der Feder eines Mannes, der Rom zu einer Zeit sah, wo man dort den Rhetoren noch wenig hold war.

Schon die Art, wie die Argumentation aus einer Quelle abgeleitet ist, giebt ein Recht zu der Mutmaßung, daß sie dem Kopfe eines Einzigen entsprungen ist.

Von a sagt Sextus, daß Critolaus und Platon die nämlichen Gedanken entwickelt hätten. In die Fassung aber, wie sie bei Sextus vorliegen, köunen sie erst zu einer Zeit gebracht worden sein, als die stoische Lehre bereits existierte. Möglich, daß sich Critolaus in diesem Falle, wie auch soust oft, auf Platon berufen hat. Man beachte eudlich, daß als Ergebnis der Beweisführung herauskam, die Rhetorik sei eine zworsprife.

b² wird bei Sextus und Quint, ohne Nennung eines Gewährsmannes vorgebracht, aber Philodem erweist uns hier den gewünschten Dienst: καὶ Κοιτόλους οὐκ ἐπαρνείται.

Danach wird man logischer Weise b¹ ebenfalls auf Rechnung des Critolaus zu setzen haben, da der erste Einwand nur die andere Seite des zweiten ist. Auch in der Überlieferung des Philodem folgen beide unmittelbar auf einander. Bei e'n nennt wieder Sextus den Namen des Cirtolaus in Verbindung mit jüngeren Academikern; nach Abschlußs von e's werden freilich letztere allein angeführt, aber wertvoll mußs uns der in e' enthaltene Satz sein: πρόδηλου δ' έστὶ το κατά τῶν νόμων αὐτην ὑπάσχειν καὶ ἐξ ὧν ἐν τοἰς κακοτέχνοις τέχναις ὑποτάθενται. Vgl. oben S. XIV.

Es läßet sich demnach kaum bezweifeln, daße Critolaus der Urheber jener Beweisführung ist, welche die stoische Definition von der τέχνη zu Grunde legte. Seine Schrift war ein Angriff gegen die stoische Philosophie, die Beschützerin der Rhetorik, und die Waffen waren aus dem Lager der Gegner selbst geholt.

Sextus bringt noch zwei Sätze gegen die Rhetorik vor: erstens ihr fehle die ΰλη ιδία, zweitens ihre Arten, das συμβουλευτικόν, δικανικόν, ἐπιδεικτικόν, verfolgten besondere Ziele; mithin falle das Ganze auseinander. Beide Behauptungen sind älter als l'hilodem: 1. πάλιν σκοπώμεν του έφεξης, καθ' ου ηξίωσε πάσαν έπιστήμην ένειν ίδιαν ύλην, πεοί ην στρέφεται την δε δητορικήν έπειρατο είπειν οὐδεμίαν έγειν. - 2. πάσης τοιβής - έστιν τι τέλος, έφ' δ πάντα τὰ μέρη συννεύειν ὸφείλει, τῆς δὲ βητορικῆς οὐδέν ἐστι τέλος. Rh. II 123 u. 105. Als Urheber hat Sudhaus mit Recht den Critolaus angenommen, dessen Name bei Philodem rings in der Umgebung erscheint. Vgl. Olivier p. 34. In der weiteren Ausspinnung des ersten Satzes heißt es bei Sextus § 49 wieder: πρὸς τώ μη είναι τέγνη έτι και κακοτεγνία νενήσεται; gegen diese Angriffe wendet sich Quint, c. XXI. Man

beachte außerdem Quint. II 17, 15: Multa Critolaus contra, multa Rhodius Athenodorus. Agnon quidem detraxit sibi inscriptione ipsa fidem, qua rhetorices accusationem professus est. Nam de Epicuro, qui disciplinas omnes fugit, nihil miror. Hi complura dicunt sed ex paucis locis1) ducta; itaque potentissimis eorum breviter occurram, ne in infinitum quaestio evadat. Prima his argumentatio ex materia est. Omnes enim artes aiunt habere materiam, quod est verum; rhetorices nullam esse propriam, quod esse falsum in sequentibus probabo. So könnte nach Quint. entweder Critolaus oder Athenodor oder Agnon oder Epikur Urheber jenes Satzes sein; allein daß Epikur nicht in Frage kommen kann, zeigt Philodem. So bleibt die Wahl zwischen Critolaus, der vielleicht nicht ohne Grund an erster Stelle genannt wird, und den beiden anderen. Die Entscheidung fällt nach dem vorher Gesagten nicht schwer: es kommt noch hinzu, daß sämtliche im Texte Quintilians folgenden Argumente bereits als critolaisch erkannt sind.

Bei Sextus wird nach § 51 der Zusammenhang durch zwei Einlagen unterbrochen, einmal durch den versuchten Nachweis, δτα οὐδι ἐκατακεινέξει καλὴμ λέξειν ἡ ἡητορική: das ist ein Ausfall, der in den Zusammenhang nur mittelbar hineinpaßt, wie denn auch der Schlufs 50 ἀδακτέον ὅτι τῆ συνηθείφ προσεκτέον μάλλον ἐστι θέλοντας εὐ λέγειν ἢπερ τέχνη τικὸ

Jiese Bemerkung ist wichtig als Stütze für unsere Auffassung, daß ein großer Teil der λόγοι aus der einen Definition der τέχτη abgeleitet sind.

περιεργοτέρα ganz naiv zugiebt, was bisher aufs eifrigste bestritten worden war. Dann geht Sextus \$ 60 ff. noch einmal genauer auf das rélog der Rhetorik ein. Die Auseinandersetzung könnte überflüssig erscheinen, nachdem schon vorher von demselben Gegenstand die Rede war. Sie ist es aber nicht. Wir werden nachher Gelegenheit haben, für eine andere Schrift eine ganz entsprechende Anlage nachzuweisen; es kann daher kein Zweifel sein, daß die Art, wie Sextus seine Argumente vorbringt, einfach die typische gewesen ist. Von \$ 61 an werden Philosophen und Rhetoren bis auf Hermagoras aufgezählt, welche die Rhetorik als Kunst des Überredens faßten. Hier begegnet es dem Sextus, dass er dem Xenokrates eine andere Definition unterschiebt wie § 6. Das Register stammt also wohl aus verschiedener Quelle. In der angeschlossenen Beweisführung fehlt es nicht an Anklängen:

. Sextus \$ 68 | Quint. II 17, 30

καὶ μὴν τοῖς ἀντικειμένοις Plurima vero ex eo contra συναγορεύειν ἐκαγγάλλεται, rhetoricen cavillatio est, τὰ δὶ ἀντικειμένα σὸῦ ἐσιντ quod ex utraque causas ἀληθῆ, οὐχ ἄρα τοῦ ἀλη- parte dicatur. Inde haec: δοῦς ἐρίεται ἡ ὅριορική, nullam esse artem contraκαὶ μὴν οὐδ στο ψεύδους, riam sibi, cf. II 17, 27.

Sextus § 73 Ebda 26

ορθέντων τε πολλάχις των Ita falsum erit illud quoλόγων καθ ἐπ' αὐτοῖς πε- que quod dicitur, artes πεισμένων των δικαστών scire quando sint finem οὐδὶν ἦττον προσμένουσιν consecutae; rhetoricen neοδ φίτορες, ἔτερόν τι ἀπεκδεχόμενοι τέλος καὶ προσμένουτες δάονται.

Dafs Critolaus die Rhetorik bekämpfte, indem er als ihr Ziel die Überredung hinstellte, geht aus Philodem deutlich hervor. Vgl. z. B. Rhet. II fr. 21 p. 92.

Ouintilian kennt sämtliche Einwände des Sextus bis auf den letzten, den er sich wahrscheinlich deshalb geschenkt hat, weil er von den ukon hnronizie erst im dritten Buche handelt. Seine Widerlegung ist ganz vom Standpunkte des Stoikers verfafst. II 17, 31 Quae omnia apparet de ea rhetorice dici, quae sit a bono viro atque ab insa virtute seiuncta. Vgl. c. 20 an virtus rhetorice. Ebenso II 17, 23 Firmum autem hoc, quod opponitur, adversus eos fortasse sit qui persuadere finem putaverunt. Noster orator arsque a nobis finita non sunt posita in eventu. Tendit quidem ad victoriam qui dicit; sed cum bene dixit, etiamsi non vincat, id, quod arte continetur, effecit. Dazu Sextus 6 οί ἀπὸ τῆς στοᾶς φιλόσοφοι ἔλεγον ἡητορικήν υπάργειν έπιστήμην τοῦ εῦ λέγειν.') Hatte Critolaus sich auf das πείθειν versteift, so fand der Stoiker hier einen Ausweg. Vgl. Quint, II 16, 11: Verum haec apud eos forsitan quaerantur, qui summam rhetorices ad persuadendi vim rettulerunt. Si vero est bene dicendi scientia, quem nos finem se-

Danach ist Sextus c. 9 p. 676, 19 zu lesen έπει γὰρ τέχρην ἢ ἐπιστήμην λόγων ἢ τοῦ ζεῦ) λέγειν και πειθούς περιποιητικήν βούλονται τυγχάνειν τὴν ὅητορικήν οἱ τὴν ἔννοιαν αθτής ἀποδιδύντες.

quimur, ut sit orator imprimis vir bonus, utilem certe esse eam confitendum est. Unzweifelhaft ist der Stoiker Diogenes, dessen Spuren Sudhaus im Philodem nachwies, Vorläufer Quintilians gewesen, indessen muß es bei dem Zustande unserer Überlieferung unsicher bleiben, woher der Röuer seine Widerlegung geschöpft hat. Nicht bedeutungsles für diese Frage dürfte eine merkwärdige Übereinstimmung zwischen Quint. und Sextas sein, die ich frei-lich nicht zu deuten vermag. Beide stellen an die Spitze eine Übersicht über die verschiedenen Definitionen der Rhetorik. Dieser Ausblick reicht bei Sextus bezeichnenderweise nur bis auf die Stoa; daß er bei Quint. sehr viel weiter geführt wird, darf nicht Wunder nehmen. Nun aber vergleiche man

Sextus § 2 Quint. II 15, 5

Πλέτων μὲν οὖν ἐν τῷ Αρυd Platonem quoque Gor-Γοργία κατὰ διοριστι- gias in libro, qui nomine eius κὴν ἐφοδον τοιοῦτον isscriptus est, idem fret dicti διακεν ἐξ ἐπτουνθόκοις (scil. rhetoricen esse persuadochous: ἔριτορισῆς ἀπο. dendi opificem) sed hanc Plato διάδοια: ἔριτορισῆς ἐστα. illius opinionem volt accipi πειθοῦς δημιουργὸς διὰ ποι suam (d. i. der Standλόγουν ετο. τὸ μὲν διὰ punkt der Stoa gegenüber dem λόγουν προστιθεῖς τόχε Gorgias, vgl. Quint. II 15, 24). πορ ὅσον πολλέ ἐστι Cicero pluribus locis scripsit τὰ πειθὰ τοῖς ἀνθρώβιώς ἐνεργεξόμενα χωgis λόγου, καθάπερ πλόντος καὶ δίξεε καὶ! ήδουή και κάλλος. of Verum et pecunia persuadet

γοῦν παρὰ τῶ ποιητῆ et gratia et auctoritas dicentis δημονέροντες - Φρύνη et dignitas, postremo aspectus τε, ώς φασίν, έπεὶ συνη- etiam ipse sine voce, quo vel γορούντος αὐτή Τπερεί- recordatio meritorum cuiusque δου ἔμελλε καταδικά- vel facies aliqua miserabilis vel ζεσθαι, καταροηξαμένη formae pulchritudo sententiam τούς γιτωνίσχους κτλ. dictat. Nam et Manium Aquilium defendens Antonius -Et Phrynen non Hyperidis actione quamquam admirabili sed conspectu corporis. quod illa speciosissimum alioqui diducta nudaverat tunica. putant periculo liberatam.

Die Übereinstimmung ist augenfällig. Schlagend namentlich das Beispiel der Phryne, da doch nach der gewöhnlichen Überlieferung Hypereides ὁ καταρρήξας τοὺς γιτωνίσχους ist. Bloss hat Quint., wie er überhaupt zu thun liebt, aus eigner Kenntnis Römisches eingeschoben und der Übereinstimmung Ciceros zuliebe das διὰ λόνων in der Gorgiasdefinition unterdrückt. Daraus erklärt sich im Folgenden die verschiedene Anknüpfung bei Sextus und Quint : τάχα μέν τὸ διὰ λόγων προστιθείς παρ' δσον und anderseits Verum et pecunia persuadet. Sextus hat offenbar das Ursprüngliche, da ja διὰ λόγων eine Erläuterung erforderte.

Dass der Gorgias gegen die Stoa ausgebeutet wurde, beweisen die scharfen Worte Quintilians II 15, 24: Plerique autem, dum pauca ex Gorgia Platonis a prioribus imperite excerpta legere contenti neque hoc totam neque alia eius volumina evolvunt, in maximum errorem inciderunt creduntque eum in hac esse opinione, ut rhetoricen non artem sed peritiam quandam gratiae ac voluptatis existimet. Also jemand, der sich auf Platons Autorität gegen die Rhetorik als $\tau i \chi_{TP}$ berief. Gemeint ist wohl Critolaus, über dessen Beziehungen zum Gorgias Olivier p. 19 gehandelt hat.

Welche Wichtigkeit der Frage nach dem Wesen der Redekunst in den Philosophenschulen beigelegt wurde, zeigt das Werk des Philodem zu Genüge. Von den zunftgemäßen Rhetoren hat, soweit wir sehen können, nur Quint, die Sache eingehender berührt. Daß aber der Streit auch noch im zweiten Jahrhundert nach Christus fortdauerte, darf man nicht so sehr aus dem Kapitel des Sextus πρὸς ρήτορας schließen, als vielmehr aus einem anderen Zeugnis aus jener Zeit, das hierhin gehört. Es ist eine Schrift, der man bisher wenig Verständnis entgegengebracht hat, und die in ihrer tieferen Tendenz nur in diesem Zusammenhange verstanden werden kann, Lucians 1) περί παρασίτου, ότι τέγνη ή παρασιτική. Hier heißt es nach einer kurzen Einleitung, in der auch 836 gegen Ende die Rhetorik begegnet, § 840 ibi dù πρώτου, εί σοι δοκεί, περί της τέγνης, ήτις ποτ' ούσα τυνγάνει, σχοπῶμεν. Alsdann folgt & 841 die uns bereits geläufige Definition: τέγνη ἐστίν, ώς ἐγὼ

¹ Die Unechtheit aus Zahlenunterschieden im Gebrauch einzelner Partikeln zu folgern, ist doch sehr bedenklich.

διεμινημονεύω σοφού τινος ἀκούσας, σύστημε ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων πρός τι τέλος εξύχρηστον τόν ἐν τὴ βίω. Hierard wird mit großem Ernste nachgewiesen, wie die einzelnen Teile dieser Definition νου σύστημε ἐκ καταλήψεων an bis zum τέλος and die παρασίτωή passen, ferner 845, daß die παραστική nicht bloße δύνεμμς (Quint. II 15, 2 quidam rhetorieen vim tantum nominaverunt und II 15, 3 vim diec δύνεμιν) und daß sie auch keine ἀτεχνία sei (dazu vgl. Philodem).

Obgleich damit der eigentliche Beweis, daß die παρασιτική eine τέχνη, abgeschlossen ist, so giebt sich Tychiades doch noch nicht zufrieden, sondern mahnt (846) άλλ έχεῖνο, ὅπως καὶ ὅρον ἡμῖν τινα γενναΐον αποδώς της παρασιτικής. Wer weifs, mit welchem Ernste man sich allzeit um den öpog rig οητορικής gestritten hat, der wird den Spott verstehen. Der Parasit antwortet: ὀρθῶς σύ γε λέγων. δοκεί γὰρ δή μοι οὕτως ἄν μάλιστα ωρίσθαι παρασιτική έστι τέγνη ποτέων και βρωτέων και των διά ταῦτα λεκτέων, τέλος δὲ αὐτῆς το ήδύ. Man vergleiche, wie Quint. den 15. Abschnitt schliefst: Dicam enim non utique quae invenero sed quae placebunt signt hog: rhetoricen esse bene dicendi scientiam -His approbatis simul manifestum est illud quoque, quem finem vel quid summum et ultimum habeat rhetorice, quod τέλος dicitur, ad quod omnis ars tendit; nam si est ipsa bene dicendi scientia, finis eius et summum est bene dicere.

Die anschließende Auseinandersetzung über das ήδύ als τέλος, womit der besondere Abschnitt des Sextus über das Ziel der Rhetorik zu vergleichen ist, giebt dem Lucian Gelegenheit zu kräftigen Ausfällen gegen Epikur. Dann kommt 851 der Nachweis, dass die παρασιτική von allen Künsten die beste sei. Zuerst einige von ihren besonderen Vorzügen: daran schliefst sich von 856 bis zum Schlusse 882 ein Vergleich zwischen ihr und Rhetorik und Philosophie. Abwechselnd bekommen Redner und Philosophen ihren Teil weg. Aber besonders merkwürdig ist der Abschnitt 869-873, in dem scherzhaft der Beweis erbracht wird, daß Nestor, Patroklos und Meriones schon Parasiten gewesen seien. Das zielt deutlich auf Aufstellungen der Stoa, vgl. Quint. II 17, 8; nos porro, quando coeperit huius rei doctrina, non laboramus exquirere: quamquam apud Homerum et praeceptorem Phoenicem eum agendi tum etiam loquendi et oratores plures et omne in tribus ducibus orationis genus et certamina quoque proposita eloquentiae inter iuvenes invenimus. Im selben Zusammenhang treten die Heroen bei Phil. II 77 auf. So viel ist sicher, dass man die Schrift Lucians

So viel ist sicher, dals man die Schrift Luciaus nicht als oberdlächliche Farce nehmen darf: da sie nicht eigentlich gegen die Rhetoren gerichtet ist, die sich, wie schon gesagt, für jene Fragen nicht interessierten, sondern gegen Philosophen, so erklärt es sich von selbst, daß neben der Rhetorik in inniger Verquickung die Philosophie erscheint. Wenn übrigens Hermogenes seine Schrift περί στόσεων folgendermaßen beginnt: πολλον δυντου καί μεγάλου, ἃ τὴν ὑργτο-ροκήν συνίστηρε καὶ τίχνην πολεί, κατ αληφ θέντα π τέ ζε ἀχχης δηλαδή καὶ συγγυμνασθέντα τῷ χούνφ

σαφή τε τὴν ὡφέλειαν παρεχόμενα τῷ βίφ¹), so zeigt dies, daſs damals die stoische Definition für die Rhetoren gang und gäbe war, so daſs man Lucian um so leichter verstehen muſste.

Critolaus hat offenbar mit seiner Schrift einen gewaltigen Anstofs gegeben. Seine Nachfolger auf jenem Felde waren zahlreich, und so kennt denn Philodem noch eine Reihe von Einwänden²), die gegen die Rhetorik als Kunst erhoben worden sind. Wer eine ausführliche Geschichte der Streitigkeiten schreiben will, wird Philodems Rhetorik als Ausgangspunkt zu betrachten haben. Überhaupt wäre es wünschenswert, daß die Aufmerksamkeit der Fachgenossen sich mehr als bisher auf diese Schrift richtete, zumal der letzte Herausgeber selbst in mehreren Aufsätzen gezeigt hat, welche Fülle von Aufklärung sich aus der bisher verschütteten Quelle für recht dunkle Gebiete des griechischen Geistestelbens gewinnen läßtz.

8 _ 1

Es sei mir gestattet, Radermachers Anregungen folgend noch einige Bemerkungen über die Schrift Helt παρασίτου hinzugügen, die uns sogleich wieder zu dem oben verlassenen Thema zurückführen werden.

Der Kampf zwischen Rhetorik und Philosophie war gleichzeitig ein Kampf um das Bildungsideal, um Nachwuchs und Fortoffanzung, um die Jugend.

Dazu weitläufige Erörterungen bei Syrian II p. 3 ff., besonders lesenswert p. 3, 23 ff. über einen Sophisten zu Athen, der vor 300 Schülern die Rhetorik bekämpfte.

Darunter mögen einige, die weder Sextus noch Quint. nennt, noch von Critolaus selbst herrühren, vgl. IX f. 97 fr. 7.

Naturgemäß veranlaßte der Kampfruf 'hie Rhetorik' 'hie Philosophie' mit seinen vielfachen Nuancierungen. mit den Versuchen beides zu verbinden oder das eine unterzuordnen, eine Reihe von Programmschriften. direkt zum Werben bestimmt. Es ist kein Zufall, daß gerade in diesen zufällig durch die Rollen erhaltenen Werken, die mehr für den Tag und seine Interessen als für die Dauer gedacht und geschrieben waren, daß hier gerade derartige Programmschriften auftauchen. Ich erinnere nur an das Buch des Nausiphanes, der seine Physiologie als Ausgangspunkt für rhetorische Bildung empfahl, an das Werk des Eristikers Alexinus 'über Erziehung', das Stellung zur Rhetorik nimmt, an Epikurs Schrift Περί όητορικής. Ja, das weitschichtige Opus des Philodem ist im Grunde auch nur eine Programmschrift. Deun die unbedeutenden Zugeständnisse an die dürftige Kunst der Sophistik am Ende des zweiten Buches dienen seiner Philosophie, der warm empfohlenen, eher als Folie, als daß sie ihr Abbruch thäten. Als Kern des ganzen Werkes dürfte man demnach das sog. V. Buch der Rhetorik ansehen, in dem mit den wärmsten Farben das Bild des epikureischen Weisen gegenüber den unseligen Rhetoren und Kednern ausgemalt wird, wie ja auch sonst die Epikureer ihre Lehre mit einem Eifer und einer Überzeugungstreue verfochten, wie ie die Vertreter eines neuen Heilsdooma. Wenn wir es sonst nicht wüßsten, würden die Steine von Oinoanda reden

Alle diese Tageslitteratur hat nun, wie billig, die Zeit verschlungen, und nur der Schalk ist übrig geblieben, Λουκιανού Περί παρασίτου, ότι τέγνη ή παρασιτική. Die ganze Polemik iener Tage mit ihrer marktschreierischen Übertreibung und Lächerlichkeit spiegelt sich in dieser Schrift, deren Bedeutung Radermacher zuerst erkannt hat. 'Ρήτορες καὶ φιλόσοφοι werden fortwährend als Concurrenten der Parasiten erwähnt. Drastisch genug werden ihre διδασκαλεία geschildert, die die Jugend düsteren Blickes betritt und schreiend und heulend verläfst (851 f.). Die andern Künste lernt man für teures Geld, sagt Lucian (854), die Schmarotzerkunst bringt noch was ein. Genau so contrastiert Philodem II 159, 14 die teure Rhetorik und die Philosophie, die man umsonst lehrt. Während nun jeder die ἀνάληψις seiner Kunst als wunders wie leicht und kurz darstellte, eben weil sie auf Methode beruhe, übertrumpft dies Lucians Parasit durch die Worte αμα τε άργεται καὶ ἐν τῷ τέλει ἐστίν (852). Wie Philodem das unglückselige Dasein der Rhetoren schildert und das glückliche Leben der Philosophen preist, so rühmt der Parasit mit epikureischen Farben sein Leben als ein stetes Fest gegenüber den andern Künsten (ταλαιπωρούσι . . . 853). Am interessantesten ist in dieser Beziehung S. 876 u. 877, wo derselbe Contrast zwischen der παρασιτική und den andern Künsten dargestellt wird wie beispielsweise Rhet. II 51—55 und in zahlreichen Stellen des sog. V. Buches, denen man gleichsam die Überschrift geben könnte: τον γὰρ βίον οἶον ἀνθ' οἵου προέκριναν; (Rhet. I 237). So sagt der Parasit: ἐπ' αὐτὸν ἤδη βαδίζωμεν τὸν βίον τοῦ παρασίτου σκοποῦντες αμα καὶ παραβάλλοντες έχείνω πρώτον τοίνυν ίδοι τις αν τον μέν παράσιτον άει δόξης καταφοονούντα και οὐδεν αὐτώ μέλον, ών οί ἄνθρωποι οίονται περί αὐτοῦ, ρήτορας δὶ καί φιλοσόφους εύορι τις αν ού τινάς, αλλά πάντας ύπο τύφου καὶ δόξης τριβέντας. Vgl. Rhet. I 238. Es sind dieselben Farben und Töne, wenn der Parasit von den λύπαι και όργαι και φθόνοι και παντοΐαι έπιθυμίαι redet und wenn Phil, von den θυμοί και φθόνοι και ξηλοτυπίαι (Η 139) der Rhetoren spricht. In der Wendung 'Ο τοίνυν παράσιτος είς άγορὰν καὶ δικαστήοια οὐ πάρεισιν, ὅτι τοῖς συχοφάνταις πάντα τὰ γωρία ταθτα μάλλον προσήκει (875) braucht man nur σιλόgogos einzusetzen, um zahlreiche Belege bei Philodem zu finden. Der Anmaßung der Rhetoren I 357 εὐποοήσουσι δε καλ δημοκρατίας έκ τυραννίδων παραφέρειν steht drastisch die naive Äußerung des Parasiten gegenüber ὁ παράσιτος (Aristogeiton ist gemeint) την 'Αθηναίων πόλιν τυραννουμένην είς έλευθερίαν άφείλετο. Der Gedanke Αυσιτελές το ποάγμα τούτο τῶ τρέφοντι hat ein Analogon z. B. Rhet. I 334 και τη πόλει γοησίμους (seil, τους φήτορας) και τοίς σίλοις.

Alle diese Punkte und ähnliches, z. B. daß der parasitik nicht ausüben könne, daß sie gar eine ἐπιστήμη sei, öτι μία τέχνη, wird den Leser des Philodem sofort wie alt Bekanntes ammuten. Es sind aber noch einige Punkte, die ein ganz bestimmtes Interesse haben. Das böse Ende der großen Redner wurde oft (z. B. Rhet. II 147) als abschreckendes Beispiel hingestellt. Flugs stellten die

¹⁾ Vgl. Rhet. II 75.

Rhetoren einen Gegenkatalog verunglickter Philosophen auf, den uns Philodem II 180 z. T. aufbewahrt hat: 'Δνεξεγόραν μαστιγοθείς τις ... ταῖς Απδείκανεν τοῖς δικασταῖς, καὶ Πιθαγόραν μὲν Κύλων ὁ Κροτωνιάτης ... τῆς πόλεος ἐξθαλε, τοὺς δὶ μαθητὰς ἀδρόσος ἐνέπρησε, καὶ Σωκράτης etc. Merkwürdig ihnlich sagt nun Lucian φιλοσόφους μὲν γὰς ἰσμεν ἐπαυτικ ἡ τοὺς πλέιστους κακούς κακὸς ἀποθατώτης, τοὺς μὲν ἐκ καταθίκης ἐκλοκότας ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἀδικήματα φορμάκο, τοὺς δὶ καταπηγηθέντας τὸ σόμα ἔπαν... τοὺς δὶ ἀνανότικα.

Für den nächsten Punkt, den Radermacher bereits berührt hat, daß schon bei Homer Parasiten von Ruf auftreten, muss ich wieder weiter ausholen. -- Critolaus war in seiner Polemik gegen die zünftigen Rhetoren schier unerschöpflich. Seine Art, stets neue λόγοι und ἀποδείξεις wider die Rhetorik zu ersinnen, wobei denn manchmal mehr die Form als die Sache neu war, schildert Philodem wiederholt. So II 102 Οὺ γρεία με περί τῶν ἄλλων ἀπάντων λέγειν, οῦς καὶ αὐτὸς Κριτόλαος έχωέρει διὰ τὴν πρὸς τοὺς ρήτορας φιλοτιμίαν. Auf ihn vor allen geht daher der Tadel Philodems, dafs sich viele Beweise nur in verschiedene Formen kleiden, in Wirklichkeit aber, δυνάμει, dieselben sind. Oder aber es werden nur andere Beispiele vorgeführt, und wieder ist ein neuer Beweis gegen die Rhetorik fertig. Das sieht denn freilich nach großem Reichtum aus. So das erste Buch.1) Ähnlich und fast wörtlich spricht Philodem im zweiten

¹⁾ Vgl. S. 6, 15 u. Ann.

Buche, Rhet, II 72. Nun werden wir auch die voraufgehenden Worte verstehen: Οὐ κρίνω δὲ παλιλλογεῖν άνανκαζου είναι της αποδείξεως κατά νε την δύναμιν ούθεν διαφερούσης του διδάσκοντος λόγου "Ηρωας ήτοι ίδιώτας μη μαθόντας την όητορικην δυνατούς και έπισήμους γεγονέναι". Wenn die Annahme, dass wir hiermit einen lóvos des Critolaus vor uns haben, richtig ist, dann muß jetzt zweierlei stimmen. 1) der vorausgehende Beweis gegen den Kunstwert der Rhetorik muß Critolaus gehören, 2) er mus δυνάμει, dem Inhalt nach, mit dem von den homerischen Heroen gleich sein. - Der λόγος hiefs etwa: [Παρακειμένη δέ τις ήν ταύτη ἀπόδειξις, καθ' ήν διὰ παυτός μέν τελεσιουργείν έλέγετο] πάσα τέγνη το δ' είκοβολείν ούκ δοθοβολεί πλήν εί που σπανίως δήτορας δε δεινούς γενονότας άνευ μαθήσεως παφειλήφαμεν. Η 71. Dass zunächst beide Beweise inhaltlich auf dasselbe hinauskommen, ist klar. Der eine sagt: vor der Eröffnung der zunftmäßigen Schulen gab es Redner, der andere: neben der Rhetorenschule gab es Redner, beide sagen also aus: unabhängig von den Schulen gab es Redner. Dass andererseits der lóvos dem Critolaus gehört, beweist ΙΙ 67 fr. VIII . . . πλουσιομαγούντ' Αί(σγίνην) μή δεδιδάγθαι σαφώς γὰο λέγει, ὅτι ,... Ιημάδης οὐκ έμαθεν, ως δ' αύτως Αισγίνης ήτοι και παρ' άλλων ή δι' αύτων τὰ μεθοδικά τῆς ρητορικῆς οὕτ' ἄπλατα τὸ πλήθος όντα, προσκαρτερήσεως τε πολλής οὐ δεόμενα". Τον μέν γάρ Δημοσθένην πάντες κεκράγασιν οί κατ' αύτον τεγνίτην είναι, και Κοιτόλαος ούκ άπαρνείται. Dann führt Philodem fort: 'Ογυροϊ δὲ προσέτι το λενόμενον ὑφ' ἡμῶν ἀντῶν (νgl. das vorletzte Kapitel dieses Buches) μεκρὰ περὰ τῆς τέχνης αὐτοὺς εἰληφένει καὶ γὰς ὁὴ τὸ τὰς εἰκοβολίας οἰκ ὁρθοβολίεν
εἰ μῆ που σπανίως, Αἰσχίνην ὁδ ὁηλονότι καὶ Δημάδην συνεχως ὀρθοβολίεν μήποτε οὐ συνακτικόν φῆ τις
τοῦ τέχνην ὑπάρχειν τῆς ὁητορικής.

Weitläufiger als dieser $\lambda \delta pog$ wird der andere von Philodem ausgeführt, den auch ich weitläufiger auszuführen habe, da er für den litterarischen Zusammenhang dieser Reste sehr lehrreich ist. In knapper Form mochte er etwa lauteu:

, Ήρωες ήτοι ίδιωται μή μαθόντες την βητορικήν δυνατοί και ἐπίσημοι γεγόνασιν."

Dies ist II 76 fr. III in Critolaus Sinne weiter ausgeführt ... καὶ γὲος κατάκε ιπάοχειν φηθη όγησος είναι καὶ χωρίς τῶν διδανμάτων ἀγκοθος δήνος είναι καὶ γὰος εὐσχημονείν φασι τὸν Νίστορα καὶ Οδυσσία καὶ τὸν πάρεατον καὶ τῆς δητορικής ἱμπειφονίτους γερούνει ... καὶ ποῦ τῶν τεγνολογιόπ. Philodem versetxt: Οὐδὶ γὰς εἰ φαίνονταί τινες εὐμήκανοι γεγνούνες, ἀπὸ ταύτης τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅτι τεγνίται, ἐψῦ ἡμῶν προσοκολογέται.

Im folgenden Fragmente (II 77, fr. IV) finden wir Critolaus im Kampfe mit einem Stoiker begriffen. "Αλλά
γὰφ αὐτοῖς τοῖς ὑήτοφοιν, εἰπεφ ἰσην γνώμην ἔχικο,
παφπαλήσιον εἰφηίσιες τὸν "Αδφαστον καὶ τὸν Οδνασία·
τὸν "πολυμήχανων" ὁ "Όμηφος ἔξεταφγώθησεν, ἀγαθός
ὅνν, ὡ Στωτκέ, τοὺς στίγονς, καὶ τοὺς τῆς Κίζικης
ἔξετωτικέ." Τέγα ὁλ καὶ τὸ κοινὸν ἀπαγγάλλει μόνον,
ὅτε ιπόν ἡρώνον ἡσεν ὁμιλητικότατοι", καθώπες καὶ
τὸν ἰδιόται πολλέκις ἔλλον διαφέφουσεν αἰμυλίας καὶ
τὸν ἰδιόται πολλέκις ἔλλον διαφέφουσεν αἰμυλίας καὶ

χάριτι τη κατά του λόγου· ους έάν τις θέλη ήητορας λέγειν, (γελοίος έσται).

Was der zumächst noch unbekannte Stoiker darauf oder vielmehr auf ein analoges Stäck antwortet, finden wir II 110. Critolaus hatte als Zeugen angeführt, örr ἀγαθοί πολετικοί και πρό τοῦ Πλάτωνα καὶ Ἰφίοτοτίλην συνταξασθαι πολετικάς, εἰ μιβείν ὅτερον, οἷς Ὁμηρος εἰσήγαγεν. Die offenbar von einem Stoiker herrührende Antwort lautet: "Καὶ τὴν φιλοσορίαν ὁξ τις πρὸς το τίνοις ἐξενον οὐν οὐναι ἐπατήμην ποραστήσει" καὶ γὰρ πρὸ τοῦ Ζήνωνα καὶ Κικάνθην καὶ Σωκράτην καὶ Ἰφιστοτέλην σπαρήναι καλοὶ κάγωθοί τενες ἡσων.

Der Leser wird ohne Zweifel schon erraten haben, daß dieser Stoiker kein anderer ist als Diogenes der Babylonier, der Gegner des Critolaus und sein Genosse auf der bekannten Philosophengesandtschaft des Jahres 155, wie das im Laufe der Erörterung immer deutlicher werden wird.

Auf diesen haben wir denn auch das für die Homererklärung der Stoiker wichtige fr. XXI (II 111) αυτάκεναθητει. (πρίν παρέλεθν) Κόραπα τον Συραπόσεον ἢ τὸν 'Αθηναίον 'Αντιφώντα' μὰ θτούς γὰρ οὐο 'ἐρεί τις ἢττα κατά γε σύνεδεν γεγονέναι τούτον ἐκείτον (wahrscheimlich Odysseus). 'Αλλ' όπος ἀδύνετοί τινές ἐδμεν, ῶστε φιλοσοφίας μὲν αὐτών εἰρθτην λεγόμενον ἀκούειν, οὐρί τε τῶν κριτικών μούνον ἀλλά και ἀτο ψελοσόφων αὐτόνη, οὐδὲ μιξα μόνον αἰρθέσκος ἀλλά πασῶν το δὲ ὁριτομοῖς ἐψέτην τομίζεσθαι τέρες (ἐπολαμβάνειν). — Es ist derselbe Zusammenhang wie im vorigen Fragmente. Diogenes

sagt: Homer ist der Veter der Philosophie ebensogut wie der der Rhetorik, darum sind sie beide der nichts deste weniger Künste. Vgl. bes. Rhet. II 171.

Auch die Schrift des Diogenes diest sich mit Wahrscheinlichkeit aus einem Fetzen X d.4.0, fr. IV bestimmen (Δτο μένες ὁ Βαβ νάδινος — παρίο ταται γράπας τουοίτους ἐν τοι Περί τῆς ὑητορικῆς.

In dem 2. Fragmant, eine S ite zurück (39. führen mis die Ausdrücke öpropsz gariovrez anneigeed zel zgraorez zel erüberorez wie das zer deprov des 3. Fragments auf die ersten Columnen des Hypotatematiken. Vgl. Riet. II 209 u. 207. Hier wie der tritt der Nams des Diegenes mit dem des Crifolass an zahlreichen Stellen gleichzeitig auf.

Auch zéger des Diogenes führt Philodem auf, um sie dann ebensegut zu widerlegen wie die des Crirolane. Es ist derum von vorme herein wahrscheinlich, dass das meiste sier dech ein sehr guter Teil des stoischem Materials auf Diogenes zurüchgeht, besondere im Hypommematiken, wo er fortwährend genamt wind. Beide Gegoer, Critolans wie Diogenes machten zienber durch ihre Streitschriften wider umd für die Riectorik Epiche, auch in der Form. Ihre Streitsätze löngen noch konte der Form nach bei Philodem, Quintillian umd Sextus vor. —

Und der Sache nach auch bei Lucian. Im Gegensatze zu der Parasitenkunst sei weder die Rhetorik nach die Philosophie etwas Einheitliches und Gesellussenes 1856 f. . Bemerkenswert sind für nus die Schlutsworte: 'Αρχήν γέφ φ_εμί μηθὲ είναι τέχνην, 'ε΄₃

ούκ έστιν έπόστασης. Έπεὶ τί δή ποτε: 'Αριθυμητικη μίν μία έστὶ ποὶ ἡ εὐτη, κεὶ δίς δύο παρά τι ήμεν καὶ παρά Πέροας τέττασὰ έστι, καὶ συγφωνεί τοῦνα καὶ παρά Έλλησι καὶ βαρβάροις, φιλοσοφίας δὶ πολλές καὶ διαφόροιν δρόμεν καὶ ούτε τές ἀρχές ούτε τὰ τίλη σύμφ στα πασῶν.

Dafs aber eine wahre Kunst aller Orten dieselbe sei, nicht nach Localität und Publicum wechseln dürfe, sondern wie die Arithmetik constant sein müsse, ist ein Gedanke, der auch gegen die Rhetorik verwandt wurde. Hr de i tevty συνεγής απόδειξις η καταξιούσα μη μεταβάλλειν τως έπιστήμας τοίς τόποις, την δε όητορικην άλλοίαν άποφαίνουσα κατά γώρας καὶ άστη. II 115. Im engsten und deutlichsten Zusammenhange hiermit steht II 74 . . την 'Αυφιαράου παραίνεσιν' "Ποντίου θηρός πετραίου γρωτί μάλιστα νόον προστρέπων πάσαις πολίεσσιν ομίλει", φησί Πίνδαφος. Nun wird der Beweis, dass eine Kunst je nach der verschiedenen Ortlichkeit recht wohl variieren kann und muß, an dem Beispiele der Medizin durchgeführt. "Ort vols μέν οίχουσι την Συσίαν ... και δυσίους τόπους οίνου δε προσφοραί πολεμιώταται, τοῖς δε τὴν Αττικήν και την Ίταλίαν τα μέν ούκ άναν έμπρέποντα, δόσις δ' οίνου πλεοναζόντως σωτήριος, και τοις μέν οίκουσιν

ύπο τὰς ἄρατοις τὰ μὲν ἄνω μέρη τοῦ σώματος ἐπισταλή, τὰ κάτω δὲ οὐ δυσάλητα, τοῖς δ' ὑπο τὴν μισημηθρίων πάντα ἐναντίως ἔχει. Somit ist der Arxt nicht für jede Gegend Autorität. "Ωσωνίος δ' ὁ μέγως ἰατρὸς ἐν Ἰταλία ὧν μεταχθείς δμοιον ἐοικε ποιεῖν εἰς Αῖγυπτον ἢ, Συρίαν "πολλὰς ἰφθίμους ψυχὰς Ἰδιλ

προϊάπτει', τὸ δ' δμοιον ποιεῖ μεταχθεὶς ὁ παρ' ἐκείνοις ἀγαθὸς εἰς Ἰταλίαν ἄλλοι γὰρ ἀλλοίοις χαίρουσι καὶ παρὰ τοὺς ἀέρας καὶ παρὰ τὰς τροφάς etc.

So zeigt sich ein litterarischer Zusammenhang von Critolaus bis auf Luciau. Deun wenn ich auch nicht direct nachweisen kann, daß dieser Beweis dem Critolaus gehört, so erscheint doch sein Name ringsum in den nahe stehenden Fragmenten. Für charakteristisch halte ich auch das Dichtercitat, dessen Spitze Philodem S. 75 auf ihn selbst wendet: Töör ööblv δεατέργει χράσθαι πρὸς αὐτόν, öτι παρόβολε δήτοσες τοις πολίποσιν. Der elegante Schriftsteller liebte es offenbar, seine Schriften mit Dichtercitaten zu schmücken. Ein solches finden wir in der von Olivier De Critolau Peripatetico S. 27 beigebrachten Plutarchstelle p. 811°, an solchen ist auch gerade die Sextusepisode, die mit Critolaus Material arbeitet, Jenntlich

In diesem Zusammenhange wird denn auch ein weiterer λόγος des Critolaus bedeutsam, der letzte, den Philodem von ihm anführt, 11 67.

"Νή Δία τὰ μὲν τεχνικὰ παρ' ἄλλων ελαβον, οἶόν τινα ἐριστικὰ καὶ τὰ τῶν ἀμφιβολιῶν ἐκ τῆς διαλεκτικῆς, καὶ πτεροῖς ἀλλοτρίοις ἐκόσμησαν ἑαντούς."

Nur auf ihn, dessen Name am Schluß ausdrückliche genannt wird, paßst die ironische, ebenfalls mit einem hier sehr treffenden Dichtercitat versehene Antwort des Epikureers: πολλά παρά ποιητικής παραλεβών καὶ ψητορικής καὶ γεωμετρίας καὶ ἀστρολογίας καὶ μουσικής ἀλλοτρίοις ἐκατὸν πτιροῖς κολοιοῦ τρόπον κεκδομηκεν κατὰ γέρ τὸν Εθριπόγν ἐκ βαθείας

αίθέρος λαβεῖν ἀμοχθεὶ πάρεστιν τὰ ποιοῦντα πίστεις, ὅταν ἐθέλωμεν.

Mit den folgenden Worten leitet dann Philodem von Critolaus zu seinem Gegner Diogenes über: Δλλά γιο α μέν παρά τω Κοιτολάω κατά των όρισφων συγγέγραπτα, χρεία των τρόπου τοῦτον ἐλίγχειν, προς δὲ τὴν Στοὰν καὶ των Διογένην ήδη μεταβαίνειν.

Bevor wir aber diesen selben Schritt thun, können wir retrospectiv noch einiges für Critolaus gewinnen. Vor unserer Stelle lautet nämlich das Fragment of πλείστοι . . . το λέγειν (σπανίως) και κακώς έκ τοῦ λένειν έφασαν περινίνεσθαι. Demnach gehört Critolaus der Gedanke, daß die Redefertigkeit wesentlich durch Reden gewonnen wird, d. h. durch Routine und Übung, was genau zu Quintilian II 15, 23 paíst: sed Critolaus usum dicendi, nam hoc τοιβή significat. Darum halte ich auch den loyog II 105 für echt critolaisch: "Πάσης τοι βής καλ παρατηρήσεως έτι δε άσκήσεως έστιν τι τέλος, έφ' ο πάντα τὰ μέρη συννεύειν όφείλει, της δε όπτορικής ουδέν έστι τέλος." Das Boshafte hierin ist, daß er von Kunst überhaupt nicht mehr spricht: νῦν, sagt Philodem, τη όπτοοιχί. ούδε καταλείπουσιν άσκησιν ή (παρατήρησιν). Ähnlich II 71 το ούκ είναι την σοφιστικήν ούδε μελέτην.

Und aus Seite 105 ergiebt sich weiter, Radermachers Untersuchung bestätigend, daß Critolaus der Rhetorik das πείθειν als τέλος zuweist: τέλος τε, φησών, τῆς ὁητορικῆς ἢ τοῦ (ὁρίτορος τὸ πείθε(ιν). Vgl. II S. II-1, fr. V u. a.

Es bestätigt sich auch allem Anscheine nach, wenn Olivier S. 33 seiner Dissertation in folgenden Worten des Dionysius im Eingange des Briefes an Ammaeus den Critolaus vermutet: . . . των σελοσόφων τις των έχ του Περιπάτου πάντα χωρίζεσθαι βουλόμενος 'Αριστοτέλει . . . καὶ τοῦθ' ὑπάσχετο ποιήσειν φανερόν, ὑτι Τημοσθένης τὰς ὑπορικὰς τέχνες πος ὑεκίνου μωθών εἰς τοὺς ὑδιονς μετήνεγεκ ἰδηνοις καὶ κατ' ἐκείνα κοσμούμενος (das Wort kehrt Ende § τώθεν) τὰ παραγγέλματα πάντων ἐγένετο τῶν ὑπόφων πράτιστος.

Leider gelang es mir nicht, S. 102 die auf Demosthenes bezüglichen Worte restlos zu entrütseln, ich will sie darum wiedergeben, so gut es geht: . . τὴν ἐνενο γνώμην παραβτάνειν, καταβάβλων δὶ βημοσόνη τὴν αδίτὴν ἐδοβξεν ἐκφονεῖν καὶ γὸρ [λέγει] ,,ἐκ των ἐμων λόγων [ἡ ἀρφέλ[εμ]». Μὴ οὺν κριτόγο νότως [Μλλ] γὰρ μοι τοῦνο (τὸ) πράγμα Φωκίων ὀχυροξί με βάνν παρὰ Πλάτωνος [καὶ] παρὰ τοῦ μάλλον ἐκπονήσιαντος βημόσονος μὴν πολιτικήν τόξητην, δε] ἐγεγόνει πολιτικής βημόσοιβας τε γινώσκων et. , εξεν των ἐμων λόγων τὴ φοβλικε" sind Worte des Aristoteles, resp. ihm in den Mund gelegt, un Demosthenes Abhängigkeit von den Theoremen desselben zu kennzeichnen.

Ich erwähne diesmal ausdrücklich, was ich nicht jedesmal hervorheben kann, daß vorher und nachher, fr. IV, VII, VIII der Name des Critolaus steht.

Auch im 3. Fragmente S. 100 sind wir auf bekanntem Gebiet, wobei es sich zeigt, daß die Fassung des betreffenden λόγος der Sache nach genau die selbe bei Sextus geblieben ist, wie wir sie jetzt im Originale wiederfinden. Den οἰχονομικός, sagt Sextus,

wirit niemand heraus noch den βουχόλος, . . . την μέντοι όπτοοικών ἄπαντες. Ähnlich werden andere Künste der Bhetorik S. 100 gegenübergestellt: ... "zal διὰ πολλάς ἄλλας (seil. αιτίας) έκ πόλεως ἐκβάλλειν· ούκ ἄο΄ έστιν τέχνη αὐτή: ἐπὶ γεωμετρίας δὲ καὶ διαλεπτικής όμοίως." Καὶ μὴν ὅταν προσλάβη. ...την δέ νε οπτοοικήν εύλονως ων τις έκ πόλεως εκβάλοι" . . . ψεύδεται. Darauf wird eine gegenteilige Äußerung des Diogenes angeführt. Der eigentliche λόγος aber findet sich Rhet. II S. 85 fr. X . . . , wall έπὶ τῶν ἄλλων | τεγνῶν ὁμοίως. Οῦτως τοιναοούν έπει 'Ρωμαίοι και Λάκωνες άνευ της διατριβής της όητορικής και τα περί των συμβολαίων οίκονομούσι και περί των δημοσίων - έκβεβλήκασι γάρ τον όντοοικόν λόνον - ούκ αν είν καὶ παρά μένα το δικολογείν οὐδε το δημηγορείν διὰ τέγνης."

Erwähnt sei noch, daß die von Radermacher auf Critolaus bezogene 'μηχανη' 8. 107 ebenfalls mitten in diesen für den Peripatetiker so ergiebigen Fragmenten zu lesen ist.

Wie wir nun ein charakteristisches Bild des Critolaus erhalten, das ohne Zweifel noch durch manchen
Zug belebt werden wird, wenn nur erst die Philologie
Philodem gegenüber ihre Pflicht that, so liegt auch
für Diogenes ein umfangreiches Material in diesen
Rollen brach, das ich bei dem Mangel an Raum nur
noch kurz kennzeichnen kann. — Auch er weist der
Rhetorik die Thuir Aber nur der landlänfigen (rip
βγτορικὴν τήν γε τοικύτην ἐς τοῦ κοινοῦ ἐξεορίζειν,
Il 95). Er erkennt nur an τήν ἐλενθέχον χείσνοσαν,
nicht die historisch gewordene, die empirische. Nur

der πανάρετος kann sie besitzen, wie das Hypomnematikon ausführt. Er verschmäht die περίοδοι κεναί καὶ ἀντισπώμεναι καὶ μακραί (95 u. 99) wie auch bei Gellius VI 14 gegenüber den 'scita et teretia' des Critolaus die 'modesta et sobria' des Diogenes hervorgehoben werden, um den Eindruck zu schildern, den die beiden Rivalen damals in Rom machten. In dem Sinne scheint auch Diogenes (Col. XIV u. XV des Hypomn.) auf einen lóyog zu antworten, den ich nach Form und Inhalt dem Critolaus, dem unerschöpflichen, zuweisen möchte. Der lovog lautet: "Ni) Al' άλλά καὶ 'Αθηναίοι καίπερ ὅντες φιλορήτορες ήδη προσκύπτουσι ταζε περιύδοις καὶ τοῖς τέγνης καὶ διδασκαλείου όητορικοῦ προσβάλλουσιν, d. h. 'das, was nach Kunst und Schule schmeckt'. Ähnlich scheint Il 102 fr. VII von Critolaus, dessen λόγοι hier ausdrücklich kritisiert werden, gesagt zu sein, eine ganze Reihe seiner Beweise beruhe darauf, daß er die Müdigkeit des Publicums gegenüber den Reden schildert, die ihnen allgemach 'widerstehen': το μέν ναο ένεκα τοῦ πολλάκις ἀκουομένους (?) προσίστασθαι τοὺς λόγους ἀτεγνίας κατο.... κοινόν1) - Diogenes antwortet nun etwa mit den Worten des Zeno . . . ὅτι] . . . εἰσίν τινες φιλόσοφοι, οίστισιν έθος έστιν φλυαρείν ώσπερ σοί ε) καὶ Κριτολάω, σαφῶς λέγοντος ἄκουσον "Η γ' ένπειρία των πολιτικών δητόρων τὸ συνέγον έγουσα κείμενου έν εύκαιρία καὶ εύστονία καὶ διδάσκει πολλάκις μέν έκτείνειν μακρούς λόγους, πολλάκις δὲ βαιά τινα διαλεγθήναι, πολλάκις δε μηδε διάραι τὰ γείλη."

1) ποιτήριον ποινόν?

²⁾ War sein Schüler 'Agiorwa angeredet?

Wie die Rhetorik der leeren Perioden weist Diogenes II 99 auch die ein κέρδους δρέγεσθαι oder πρός γάριν διὰ παντός διαλείν τῷ δήμω zulassende Kunst ab. Selbst Demosthenes und Phocion bestehen die Probe nicht, wie das auf den ersten Columnen des Hypomnematikon1) ausgeführt war. - Zusammengefaßt werden die stoischen Sätze, auch wieder im unmittelbaren Anschluß an den Namen des Diogenes X2, fol. 17, einem fra, des Hypomnematikon Διονέν[ην έφα σε συνεωρακέναι τούτο. Πάσαι γάρ αὐτών αί έπινειούσειο ώς είπειν είς μίαν ταύτην απόδειξιν κατακλείουται, του πολιτικου άελ πάσας έγειν τὰς άρετάς.

. . .

Was etwa noch zum Verständnis des zweiten Teiles des Buches, der Polemik gegen andere Epicureer, notwendig erschien, habe ich Philologus 1895. S. 80 ff. auszuführen gesucht. Gerade diese Partien haben ein großes culturhistorisches Interesse. - Der Text dieses Buches verdankt den scharfsinnigen und eindringenden Emendationen von Arnims2) sehr viel. Auch sein in liebenswürdigster Weise mir übersandtes Manuscript hat mir noch nach seinen Publicationen

2) Vgl, die Aufsätze: Ein Bruchstück des Alexinos, Hermes XXVII 65, ebendort die Coniectanea in Phil. Rb. S. 150 und das Rostocker Winterprogramm von 1893.

¹⁾ Die Reihenfolge Korrolaus - Jungens war wie im Hauptwerke, so auch im Hypomnematikon gewahrt. Abgesehen von den anderen Fragmenten geben diejenigen vor dem zusammenhängenden Papyrus 1506 erst dreimal den Namen des Critolaus IV, VI, XIII, dann folgt fr. XVI und in der anschließenden Columne der des Diogenes.

hie und da gute Dienste geleistet. Indem ich nun zum Schlusse auch meinem lieben Radermacher für seine ergebnisreiche Abhandlung meinen Dank ausspreche, bemerke ich noch, dels ich εὐπρόσθεκτον S. 7, 7 einer Auregung von Gomperz verdanke, der auch S. 39, 4 τί ἄν λίγοι τις emendierte, σύνδεσμος S. 4, 10 stammt von G. Kentenich vom classischphilologischen Verein.

Bonn, am Sedantage 1895.

BUCH I

ΦΙΛΟΔΗΜΟΥ ΠΕΡΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

THOMNHMATON

.

- ... ή πρός τὰς κατὰ μέρος λόγων διακοπάς, ἐπιμνη-τί. IV σθησόμεθα. Των γὰς ἐπιστημών αἰ μὲν το πὰν ἢ τὸ πλείστον ἐρουσι ἐκ φιὰκος ὑφεἰλον προγίποκετόθαι καὶ ἐπιγείνεσθαι διὰ σινασκήσεως ὑλίγων, αἰ δὲ δι' ἐαυτών τελεσιουργούσιν, αἰ δὲ καὶ τινως προσδόδονται φισικοῦ δύρον παρὰ τῆς ἐσκήσεως οὐ περιγινομένου.
- ... ἄσκησιν, εἰ δ' οὐδ' ὅλως ἔχουσιν χρείαν Π συνασκήσεως, ἀλλὰ φύσεως όμοειδους ἀξεολόγως ἐπιθλεβομένης τὸ πλείστου δι ἐπιντών συντελούσιν. Α΄ δ' οὐ φύσεως ἀλλὰ τριβής μόνου δειβτέσαι μεθοδικώς το τάλλα όμιουσγούσιν. "Ετι τινών μὶν τεχνών ἔργα πείπτει των γε κατὰ μέρος καὶ ἀξιδλογά γε οὐ μόνου εἰς τοὺς τεχυείτας ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀνκαιστίμουσε, τικών δ' οὐδ! Σε ἐνονε ἐξε τοὺς ἀτκνοις πείπτει.

Philodem bespricht gegen Schluß dieses ersten Buches die verschiedenen allgemeinen Fehler, welche die einzelnen Schriften and Beweise für und wider den Kunstwert der Rhetorik gemeinsam haben. —

1 Die Construction was etwa folgende: ών ἐπιμεγοθησίριθεν. Μέρνετς πόρς. η πόρε τὰς. ο ἀποσποῖς. Unter
λόγος, αυτά ἀποδείξεις, από die είπεθεια Beweise für oder gegen
den Satz 'die Rhetorik ist eine Kunst' gemeint. Während im
ersten Dub ee einzelne Gruppen, χαρακτήρεξ λόγους, αικαπιπερgefalst werden, geschiebt die Einzelprüfung solcher Thesen des
tribolase: u. a. in den folgenden, hauptsteinhich im 2. Buche.

111 ... ἐστηκότα θεωρήματα προσφερομένην ως τὴν γραμματικήν, οἱ δὶ τὴν ἐσφάν μόνην, οἱ δὶ τὴν λόγον ἔχονσαν, τὸυ προσφέρει, ἃ προσφέρει, καθάπερ Πλάτον, οἱ δὲ τὴν ἐπὶ συμφέροντι τοῦ βίου παριεσγημένην, ὁ κὰν τὴν ἡητορικήν οἰκ οἰσάν τοιαύτην ἐκ τῶν τεγνῶν ἔχορίζωσιν. εἰτ' ἀποκλίνειν πρὸς τὴν αὐτὴν ἐπιχειροῦντες.

1...καὶ τὴν ὅμτορικὴν ἐνοαμόσαντες εἰς αὐτὴν ἐπο
σαίνουσε τέχνην, Γν' οὕτος ὁ καλούμενος γένηται

10 τὸν τεχνῶν σύνθεσμος. ᾿Αμέλει ὁἱ τινι παρακεμένου

καὶ τοιούτοι συνέχονται χαρακτῆρι κακίας ὁ ἀμορορον

γὰρ οὐσὸν ἀπλάτων ὁσων ἐν ταξ τέχνας, ὅταν

ἰδιότιγει προσπίσωσεν, ἐκ τὸν τεχνῶν εὐθὸς ἔξορί
ζονουν τὴν τοῦτο προσφερομένην. Τὰς μὲν οῦν ἄλλας

ἐὐσομεν παραλλεγός ἐπὶ τοῦ παρότος· οὐδιν γὰρ

ἐνχοίζουσεν ἐνίων δὲ συνεργίαν τινὰ παρεξομένων...

1.21 ...τό θεωρητικόν μόνον, ό δὲ τὸ ἡητορικόν, ὁ δ' ἐκάτερον, ἐν ἄχλοι τῆς διαθέσεως τοῦ λόγον γεινομένης: ὁ καὶ ἐπὶ τῶν ἔλλον εῖπο ῆν ἐκατημών, ἰσως οἰνκ ἀν ὁ θεωρητικός εὐθέως ὑπῆρχε διαλεκτικός. "Ισως δὲ καὶ μετὰ τούτων ἔτραί τινες ἐν ταῖς ἐποτημας εὐρεθήρονται καραλλεγαὶ κατὰ τὴν δύναμος καις κάτος ἐν

1 Etwa zu engünzen: ei nis rigun Myone rip iengvöre etc. – 3 Gorgias, p. 50 E. – 9 mer ve. ..ωνορ. ...600,
11 "Bei den zahllosen N\u00e4ancierungen der K\u00e4nste kinste st\u00e4sit man
und besondere Spezialitien, besondere nur bestimmten K\u00e4nste nukommende Eigenheiten, um deretvillen ihnen (\u00e4\u00e4beh)der tharakter anderseits odi
unch die keine Kunst worliegen, wo das Endried und Engelnis
sit aber kein zwingender Grund, zumal das Ergelnis
eit aber kein zwingender Grund, zumal das Ergelnis der
einen Kunst mit Notwendigkeit, das der andern accidentiell
erfolgt.

ήτοι την παρασκευήν των αύτων έργων, άλλ' οὐ τὸ ΙΙ μή είναι τέγνην αὐτήν παριστάνειν δόξουσιν άλλά τὸ αλ μόνεν του τέλους δημιουργόν. Ου γάρ ίσως ανένητον ούο' ούγ ορώμενον έν τοις φαινομένοις, ο νείνεται διὰ τέγνης τινός, διὰ ταύτης τε συντελείσθαι ο καί δι' Ελλης τινός ακολουθείν τέγνης, και ταύτηι τάγα καὶ τὸ χρήσιμον ἀπὸ τοῦ ἀναγκαίου διορίζεσθαι πέφυκεν. Έπιδέγονται δε και παραβολάς οι πλείους των λόγων, εί μή και πάντες. "Αθλιος δ' εί και τις άλλος γαρακτήρο λόγουν, όταν δι' ών τις άναιρείν 10 οιεταί τινα, διὰ τῶν αὐτῶν πορευομένοις έξη καὶ τάληθές ή το φαινόμενον άληθές τωι συντιθέντι την απόδειξιν άθετήσαι. Χάοιν δε των αποδείξεων τούτων ούδε είς αποκωλύσει λέγειν τους της ένωντίας στάσεως πορίσταμένους είναι τινα τέλειον τεγνείτην, 15 ος τό τε σύνολον της τέγνης έγει και α έκπε πόνηται ΙΙΙ μέρεσιν, είναι δ' άλλους τινάς, οι μέρη τινά των της έπιστήμης άνειλήφασιν. ούς εί τις εύθύνων οίεται τον τέλειου ευθύνειν, λύθαονός έστιν, ώι δύ παραδείξει περιπετείς καὶ τούς τὰ νῦν έξεταζομένους. Παρακεί- 20 μενον δε και τοιούτον έξουσιάσει παραπλάττεσθαι γασακτήσα μογθησότατον, όταν άπο των έπὶ μέρους ανδρών κατηγορίαν των έπιστημών ποιήταί τις, ο καί

8 macefoldei Einwinde, vgl Nextus ads, math 8, 413–420 Bekker. 9 Eine andere Klasse von Beweisen leidet an einem doppelten Felder; 1) man kann bei demselben Beweissange zu dem gegenteiligen Besultat kommen, 3) es wind nicht zwischen dem vollendeten und dem Halbkänstler unterschieden, und die Ausstellungen an dem hetzteren auf jenen übertragen, oder gar (s. u.) auf die Wissenschaften selbst. — 22 zin jafeors zügels; Halbkünstler, die unt Teile der Wissenschaft, resp. Kunst bestitzen. Vgl. Rhet II 8, 119, fr. M. I sod is var ich jenos quoterprar if juryp dosit erwärzter.

παρά τοῖς ὀνωδεστάτοις ἄδικον ἤδη διείληπται, γείνεται δὲ παρὰ τούτοις. 'Αλλὰ μὴν πρόχειρον ἔσται λέγειν καί, διότι πείθουσιν μεν πολλοί κατά το κοινον καὶ τῶν οὐ ἡητόρων, οὐ μὴν τέλος τοῦτο τῆς ἡητοε ρικής ύπάργειν, άλλὰ τὸ λόνωι πείθειν, ώστε καὶ πολλήν ἀπειρολογίαν καταγνώσεται τῶν τὰ κάλλη καὶ ΙΝ τὰς ἄλλας φλυαρίας | παραφερόντων, Ένω μέν νὰρ οίμαι, διότι, καν λόγωι ποτέ πείθειν συνγωρηθή τινας ίδιώτας, άλλ' ούγ, ότι νε βέλτειον των τεγνειτών, 10 έσται δεδειγώς, οὐδὲ κατά το ίδιον τοῦ λένειν οὐδὲ πυκνόν οθτως ώς έκεῖνοι. Πολλάς δέ τινας ευρήσεις των αποδείζεων το πραγματικόν έκβεβηκνίας της συνθέσεως γωρίς των προεπισεσημασμένων άδιαληψιών, πεπλεγμένας δε παρά την εν ταις φωναίς κοινότητα, 15 πτώμα φιλοσόφων δπερ έστιν απαλαιστρότατον πολλάς δε και τηι δυνάμει μεν ού διαφερούσας, άλλ' ήταν περιβάλωνται γειρισμούς παραλλάττοντας ή μόνον ύποδεινμάτων έτερότητας, το πλούσιον των γρωμένων έπιφαινούσας. Πολύ δ' έν τοῖς λόγοις ἄγαν ἐστὶ καὶ 20 τὸ φατικόν καὶ τὸ παντελώς ἀκατάσκευον, ὅ τάνα τινὲς

⁶ ézuqudogiar) überflüssiges Geschwätz, sonst nur noch Sext Eun. 91, 22 Bekker. – 11, Viele Beweise setzen sich auch über die sachgemäße Verknüpfung (der einzelnen Glürder) himweg, abgesehen von den oben ankgeweisenen Unklarheiten; sie sind künstlich aufgebaut in Anlehnung an die Mehrdeutigkeit einzelner Worte, worüber nur der strauchelt kann, der in der philosophischen Palbirta vollkommen Laie ist. Viele sind auch nach Westen und Bedeutung incht verschieden, sondern kleiden sich in abweichende Formen oder verdasch nur ir den Bespielen, betromterden soll. Vgl. Blet. Il 8. 2 fz. fv. 1138 8 ézenques-tów più vant via örzeinge örzeiten gehren ofren (nyfbis džickoyov zotst). — 20 qestraór] einfache Aussage, ohne Beweis.

περιστάντες οὐκ ἔσονται διημαρτημένοι. Διήκει δέ τις άμαρτία | σγεδον διά των πλείστων ύπομνήσεων V καί τοιαύτη· το γάρ μηδέ την τέχνην ύπάργειν έν τοισίδε τισίν γρόνοις η τόποις λαμβάνουσιν άσυκοσαντιτως, όταν δόξωσιν δπωσδήποτε παρεστακέναι το 5 μή διὰ γραπτών καταβεβλήσθαί τινας τεγνολογίας, ώσπεο ούχ εὐπρόσδεκτου, έκπεπουήσθαί τινας τέγνας, παρ' οις άνθρώποις η καθ' ους καιρούς οὐδ' όλως γραμματικήν υπάργειν ή γεγενήσθαι συμβέβηκεν. Νομίζω δ' έγωγε καὶ πάντας, εί δὲ μή γε, τοὺς πλείστους 10 λόγους καὶ συνγωρουμένων των λημμάτων οὐ συνάξειν, ο θέλουσιν οί κατασκευάζοντες, καλ μάλιστα, έὰν έρωτώνται περί του την σοφιστικήν ρητορικήν ούκ είναι τέγνην, άλι' είπεο ἄρα τὸ μὴ περιγείνεσθαι δι' αὐτῆς την πολειτικήν και την έμπρακτον όητορικήν, ούκ, εί ις δή μουσική το γράφειν καὶ άναγινώσκειν οὐ περιποιεί, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην οὐδὲ ἄλλων τινών ἐστιν | έπιστήμη ποανμάτων. Καὶ πεοὶ πολιτικής δὲ ἐρωτώ- VI μενοι πολλοί το μή διά της σοφιστικής αυτήν περινείνεσθαι ποοσάνουσιν, αν ευ βάλωσιν. "Αξιόν τε 20 έπιστήσαι, μήποτε ούκ άπιθάνως λέγη τις ώσπερ την διαλεκτικήν τέχνην υπάρχειν, ού μήν ἀπεργάζεσθαί τι καθ' έαυτήν, εί μη τοῖς ήθικοῖς καὶ φυσικοῖς συνδεθείη λόνοις, ου τρόπου και των Στωικών ενιοι διέλαβου, ούτω καὶ την ρητορικήν τέχνην μέν είναι, 25 δοαστήριον δ' οὐδαμώς των ἔρνων, εί μη τοίς πολιτικοίς πράγμασιν συμπλακείη. Τοίγαρ έπακτικούς είναι τούς πλείονας των λόνων, ούχ ίσως λέληθεν ούδὲ τοὺς μετρίως συνέντας. Τάγα δ' ἴσως καὶ πλείους

⁴ λαμβάνουσιν ἀσυνοφαντήτως] "sie nehmen ganz naiv an". — 14 ἀλλ' είπερ ἄρα] scil. οι λόγοι συνάγουσιν το μή etc.

ἄλλοι κακιῶν γαφακτήρες διέχουται διά τῶν συλλογισμῶν,
ΔΙλ΄ οὐτε πρῶς ὅνυχα τὴν προσκαρτέρησεν ποιείθεια
10 δου μέζομεν, ὡν συνθέορησεν ἐχουσεν τὴν διάπτοσεν,
ἐπί τε τῆς διακοσῆς τῶν κατὰ μέρος λόγων ἐνα τῶν
τ νῦν παφαλελεμμένου ἐπισμασίας ἀξιαθήσεται. Τοῖς
δ΄ ἡμετέροις μεμπτόν ὰν εἰη, κοὶ περιττότερον τοῖς
γέ τοι τοιούτοις, ὅσοι καὶ τὴν σομετικὴν ἡρηορικὴν
σὸν εἰνα τέχηνη διελήφασι καὶ τούτου σισπατικὴν
λόγως πεπισήμασιν. Εἰ γὰς Ἐπίκουρος καὶ Μητρόιο δωρος ἐτι δ΄ Ἐρμαχος ἀποφαίνονται τέχην πάρχειν
τὴν τοιαύτην, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ἐποιμήσομεν, ότ τούτοις
ἐντιγράφοντες οὐ πάνν τι μακρέν τῆς τῶν πατραλοιών
καταδίκοι διαστικάσεις διαστικήν τῆς τῶν πατραλοιών
καταδίκοι διαστικάσεις διαστικήν
καταδίκοι διαστικάσεις
ξενώς τὸς ἐξοῦς ἐποιντής τῶν πατραλοιών
καταδίκοι διαστικάσεις
ξενώς τοῦς ἐξοῦς ἐποιντής τῶν πατραλοιών
καταδίκοι διαστικάσεις
ξενώς
ξενώς διαστικάσεις
ξενώς
ξενώς

5 τοξε jμετίρος:] das geschieht im 2. Buch. Col. XXI, wo der entsprechende Abschnitt auch anfängt: τῶτ δ' jμετίρου. — περιττότερα τοξε τοιούτου;] solche waren Philodems Freund Bromios B. Π. Col. XXXIV und der Rhodier B. Π, Col. LΠ. — 11 ἐν τοξε ἔξῆς] die Stellen behandelt Phil. Im Anschlufs an seiem Leher Jenon im 2. Bach. Col. XLIV—LΠ.

Ένιστε γὰς οίχο όδμος οιλίαν καταφθείρει καὶ ξφ- Ι γράφος πίνακα καὶ ναϋν περιτρέπει χυβερνήτης καὶ Ιατρός ἄνθροπον ἀποκτείνει μεθοδικός: μηδε ταύτας οδν τέχνας ὁμολογώμεν, ἢ καὶ πάσας τὰς τέχνας ὁ λόγος ἄξιοῦ ματαίως ἀφελίμους είναι, καθάπερ καὶ ὁ πρὸ ὁ αὐτοῦ.

"Α΄ διάφοροι τέχναι τῶν ἀλλήλων τελῶν οὐ τυγχάνουσιν, τοῦ δὲ τῆς ὅητορικῆς τέλους καὶ φιλόσοφος καὶ γραμματικὸς καὶ διαλεκτικός."

Παράξουσι μέν τι λεγόμενον Πλάτωνι, οὐ τῆς όρι ει τορικής μόνον είναι τὴν πειθώ καὶ τὰς πίστες: κατά γὰς τὰ κοινών πολλούς πείθειν τῶν οὐ ὁριτορικῶν ἀλλ' οὐ τέχνην ὕντως κεπημένους τὴν τε πλεοναξομένην ἱστορίαν καὶ τριβιγ, ὅταν οἱ λεγόμενοι τεγνίται προσδιάβωσιν τῶν τελῶν τι, παράξουσιν τὸ τε ὁιὰ ὰ λόγον ὑριτορικῶν πέθειν τέλος ἐστὶ τῆς ὑριτορικῆς.

Philodem kritisiert im ersten Teile des zweiten Buches im einzelnen die zahlreichen, von Critolaus und anderen aufgestellten Beweise, daß die Ribetorik keine Kunst sei. —

Π οὐ τὸ πείθειν, καὶ διαλεκτικὸς καὶ φιλόσοφος | πείθει μέν, οὐ πείθει δὲ όρτορικὸς άλλὰ διαλεκτικὸς καὶ ἀναγκαστικὸς, ὡς καὶ Φρύνη καὶ ῶραι καὶ μουσική πείθει μέν, οὐ όρτορικὸς δὲ ποιεῖ τὰς κατασκεύας, 5 οὐδέ πως ὁ λύρος δύναταί τι προσάγειν ἀληθές.

"Των ἀτέχνων οὐδὲ εἶς ἐν τωι τῆς τέχνης ἔργωι νικὰι τον τεχνίτην, ἐν δὲ τωι τῆς ὑητορικῆς οὐδὲ τοῦτο καθολικόν."

Επί γιο ένίου, έφη, των στοχαστικών έστιν δτε ο υκάι τόν τεχνίτην ὁ διτεχνος, ώσπες κάν είπαις νακήσει τόν δργουρκόν τεχνίτην ὁ δικαός τιον τόν ατα μέρος καθεστώς, εἰ δ' ή τέχνη των παγίων, τοῦτ ἀδύνατον διαφισβητείται δί, πρὸς τίνα προκείμενου εἰ γὰς τόν διτεχνον ὁ λόγος λαμβάνει τὸν οὸ διεμουρει για τόν διτεχνον όλγος λαμβάνει τὸν οὸ διεμουρει βικόν, τὸν δὲ τεχνίτην τὸν ἀπὸ τῶν διδασκαλείου, οὐτε τὴν σοφιστικήν μὴ είναι τέχνην οὐτε τὴν πολιτικὴν ἀποδείκνουν...

III "Κατά τὰς ἄλλας τέχνας τὰ θεωρήματά ἐστιν ἀληθή, ψευδή δὲ κατά τὴν ἡητορικήν."

20 Διὰ τοῦτο οἰθὸ τὴν φιλοσοφίαν τέχνην βητέον οὐθὸ τὴν Ιατρικήν οὐθὸ τὴν μουσικήν ὡς δ', εἴ τινα ψευθή τὸν ὑπό τινον καταβεβλημένον ... νε ... ἐστιν, εἰπιν εἰνὸς τὸ ,πινὲς ἡμαρτήχασι τῶν τῆς τέχνηςς μιρὸ τὸ ,μὰμοιφούντες ἐοἰπασιν τῶν ἀληθινών τῆς τέχνης τὸν τὰ τὰρομάτουν*, οῦτον παὶ ψεύθεται τὸ τὴν βητορικήν

⁵ Vgl. zum Verständnis Buch I Col. 3 unten. — 17 Es fehlen 10 Zeilen. — 18 Dieser löpes dietekt sich im Wesentlichen mit dem 1. der von Sextus angeführten duch reht. § 10), der nach den Andeutungen (§ 12 am Ende) auf Critolaus zurückgeht. Philoden seleint zu erwisiern: Jede Wissenschaft hat eninge zweifelhafte Sätze oder umsystematische Vertreter. Doch läßt sich bei den enouwen Lökken der Erters nichts Sicherses fedstellen.

..... καιτ .. εγει | γο .. ιση . δε τὰ συνέχοντα IV πρότερον εἰρηκαμεν, εἰρηκαμεν δὲ καὶ πρὸς τὸν παρα- κείμενον.

,,Ο τεχνίτης οὺκ ἀρνεῖται τεχνίτης ὑπάρχειν, ὁ δὲ ῥήτωρ.

... Αρνούνται τε τέχνην έχειν τήν γε σοφιστικήν

⁹ Der Gedunkengang scheint folgender zu sein. Wem einige ihre Kunte ganz verleugenen, audre bekeunen, son macht das für die Klassifnierung der Rhetorik gar nichts aus. Denn auch wirdliche Knintler zählen zu den creteren. Und auch der Einwand des Gegeners, dafs sogar die fellsten Künste mit ihrem Programm offen berrorteten, die Rhetorik es also auch müsse, versechigt nicht. Denn je nach dem Publikum beschechte selsta der Philosoph eing erwise Rieserve. 21. Aprobrent vol. Mit dem er writ wie Gersellen ist ist die Rhetoren verleugene ihre sphälische Erhetorik und unsfeen sich politische Erfahrung an. Sehlimm genug, antworter Pull, wenn sich eilte her her Kunt schlümen und

λεγομένην ήητορικήν καὶ λέγουσιν εἶδος οὐδ' εἶναι τῆς όγισομκῆς ἰδιον' τὴν δ' ἐμπειρίαν τὴν ἐν τοῖς πρόγμασιν μεθοδικήν καὶ τὴν τούτων φράσων αὐτοὶ οὐ παρηιτήσωντο πάπτοτε, διατελούσιν τ' ἐπ' αὐτῆν κομπάεξοντες ὡς Δημοσθένης."

Μη γὰο ἀλλὰ κακῶς ἵσταιντ' ἄν ἔνιοι καταισχυνόμενοι περί τῆς τέχνης, οὐ δέον' ἡ μέντοι γε σοφιστική χάριν τούτου τὸ μεθοδικόν οὖ προσφερομένη πῶς δύναιτ' ἀν παρίστασθαι;

10 , Διόπερ εϋδηλον, ὅτι τινὲς ὀνειδίζουσιν τὴν τέχνην μὴ καὶ ἰδιότητα πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας ἔχειν."

Καὶ ἐπ' ἄλλων δὲ τεχνών ἢ βλαβερών οὐσων ἢ δοκουσών ὑνειδίζουσίν τινες τοῖς διδάσκουσιν οὐχ ἢν γε ὁητως ἔξειν ἐπαγγέλλονται, ἀλλ' ἢν οὐδὲ θέλουσιν 15 περιποιείσθαι. —

"Πᾶς τεχνίτης ἐπαγγέλλεται τὸ τέλος ποιήσειν, ὁ δὲ ῥήτωρ οὐκ ἐπαγγέλλεται πείσειν."

VI Οὐ πῶς τεχνίτης, ἐὰν ἔχη φρέ[νας, ἐπανγέλλεται τὸ τέλος διὰ παιτός ποιήσειν οὕτε γὰρ ἰστρὸς οὕτε 20 πηθεψήτης οὕτε τοξότης οὕτε ἐπλῶς, ὅσο τὰς ἔπστήμας οὐ παγίους ἔχουσαν ἀλλὰ στοχαστικάς ὅστ ἢ καὶ ταύτας οὐ ὑητέον είναι τέχνας ἢ καὶ τὴν ψητορι-

eine andere vorpsiegelte. Aber auf die Sophistik trifft das nicht zur, derem Methodik gar nicht politische Fertigitet einschließtelt. — 8 z\u00edex vorcov == z\u00edex vorcov = v\u00edex vorcov = v\u00ed

κήν. Έπαγγέλλεταί τε καὶ ὁ ἡήτως τὸ τέλος ποιήσειν ἔστι δ' αὐτοῦ τὸ τέλος, ὁ φέρει τῶν πραγμάτων ἡ φύσις, οὕτε διὰ παυτός κείμενον οὐδὲ μὰ . Μα κατὰ τὸ πλεϊστον, ἀλλὰ πολὸ μᾶλλον τῶν μὴ ἡητόρων τὸ ἔονον ποιεί.

"Πὰς τεχνίτης πολύ πρότερον έαυτῶι περιποιεῖ τὸ τῆς τέχνης ἔργον, δήτορος δὲ τὴν τέχνην εἶχον καὶ οἶ ἀρχαιότατοι τῶν συνηγόρων."

Διὰ τούτων μὲν τῶν λόγων καὶ τὴν ἰατρικὴν ἐκ τῶν τεχνῶν ἐκβάλωμεν, εἰ πρὸ τῆς ᾿Ασκληπιοῦ τις ιι ἄλλους παρίσταται εὖ θεραπεύσαντας.

"Ό τε φήτωο οὐδὲ ἀτεχνίαν ἄλλοις ἐγχειρίζει, διὰ δὲ ἀγωνιῶν τὴν οὐδ' ἐῶσαν τὰχόλουθον βλέ πειν ἔξιν." VII

"Σεστε όμτέον μηθέ τοιβήν καὶ ίστορίαν εἶναι τὴν όητορικήν" περιεποίουν γὰρ ὰν τὸ διὰ τῆς τριβῆς πολὶ ιπ πρότερον έαυτοίς.

,,Πού τοῦ καταβληθήναι τὰς τέχνας βέλτειον έρητόρευον, ἐφ' οἶς δὲ συνέστησαν, γείρου."

"Αγαν μὲν τοῦτό τις ἄν είποι πούχειοον οί γὰο μετὰ Δημοσθένην πολὺ ἦττον ἥδη καταβεβλημένων ≅ο τῶν τεχνῶν ἔλεγον. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῆς ῥητορικῆς

1 Die Behauptung, daße der Ribeter das Ziel seiner Kunst, die grießen intet erreiche, ist einfach unwahrt wenn es ihm mebt immer glückt, so liegt das im tharakter seiner, nicht zusächsteren, ondern unsicheren Nunst: jedenfalls leistet er mehr dab der Kichtkünstler. — 9 00 die Erginzung die Pointen scharf. Sim ist im allgemeinen unwerbennlard der, daße die Ribetorik schon vor den rheter. Künstlern in der Person der Anwälte Ihrs kunstmäßigen Vertreter gehabt habe, also nicht ein seelb-ständige Kunst sei. Allein ebenso treten vor der kunstmäßigen Begründung der Medizin ist Gegeroriesenzy? an Die folgende These, niehr eine Schnabung als ein Satz, wird als abundum wirsen.

οὐ πάνυ οὐσης τέχνης, προσδεομένης δὲ τομῆης πολλης καὶ τοῦ πλείστου διὰ φύσειος καὶ ἀσκήσειος δυντιμένης, μετασζείν, ποὸ ἀἰ ἀνοῦτ ἀνέγκη, καὶ ἀνῦ περιαφέτης, ήτοι θευμαστόν, εἰ πρότερον μὲν ἐγένοντο μεγαλοφυείς ε καὶ φιλόσοροι, μετὰ δὲ τὰς εἰφίσεις τῶν τεχνολογιῶν οἱ τοιούτοι; τούτειν ἡρ τὰι τρόποι καὶ τὴν υπιτικήν καὶ τὴν ἐπτικτίν καὶ τὴν ἀτοικτίν καὶ τὴν ἀτοικτίν καὶ τὴν ἀτοικτίν καὶ ἡ μίας δὲ φήσει τις ἀν ἀγαθούς εἰνει ἀγίσορες ἀλλὶ ἀνὰ ὑγίρον ἐν τοῖς πάλει καιροῖς το τό τε τοὺς σοφιστὰς μὲν διεπρέπειν πρὸ τὸν τεχνολογιῶν οὸ ἀξεκντοιν, ἐλλὶ ἀπὸ πολιτικών ἐιδηχει όὰ τέχνες, οὐχ ὑπὸ τῶν ἀνιστορήτειν φήσει τις, ἔλλες δὲ εἰνει γραφείς οὸ περιειλημιείνας ῶσπερ οὐδὶ ἐν πολλοίς ἐθνείον τῶν βαββέρου, τοῦ βαββέρου ἐδνείον τὸν βραββέρου.

I ob mérn) vielleinkt où meyten oñeng. — 3 uch sejn vielleinkt eivirg. — Die aucht auf Naturmalige angeriesene Kinnet braucht nicht ini pieler Generation großes Männer bervorzubringen. — 6 ei reoteviel J. h. oßer vier sieler. — 12 Vgl. Buch I Col. 5. — 20 In der schwer zu enginzenden Stelle ist der Sinn wohl folgender: Auch die Thesen, ihe für die Rhetorik als Kunst aufgestellt werden, weisen dieselben geosorijets zeuchen der wie den in negativen Sinne gestellten. Indesendere werden der Genera genannt: D sie behaupten den Kunstchrakter, ohne Beweiskräftiges für den Vordersatz beirnen; 2) sie überweisen, slaß Kunsterzeugnisse nicht ohne Inniet auf die Sphitchi, letzeres und die Politik Auwendung. So ist der betrogen, der sich letztere auf dem Wege rein theoretischer Kunsterfansung (ohne Dunge rewerben will; 3) sie

νισμένους των γαρακτήρων τοις. Οὐ μὴν ἀλλά τοιαύτης προχειμένης της των πολλών λογισμών πλάνης καὶ τοῦ παραλονισμοῦ τῶν | ἀποφαινομένων αὐτῶν [λ. τὰ περί της τέγνης καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν ἡητορικῶν, ώς μέθοδον ούσαν συναρτώνται και δή άξίως τὰ ἔργα συντελούσιν, ού τὰ πρόθεσιν κυρούντα συνάνουσιν. — 'Αγνοούσιν δὲ καί, ὅτι πέφυκεν οὐχὶ μόνον τὰ διὰ τέγνης μή περιγίνεσθαι γωρίς τέγνης, άλλά καὶ τὰ δί άσκήσεως μή παρακολουθείν χωρίς άσκήσεως, δοκεί δέ παραπλήσιά τινα τηι σοφιστικής και της πολιτικής προσόντα καλ δή προτρέποντα τούς άπάτας μη δρώντας τὰς τῶν ὁητορικῶν καὶ ἡπατημένους, τέγνης περὶ ταῦτ' ούν ύπαονούσης. - Καλ ποόνεισον λένοιτ αν τούτο. εί τὰς τῶν ὁητορικῶν λόγων έξεις καλεῖσθαι τέγνην καὶ ἐπιστήμην συμβέβηκεν, πως οὐκ ολίνων άλλά κοι- 15 ναὶ καὶ πάντων εἰσίν:

'Αλλ' ἐπειδή μεγάλης οὐκ ἔστιν ἀνατάσεως χρεία Χ προς αὐτάς, (τέον ἐπὶ τὰς τῶν κατὰ μέ ρος λόγων διακοπάς, ἢ δεῖ ἐπί τινων προρήσεως καὶ ἐπιρήσεως.

, Εί μη τέχνην μεθώδευον οι δήτορες, οὐκ ἄν πολλοί 20 ποοσύεσαν αὐτοίς μισθούς διδόντες."

"Αξιου μέν ἐπιστάσεως, μὶ δη ποτε οὐς ὕνεκα τέχυης ἀναλήψεως μόνου προσίασιν ἐνιοί τισιν, ἀλλὰ καὶ χάριν των δι΄ ἄλλου τρόπου περιγυσμένων, οίον δη καὶ τὴν ὁητορικὴν παρασκενάζειν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδη κ ἐμφαίνει διὰ τῆς ὑπομνήσεως, ὡς ἔρα τοῦ πολετικοῦ ἀνους ἐστὶν ἡ σοφιστική ὁητορική καὶ τέγνη, καὶ κατα-

lassen bei ihrer These unerklärt, weshalb die Rhetorik nicht Eigentum einiger weniger, sondern sozusagen Gemeingut ist. Diesen dispositionsweise aufgestellten Fehlergattungen subsummieren sich dann die nun folgenden köpst. — 19 Eine derattige izugegags folgt z. B. auf Col. XII der ersten These.

ξιούται μή δεν ποτε προσιέναι τινάς, εί μή τινες τούτου μέθνοδοι ήσαν ή τέγκαι, φησίν έν τω περί τής όγτορικής Επλικουρος, δτι πιτός διατομίκουδο οί προσιόντες έπατώνται καὶ ούκ άπεικότως διά τοιαύτην αίτίαν όταν γέο ἀκούωδιν έν ταῖς διέξαου καὶ πανηγύρετεν, τὰι μήτε περί συμβολιόνου μήτε περί τινος τῶν τής τὰι μήτε περί συμβολιόνου μήτε περί τινος τῶν τής

ΧΙ πόλει συμφερόντων είναι τὸν λόγον | οὐδὲ τὸν ὅρχον ὸμωμοχότες ἢ χινδυνεύοντες, ὑπὲρ οὖτινος ἀχούουσιν τῶν πεπραγμένων, ὅτι . πα νε . . σειχ . . .

10 6. απο ... — ὅταν ở οὕτω διακούωσι», τοῖς μὲν λεγομένοις οὐ προσέγουσι», εἰ συμφέροντα ἔσται ἢ οῦ, καὶ τὸ σύνολον, εἰ ἔστιν ἀληθη ἢ οὐκ ἀληθη, ὑπ' αὐτου δὶ τοῦ ἢχου καὶ τῶν περιόδων καὶ παρίσων καὶ ἀντιθέτων καὶ ὁμοιοτελεύτων ψυχαγωγούμενοι προσεδόκη-

15 σαν, εἰ οὕτω λάλοι ήσαν, καὶ ἐν ἐκκλησίας καὶ δικαστιρίοις εὐ ἐκαλλάξειν, οὐ συνορῶντες, ὅτι οὐὰ ἀν ἡνέσχοντο, εἰ ἐν ἐκκλησίας καὶ δικαστηρίοις οὕτω λαλοῦντος ἡκουου· ὅτεν ἡλθου ἐπὶ τὸ μισθὸυ ἀναλίσκεν τοῖς σοφισταίς εἰν ἐὐθὸς ἐκιγνιώσκουσιν, ὅτι ἐκα-≥ο λωλέκασιν τὸ ἀργύριου· οὐθὲν γὰρ αὐτοῖς ἐκιτελές γίνεται τὸν ἐκιτευγιμέτων ἀλλὰ πορίδυσί τοὐναντίου.

ΧΙΙ Τούτωι δὲ τῶι τρόπωι φήσο|μεν καὶ τὴν σύμπασαν μαντικὴν τέχινην είναι τούτων, ὧν χάριν προσίασιν αὐτῆι ἀργύριον διὰ φόβον ἐκτείνοντες. Τἴ δὲ παρατο λονισιών είπεν 'τῶν ποροπκόντων είναι καὶ τούτως

³ Dieselbe Stelle findet sich auch und zwar ausfährlicher in dem Hypenmematikon, vgl. Rhet. II Hry. Col. III: — 9 z. R. 10 de, Schreen, die im Hedurfinder Mandle entgegentzeit, deweisen für die Kunstmäßigkeit derselben nichts, ebenovenig also der Zudragg zu den Rhetorenschulen, und die zusammenstellung "des Publikums der Khetorenschulen und der Apotheker' ist in diesem Zusammenhange durchaus nicht abuurd.

"Οὐκ ὀλίγοι πρότερου ὄντες ἀδύνατοι προσελθόντες καὶ φιλοπονήσαντες ἐγίνοντο δυνατοί."

Πρότου μὲν οὐ πάντες ἀλλ' ἔνιοι, καὶ χείρους ω ἀποβαίνουσειν, πας ὅσου γε τοῖς σορασταῖς προσεληλύθεσειν. Εἰ δὲ ἐἐγειν ἀγαθοὶ γίνονταὶ τινες. ἀλλὰ δι' ἄλλιος αἰτίας, ἄς μὲν ἄλλοις τύποις εὐκαιρότερου ὑποξεὐξομεν, ἄλλοις δὲ καί, «διὰ τὸ διαταριβαῖς προσελγλίθεσειν. ἔάλοι το καὶ συγγαρηθής τούτο, τὸ τέγνην ω αὐτὴν ὑπάρχειν οῦπω συνάγεται δυνατὸν γὰς ἀσκήσεις καὶ τομβη πρὸς τοὺς ἐπιμελομένους τῆς ἀσκήσεως εἰσιόντας ἐὐτους κρατεῖν τῆς προθέσεως.

"Οὐκ ἄν τῶν ἀφηγουμένων τοὺς μὲν πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀπετέλουν ἀλλὰ καχεξεῖς."

Καίτοι γε δρώμεν πας' ένίων ἀτέχνων ὄντων πολλῶι πλείονας ἐνίστε καὶ ὀυνατωτέφους ἔξιόντας ἢ παρὰ τῶν ἐπιστημονικώς | τοῦτο ἀκριβούντων, ὂ μᾶλλον ΜΥ

²⁴ Das merkwürdige ἀφηγουμένων, das noch heute sehr deutlich im Papyrus zu lesen ist, kann, so viel ich sehe, nichts anderes bedeuten als 'von den angeleiteten.'

ἀποφατικόν έστιν τοῦ μὴ εἶναι τέχνην τὴν ἡητορικήν. Φαίνεται δὲ ταὐτό, κῶν παρὰ τῶν ἀτέχνων λεγομένου. δίλγοι μόνον ἔξιδοιν όρθοῦ καὶ δινοτοῖ τέχνην οὐ μαθύντες. Οὐ μὴν ἀλλά κὰπ ἄσκησις ἡι κὰν μὴ τέχνη, ὁ ἀνεντόν τοὺς μὲν ἐπιμλέστερον καὶ ἐμπειρότεροη, τους ὁ ἡττον ἀλείφεσθαι, κοὶ διὰ τοῦτο τοὺς μὲν μάλλον, τοὺς ὁ ἤττον ἀποτιλεῖν ἀγωθούς. Ἐνιοί τε ἀφέντες τὰ τῆς σομοτικής παλύ, νοῦν δὲ κοινὸν ἔχοντες τῶν τε νομικῶν ἐμπείρους κατασκενάζουσιν, καὶ ἃ παρα-

το τετηρήμασεν ἐν δύμους καὶ δικαστηρίους, ώς ἐνθέχεται μάλιοτ, ἐνποιούσι: τοίγαφ εἰ οι μαθηταὶ ἀκολουθούσι τοιούτοις μηδέ σοφιστικές ἀπροξίας ἀναδιδόντες κατατρίβουσιν καὶ σύνεισιν δ' ἐνίστέ τισιν εὐφυέσι πρὸς. Χ΄ το λέγειν, παραβεβληκέναι πάντας λέγουται βοσφισταίς, το καὶ κατ' ἐκείνου ἀφελούμενοι τὸν τρόπου δόξαν παρέ-

15 και κατ εκείνου ωφελουμενοι του τροπου σοζαν πας χουσιν, ως ύπο των σοφιστών γεγόνασιν τοιούτοι.

,,Πέμπουσιν οί δημηγόροι καὶ δικολόγοι τοὺς υίοὺς καὶ πρὸς σοφιστὰς ώς μαθησομένους, ἃ καὶ αὐτοὶ δι- δαχθέντες ἀπετελέσθησαν δυνατοί."

30 Ποῦτον μὲν οὐ πάντες ἀλλ' ὀλίγοι κορανγάξουσιν ἀπολολεκέναι τὸν χρόνον, ὅν εἰς σοιμετοῦ περοτέμετε, καὶ τοὺς νίοὺς ἐπὶ τὸν ἀτον ἔγουσι διὰδακαλον, τὸν δήμον, ὅμως δ', εἰ ποσόν τι δύνανται συνηρτημένοι διὰ τὸν ὀἰσόσκαλείων, βούλεσθαι μηδὶ τούτου στερη-εθθεία τοῦ νίοὸς οὐλη τεγνίτων ἐκαθεν ἀναλοβείν

13 Φήμαι τους νίους: ουχί τεχνιτην εκείθεν ανακαφεινή πολιτικήν των έφφωσημου ότη τι τήν διατριβήν άστος σός σεως λόγων νομίζωσιν, όφ' ής τις ὰν πορθιβάζειθεα νέος ἄν δύναιτο, αὐτοί γ' ἀφέντες σοφιστικήν ξηλούσι τοὺς ἐν τῶι ἀγωνίζειθεα γενομένους καὶ την ίστοφίαν |

XVI ἀνειληφότας τῶν πολιτικῶν. "Ενιοι δ' οὐδ' ὅλως ἵνα πρὸς πολιτικὴν δύναμιν ἀφεληθῶσιν, ἀλλ' ὅπως ἀν των ποινών καὶ καλών είναι δοπούντων μαθημάτων μεταλάβοσι, πέμπουσι τούς νίούς ως πρώς τάλλα καὶ πρώς τούς όγτορικούς. Έλω γάρ, ότι καὶ πλανάσθαι τοὺς ἀποστέλλοντας οὐχ αἰσχυνθησόμεθα λέγειν, δυσβλέπτους δύνας των έπὶ τὴν δύναμιν αὐτούς τὴν έμ- 5 πρωτιον προυλβασάντων.

"Ωσπεο έμ μουσικήι και γραμματικήι παραδύσεις τινών είσιν άγνουμένων, ούτος και έπι ζητορικής, και ούκ αμέθοδος ή μελέτη γίνεται." Παραδόσεις άγνουγμένων δύνανταί τινες είναι, καν 10

μή κατά εινα τέχνην ἐνγίνωνται, κατά δ΄ ἱστορίαν ἢ παρατήρηστιν ἢ τινα τοιοότον τρόπον τίθησί τε τὸ παξετέρηστιν ἢ τινα τοιοότον τρόπον τίθησί τε τὸ πάς μεἐκτας οὐκ ἀμεθόδους ποιούνται" φατικῶς μόνον, χορὸς πόστεος ἀλλάττων ἐπὶ τὴν τέχνην. Εἰ δὲ ΧΥΙΙ καὶ περὶ τοὺς ἀληθινοὸς ἀγοῦνας τέχνην τὴν σοσιστιι κὴν ὑπάργουσαν ὁ λόγος θέλει προσβιβάξειν, καὶ περὶ ψενόδον τέλείας ἀγονιζεται μεθοδικόν τε γὰρ οὐθὲν οἱ σοφιστία παραδιδόσιον ἐν ταίς μελέτας, πρὸς μάθησιν τῆς ἐν τοῖς ἀληθινοῖς ἀγωσι δυνάμεως, οὐδ' ἄλλο τι συμβέλλονται πρὸς τὴν ἔξιν ἐκείνην, ὡς καὶ νόλογος περιστοεί θυυμφαστούς ἡ τὸν πολετικῶν ἐμπειρία, τεχνικὸν δ΄ οὐδιν ἐπιφίρεται. (Es folgen 13 fast lecre Zeilen) —, ἐπειδὴ τὰς μὲν λεγομένας τεχνολογίας ἀναδιδόντων δονοδιούν αὐτοῦς, ταῖς δ' ἐπιστη. ΧΥΙΙΙΙ

¹⁰ Die Rhetorik lehrt ebense gut wie andere Künste Dinge, welche der Allgemeinheit nicht bekannt sind, darum ist Jim Betrieb nicht ohne Methode Falsch, sagt Phil. Die Überlieferung undehannter Lehregenstlände kann auch Sache der Erfahrung und Beobachtung sein, so daß diese Polgerung ganz rungen behangstet: "sie betreiben hier ehet. Studien nicht methodelos", so ist das eine blofes Behanptung (sperzoże), ohne direkten Beweis enchleicht er den Begriff 'Kumet'.

μαις ταὐτὸν δυναμένας τέχνας μηδ' ἀρχὴν ἔχειν, καὶ ὁύναμεν καὶ τεχνολογίας ἀναδιόστες ὀιεξους ἀναδιόδναι χάριν ἀπάτης τῶν ἐντυγχανόντων ὡς οἱ Χαλδαίοι καὶ μάντεις, ἴσος δὲ καὶ αὐτοὶ πλανόμενοι. 5 Προσάγεται τ', εἴπερ ἄρα, τὸ τέχνην εἶναι τὴν σοφιστικήν, τὸ δὲ καὶ τῆς πολιτικῆς εἶναι τέχνην οὐδ' αὐτοῖς στο δικεί:

"Οὐδεὶς ἐμέλλησεν τῶν ὅυνατῶς καὶ συνετῶς λεγύντων ἐν δήμοις καὶ δικαστηρίοις τεχνικῶς οὐδὲ ἐν 10 λέγειν."

Καίτοι γ' έχειτο πρὸς τὴν ὑητορικήν, εἰ τεχνικὸς μὲν ἐν δήμοις καὶ ὀικαστηρίοις δοκοῦσί τινες ἀναστης τρεστια. Ειτέστει ἐν τοῖς ὁατορίκοις οὐδὲ ἐν τῆς ἐν ἐκείνοις ἀρετῆς. Οὺ μὴν ἀλλὰ κικῶς ἐρετ τις ἡμῶς το ἐκείνοις ἀρετῆς. Οὺ μὴν ἀλλὰ κικῶς ἐρετ τις ἡμῶς το ἐκείνοις αρετῆς τος της περιγείνεται καὶ γὰρ κιν-ΧΙΧ ἀλισμῶν λέγομν ἐνίους πέντες ἐπίστασθια καὶ κιταχρώμεθα ἀλ πολλέκις ἐν τῆι συνηθείαι τῷ τῆς τίγης ὁνόματι, καθόπος καὶ ξιὰα συνθείν ἐνίοτε καὶ βαστά-

⁸ Die Rhetorik mufs doch wohl eine Kunst sein, sonst würde is niemand von den großen Rednern kunstmäßig reden." Aber kehren wir den Spiels um, so mögen ja manche kunstgemäß auftreten, aber gerade was an ihnen Kunst ist, fehlt den Schulen. - In dieser Widerlegung braucht Phil. das Wort Kunst nicht in dem engeren Sinne - denn die praktische Rhetorik ist für ihn keine eigentliche Kunst -, er braucht es vielmehr in der volkstümlichen Weise, die selbst Kinderkunststücke als Künste bezeichnet. Er braucht nur auszuführen, daß die Diatriben die (bezweifelte) Kunst der Volksredner nicht haben. - 16 xvrðalıguar habe ich beispielsweisc gesetzt, denn es handelt sich wohl wie bei gila ourdeir και βαστάζειν και πονηφεύεσθαι um Kinderspiele. Ahnlich Col. ΧΧΧ ξύλα ονίσαι καὶ συνθείναι καὶ ένεδρεϋσαί τινα πουηρώς, letzteres offenbar dem mornosésoda 'einen bösen Streich spielen, in die Falle locken' entsprechend.

ξειν και πονηρεύεσθαι τεχνικώς λέγομεν, και νῦν ποιείν ήμας ούκ ἄν βαιδίως τις άθετήσαι. Τὰ δ' αὐτά παραπλησίως έφαρμόσει, και έπειδάν δνείν τούτων τὸν μὲν ἄτεχνον λέγωμεν είναι, τὸν δὲ τεχνίτην.

... Ωσπερ ίδων ἄγιλμα καλύν είπαις ἄν χωρίς λόγου τ τέχνης ἔργον είναι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐρεῖς ίστορήσας τὰ των πολιτικών ἔργα.

Τοῦτο μὲν ἐπὶ τῶν συνγραμμάτων, ἄ συντετάχασυν ἐστιν, εἰ καὶ γωρὶς λόγου γκοί τις δετ τέχνης ἐρται καὶ ταθειών ἐστιν, εἰ καὶ γωρὶς λόγου γκοί τις, δετ τέχνης ἐργα το ταὐτ' ἐστιν' ἐπὶ δὲ τῶν πολιτικῶν ἔργων, ἄ παρατιθέασιν, οἰο' ὅντων περί τι τεχνικὸν πῶς νοῦν ἔρον τέχνην ἐποφαίνει κὸ ἐπ' ἀγόλματος καλοῖς σίκλουν Χλ ἐνδίχοιτ' ἀν μέθοδον ἐνκρίνει ἢ τέχνην ἀνάσκητον οιδὶ ἀπείριαστον τελέως ὅστε κῶν τιγύν εἰπείν, ἔως το τι τες νε ἐνείγοι κότου καὶ τῶν παρατεθέντων προσδέξασθαι, διότι δοκεί μόνον ἔχειν ἀξεισπιστίων τὸ ἐπιχείρημα, πλείον δ' οιδὶ δὶν δολὶς ἐνολὸς ἐνειν ἀξεισπιστίων τὸ ἐπιχείρημα, πλείον δ' οιδὶς ἔντικὸν ἐχειν ἀξεισπιστίων τὸ ἐπιχείρημα, πλείον δ' οιδὶς ἔντινος ἐνειν ἐξεισπιστίων τὸ ἐπιχείρημα, πλείον δ' οιδὶς ἔντινος ἐνειν ἐνεισπιστίων τὸ ἐπιχείρημα, πλείον δ' οιδὶς ἔντινος ἐνεινος ἐν

"Εί μὴ τέχνη ἦν, τὰ τῶν πίστεων οὐκ ἄν ἐμελέ- 20 των, ὅ ποιοὺσιν ἐκεῖ διδαχθέντες."

'Αλλ' οὐ μόνον ὁ μὴ μαθών τὴν τέχνην ἀδυνατεῖ τὰ τῆς τέχνης ἐῦγα συντελεῖν ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ἀκκή66ως καί τινος ἱστορίας καὶ παρατηρήσως ἀδυνατεῖ
ποιεῖν ὁ τούτων ἀμοιομόας; ὅταν τε παρατηρήση, φήσω, κα
τὰ τοῖς ὕχλοις μάλιστ' ἀρέσκοντα καὶ τὴν τριβήν περιποιήσηται καὶ τάλλα προσενέγκηται τὰ κατὰ μέρος,

⁵ Vgl. Sextus, S. 413, 26. — 20 Das Studium der Beweise soll die Rhetorik als Kunst charakterisieren, wird aber von Phil. als Sache der Übung und Erfahrung dargestellt. — Der Raum führt übrigens in dem λόγος eher auf πιστών.

ούδε εν προσδεηθείς έπρως εν τοις πολιτικοίς άνασταραφίσεται, και τά πράγματα την τούτου παρέξεται ΧΙ και δυμπαράξεται | πίστιν. Έκεινο δι μάλλον εμφριθές έστι τεκμήριου τού μή πολιτικήν τέχνην είναι την 5 σομαστικήν, δ τις άν είπειεν άντιστράφως. Εί τέχνη τίς έστιν έπείνη, ταότης δ μαθών τὰς τεγνολογίας είς δήμου ή δυκαστήριου λεγέτων παρελθών.

Τὰ μὲν οὖν εἰρημένα τισὶν ὑπέρ τε τοῦ τέγνην είναι την όητορικην και ύπερ του μη τέχνην τουτον 10 ήμεν έπεσκέφθω του τρόπου. Των δ' ήμετέρων τους λένοντας την δητορικήν του μέν νράφειν λόνους καὶ έπιδείξεις ποιείσθαι τέγνην είναι, του δε δίκας λέγειν καί δημηνορείν οὐ τέγνην, ταύτηι τις ἄν μέμψαιτο δεόντως, ότι την σοφιστικήν μόνην ἐοίκασιν ολομένοις 15 καλεϊσθαι όπτορικήν: τὴν νὰρ όπτορικήν φασιν τούτων μέν είναι τέγνην μέρος δ' έπαινέσασιν αθτής, μή όλην δόξασιν την σοφιστικήν τέγνην λένειν από των ΧΧΙΙ έκκειμένων, ὅτι τοῦ δίκας λέγειν καὶ δημηγορείν οὐ τέγυην, πάλιν έγκαλέσειεν, ότι των ζητουμένων τι κατά 20 του τρόπου συνεγόντως παραλελοίπασιν. Λέγω δέ, πότερου τοῦ δίκας λένειν εὖ καὶ δημηγορεῖν τέγνη τις έστιν η ούκ έστιν. Οὐ γάρ, εί την σοφιστικήν συμβέβηκεν ούκ είναι περί ταύτα τέγνην, ήδη δέδεικται το μηδ' έξ άλλης αὐτὰ μεθόδου παρακολουθείν οὐδὲ 55 γὰρ ἡ πίστις, ἢν παρατεθείχασι, περὶ τὸ τοιοῦτο τάγ'

² ngépucre ist Subject, zu verbinden ist rip roérou niersz. —11 Der Ton liegt auf éprogenijs, statt dessen sie oogoravijs hitten sagen müssen. —19 Die negative Seite der Frage haben is nicht erotrett und sind den Beweis schaldig geblieben, daß die hit nicht eine Kunst der Greichte und solle Kunst giebt.

ίστιν, άλλά μόνον περί τό χορής της δητορικής τινας φύσιν καὶ τριβην είσενεγκαμένους όκας λέγειν καὶ δημηγορείν. Οἰκ αὐτοτελη οἱ ἐκτεθείκασιν, καίπερ ἐπιβείλουτος, οὐδὲ τὴν ἀπόθειξει τὴν ὑπὸς τοῦ τὴν σοφιστικήν περί τὰς λογογραφίας καὶ τὰς ἐπιδείξεις s τέχνην ὑπόρχειν, ῶς ἐσται φαυερόν, ἐπειδάν, ὡς ἡμείς καιτασκυνίζομεν, παραθώμεθό γε παρὰ τὸν ἀνόρῶν καὶ τὰ μαρτύρια τῶν οἱ ἀδιαστόλως ἢ τέχνην ἢ μὴ τέχνην τὴν ὁρτορικήν λέγώτων, καλῶς ὁἱ σσομαγχένει ΧΧΙΙΙ περί τῶν καὶ ὑπὶ ἀντῶν παραλελειμείνων, ὡς ὁποδεοδέγαμεν, τὸν ἐλεγχον παριέχουσιν. Τὸ ὁ Πολυαίνου λεγώμενον περί ὁμτορικής οὐχ ὑπάρχον Πολυαίνου, καθάπερ ἐνερανίσαμεν, καὶ ἀνὸτ τὸ τῶν παρατεθειμένον ἔπαθενομένος καιδοτημών.

ΟΙ μέντοι λέγοντες αὐτήν τέχνην, προσδιομένην το δὲ φύσκος καὶ τριβής οὐκ εἰς τὴν ἰσιντής ἀνάληψεν ἀλλί εἰς τὴν ἰσιντήκαν τοῦ τέλους καντελός καὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς κρίσεως τῶν καθηγεμόνων διαπεπτώκασιν οὖτε γὰς τὸ πλέοναζον διαστελαντο τῆς ὅριτορικής — διο καὶ τὴν πάσου ἐν τοῖς λέγομένοις ἀνα- το δέχονται κύκησιν — ὡς τέχνης τε σχεδών τῆς σοφιστικῆς οὖτης καὶ καλουγμίνης ὅριτοφικῆς, αὐτοί, ἃ λέγουσιν, ἐκτεθείκαστι. Τῶν τε περὶ τὸν Ἐπιδυνοφον ἱ ἄκοφαι ΧΧΙΝ ἐκτεθείκαστι. Τῶν τε περὶ τὸν Ἐπιδυνοφον ἱ ἄκοφαι ΧΧΙΝ

3 Auch dafür haben sie, zo sehr es notig geween würe, leinen vollgütigen Beweis beigetrucht, daß: ". — 8 Col. XLIU unten. — Es trifft sie derselbe Vorwurf (sehr merkwürdig von Urzpor zuteigreen") wie die, welche done klare Scheidung die fibetorik bald Kunst bald Nicht-Kunst nennen, und das von ihnen Depengenen in hinrichenden Andertungen skirziert zu haben glauben. — Aus dem Arpornos ist eine der wirden unterschieden micht die in dem Worte Rebertnik liegenden mehrfachen Begriffe. Sophistik, praktische Rhet! — 22 zudorpärgs [ed.]: Art der zu Örzprigsorne, Epiktru n. 2.

νομένων τέγνην είναι την σοφιστικήν τοῦ λόγους συννράφειν και έπιδείξεις ποιείσθαι, του δε δίκας λένειν καί δημηγορείν ούκ είναι τέγνην, την σοφιστικήν νέ τοι τέγνην φασίν είναι, των ύστέρων όμοίως είρηο κότων, οὐδεμίαν, εἶναι τῆς πολιτικῆς δυνάμεως τέχνην, μή τι καταλείπουδί τινα περί αὐτῆς ἐπιστήμην. Ψευδως δε κατά την πρόγειρον ύπ' αύτων λέγεται και το την σοφιστικήν μη προσδείσθαι φύσεως και τριβής είς την έαυτης ανάληψιν, η και φιλοσοφίαν βητέον ούδα-10 μῶς προσδεϊσθαι τούτων. Το δ' έκτεθέν ὑπ' αὐτῶν τὸ τῆς γραμματικῆς καὶ ἀνομοίως, ὧι θέλουσι, καὶ κατ' αὐτῶν ἄμα κεῖται καθάπερ γὰρ βάσιν ἐπὶ ταύτης προϋποκείσθαι δεί φύσιν, ούτως καλ έπλ δητορικής έπὶ δὲ τῆς νοαμματικῆς γοεία φύσεως καὶ τοιβῆς πρὸς ΧΧΥ την | ανάληψιν αὐτης, οὐ πρὸς την ἐπιτυγίαν τοῦ τέτη λους. ώστ' είπερ ομοίως λεκτέον και έπι της όπτορικής. καὶ ταύτην ήητέον προσδείσθαι φύσεως καὶ τριβής πρός την ανάληψιν την έαυτης. Έπει τέ φασιν φύσεως δείσθαι πρός είχονισμόν, πρός τον γερών συμ-20 παθή σγηματισμόν, πρός το εὐέμπτωτον εἶναι ἐπὶ τὰ δυνάμενα πείθειν, την δε τοιβήν και την έξ αύτης έξιν είναι ποριστικήν των πρός τούς καιρούς, στογαστικήν των προσώπων, πολλοίς παρακολουθητικήν, καί φασι πολλάκις κεκτήσθαι δύναμιν, θαυμάζω μέντοι, 25 τί τηι τέχνηι παρείκασιν. Οὐ μὴν ἀλλ' αὐτούς γε χρην, ώσπερ α ποιεί φύσις καὶ τριβή παρατεθείκασιν οὐ πρὸς

¹⁹ Körperliche Gewandtheit und geistige Versatlikät, gewanttes, echeelles Eingeben auf die einzelner Dankte die Überrechung wirken. – 24 Bei der Menge der Dinge, die die Betrechung wirken. – 24 Bei der Menge der Dinge, die statunlage und Routine wirken, blelbt ja für die Kunst ger nichts übrig. – Konstr. domge παραστεθείκασεν ανέτας, ü gewant, ob πρός την έναλληψε (αξι. συνεργόντας), ανά τρέβη αναιτ, οἱ πρός την έναλληψε (αξι. συνεργόντας).

την ἀνάληψιν αὐτης ἀλλά ποὸς την ἐπιτυχίαν τοῦ τέλους, οῦτως ὑπόδειξεν ποιεῖοθαι ἡμίν, τίνα πότ' ἐστιν, ἃ πρὸς την ἀνάληψιν αὐτης συνεργεί, καὶ τίνα τέχνης ἐστίν, καὶ διὰ τί οὐκ ἐκεῖνὰ τιοιν ἐνγινόμενα ΧΧV! ἐτνειτκούς καθέστησε τὸν

Ούχ ορθώς δ' ϊστασθαι νομιστέον ούδε τους αποφαινομένους ούκ είναι τέχνην, εί τις προείληφε τέχνην την το μεθοδικόν έγουσαν και έστηκος παράδοσιν, εί δὲ καλεῖ καὶ τὴν όλοσγερῆ παρατηρησιν τὴν στογαζομένην τοῦ ώς ἐπὶ τὸ πολύ καὶ κατά τὸ εὔλονον, ὥσπεο Π ίατρική και κυβερνητική, τέγνην είναι. Πρώτον μέν γὰο ὥσπεο οὐγὶ καθ' έκάτερον τῆς τέγνης καλεῖσθαι ποοειλημμένης άλλ' ως τινων θελόντων δνομάζειν ούτωι τη διδασκαλίαι κέγοηνται. "Αμα δε μεμφόμενοι τούς αδιαστόλως λέγοντας αὐτοὶ τὴν ἡητορικὴν οὐ 15 διεστάλκασιν καί τινα τέχνην η μη τέχνην αποδεικυύειν θέλουσι προς δε τούτοις, της πολιτικής ούτε ούσης τέγνης λεγομένης τε πρός των ανδρών ούχ είναι, κατά ταύτην είναι τέγνην τήν γε διαστολήν των έπιστημών, οΐαν αύτοὶ πεποίηνται. Κατ' οὐδέ- 20 τερου γάρ τρό που των έκκειμένων τέγνην έστιν είπεζυ ΧΧVII την πολιτικήν όπτορικήν. "Ότι μεν νάρ ούκ έγει την μεθοδικήν παράδοσιν και την το έστηκος προσφερομένην διιολογούσιν, ότι δ' οὐδὲ τὴν παρατήρησιν τὴν τοῦ ώς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ κατὰ τὸ εὕλογον στογαζο- 25

⁴ świweł d. h. rż. nebę tip śrażtywe ornegopiwa. — 12 Schon itr Audreks śr ir grosiżący, si rs, szkźi st an stolsig und legt die Auffassung nahe, als könne man heliebig die Kunst so oder so definieren, während Phil die streng wissenschaftliche und die populäre Beneichnung songfaltig auseinandergeschaften wissen will. — 20 sar' orderiere or świe kratugirow, weder nach dem usbodośc promos poch nach dem meacraptrosc, ych Col. XXI i Anfang und das folgrede.

μένην, Έπίκουρος έν τῶι πρώτωι Περί βίων καὶ έν τωι Πεοί της όπτορικής ύπονένραφεν και Μητρόδωρος έν τῶι Πρὸς τοὺς ἀπὸ φυσιολογίας λέγοντας άγαθοὺς είναι όήτορας διδάσκει, "ότι έμπείρους της πολιτικής 5 ούχ έστιν είπειν, ούδε δύναμιο ούδε τις χατά το πλείστου ούσα παρατήρησις ύπάργει, άλλὰ τὴυ τοιαύτην διάθεσιν πολιτικήν λένομεν, ή τις αν διαλαβείν εύλογίστως και εύρεῖν έπιμελώς οἶός τε ην τὸ τῶι πλήθει έχαστοτε συνφέρου". ούτε δε τούτο μεθόδωι τις αν 10 έγειν είποι, και άλλη πίστις έστι περί του την πολι-ΧΧΥΙΙΙ τικήν μη στογάζεσθαι τοῦ ώς έπὶ τὸ πολύ | καὶ κατά το εύλογου, και όῆτα και φέρεται πρός των περί τὸν Έπίχουρου λένω δε το των πολλών άδριστον και τοῖς αὐτοῖς ότὲ μὲν πειθόμενον, ότὲ δὲ προσκόπτον. Ἡ δὲ 15 πεοί του στογασμόν έγειν των ώς έπὶ το πολύ καὶ κατά το εύλογον τελέως έστιν απόπληκτος ούσα τοιαύτη ... τὸ δὲ παρατετηρημέναι τοὺς δήτορας τὰ ώς έπὶ τὸ πολύ πείθοντα καὶ ταῦτ' εἰς παράδοσιν ἡγέναι, καὶ διότι ποσοιμιαζόμενοι καὶ διηνούμενοι καὶ τάλλα 20 συντελούντες έξύς μάλιστα πείθομεν, φανεούν χαθίστησι τὸ κατά τὸν δεύτερον τρόπον τέγνην είναι την όρτο-

⁷ ğ viş] Von hier ab ist die Metrodorstelle vollkommen unsicher, da kuun 6 Buchstaben von den einzelnen Zeilen erhalten sud. Für sicher halte ich nur συμφέρου und sizers, welch letteres mit durcht øjetera (c. 12, %) et ferolerlich scheint. Der Gedankengang ist mu fürjeren prechtissen. Die Folitik ist keitserfolg bringt. Denn das für das Volk Nütliche zu finden, das Ziel der Folitik, ist methodisch nicht zu ermöglichen. Auch die unberechenlauer Natur des Objeteles, auf das diese vermeintliche Kunst angewiesen ist, die Meinung der Menge, sehlieft die Methode aus. Ziel are vägen ist, do das Metrodorfragment nicht bis σησοκώταν reicht. = 14 H δθ] seil, ziene Schlieft die Methode aus. Ziel arevägen ist, den das Metrodorfragment nicht bis σησοκώταν reicht. = 14 H δθ] seil, ziene Medichkeiten erwirft und die Worte des Gerenn erüftert.

οικήν". Οὐχὶ μὲν παρατετηρίμασιν οἱ όρτορες τὰ πείθοντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰ δὰ δὴ τὰ προοίμια ταῦτα καὶ τὸς δυγγήσεις καὶ τὰλα τοῦ λόγον παραδιδώτες, ὡς οὐτοι νομίζουσα, καὶ παντελὸς εἰς παραδίδιες, δίχασιν, εὐτελὲς ἤνεγκεν ἡ φύσις τοῦτο παρα-ΧΧΙΧ τροήσαι τό επροοιμιαζομένους ἡμῶς καὶ διγγουμένους καὶ τὰ συνεχὴ δρώττας μάλιστα πείθειν οὐ λέγεται καλὸς: ὅστε όρτιξον καὶ τοῦτο καὶ τὸ προειρημένου ἀναποδείκτως ἐρρίφθαι, τὴς προθέσεως οὐσης πίστιν εἰσευγκείν. Ἡλλὰ μὴν γι καὶ τὴν σοφιστικήν παρα-10 λιάντες δίλιος ἀποφαίκεν τέχτην εἰσεινείν παρασμούντων τέχτην εὐτήν βούλονται συμβιβάζειν, τοὲς ἐνδράσι καθ΄ κάπερον διαφωνούντες, διὸ οἱ ἡ ποικλλος συνεχείς ἐπόρον ψόγους.

Οξ δὲ [ἐκ το]ν Διο[γέ]νους Σχολον τους ἐπομη- 15 ματισμούς ἀναγράφωτες ἐπειδή σύνθετον ἐπολήσαν απόφωσεν ἐκ τενίτης καὶ τίς πρότερον σεσημασμένης, τοις πρός ἐπατέρους εἰρημένοις ὅντες ἐνοροι μόνον ἐπισημασθήτοσεν, τως μὴ τανὰ πάλι καταλέγωμεν. Υπομηνοθήτοσαν δε καὶ τοῦτο, διότι τέχυγι τοιαύτην ΧΧΧ λέγοντες είναι τὴν διτρορικήν, σόμο ἐν τις είναι τὴν π

^{15 1}ch halte es für möglich, dafs die Entilsten optalei des Diogenes von Tarnos gemeint sind. Vgl. Larert Diog X & 25 diopfrays of Tegetsie o von Intrinservons gepulus etrypeieres. Vgl. femer sig 97 und 128, wo ein 20 Buch citiert wich — unch die schriftliche Existenag von Vorträgen gemeint sein — 20 Ihre Darstellung ist eine Combinitering der Col. 23 (Mitte) und 26 (Anfang) eingeführten Epikureer, daher denselben Ausstellungen unterworfen. Ihre Delinttion der Rhetorik, auf Einzelbeckstellung und Diving basiert, vergräß das gemein verbindliche Grundsätze, so daß mit dieser Definition alles Mögliche als Kunst bezeichnet werden könnte, und die Schranke gegenwier verbindliche Grundsätze, so daß mit dieser Definition alles Mögliche als Kunst bezeichnet werden könnte, und die Schranke gegenwier verbinder den Fertigheiten wegefällt.

έκ παρατηρήσεως ποιάς συνησκημένην έξιν, καθ' ην ώς έπὶ τὸ πολύ καὶ κατὰ τὸ εὕλογον περιγίνεται τὸ προχείμενον τέλος", το της τέγνης ίδιον αὐτης άναιοούνται. Θεωρείται γάρ έμ μεθοδωι τούτο καί τινι 5 παραδόσει χοινών τινων διατεινόντων έπὶ τὰ χατὰ μέρος, αν τ' οὖν ηι τῶν παγίων ἐπιστημῶν, αν τε τῶν στογαστικών. Τὰ δ' ἐκ παρατηρήσεως καί τινος ίστορίας συνησκημένα τέγνας ή συνήθεια των Έλλήνων οὐ πάνυ τι προσαγορεύει κατά τὸν κύριον τρόπον 10 άλλ' έστιν ότε καταγρωμένη, καθάπερ ένίστε καλ τούς έν τοῖς θαύμασιν συντόνους τεγνίτας καλεῖ καὶ τὸ δεξιώς ξύλα σγίσαι καλ συνθείναι καλ ένεδοεῦσαί τινα πονηρώς τεγνικόν λέγει καὶ τέγνας τὰς ἐν ταῖς κωμω-ΧΧΧΙ δίαις καὶ πᾶν τὸ τούτοις παραπλήσιον. | Καὶ μὴν τῶι 15 καὶ παρατήρησιν καὶ ἄσκησιν τέγνην προσαγορεύειν τὰ πλεϊστα τῶν ἐν τῶι βίωι τέγνας ποοσανορεύοντες ούκ αν φθάνοιμεν, και την άσκησιν και παρατήρησιν πρός μέθοδον οὐκ ἂν οὐδενὶ τάχα τάττοιμεν διαφερούσας. "Ων ούτως έγόντων καὶ μηδὲ τούτου λέγοντος 20 την πολιτικήν ἀπό τέχνης είναι τινος, μήθ' ὅτι ὡς γ' έπὶ τὸ πολύ καὶ εὔλογον τοῦ τέλους τυγγάνει, έγὰ μέν ήγουμαι τὰς διαφοράς έκκεισθαι των τεγνών πρός τὰς μὴ τέγνας, ἐκεῖνοι δ' ώσπεο ἐφόδιον ἐπὶ τον βίον έφασαν άκολουθείν αὐτὴν καὶ κα

15 Nach der Definition des Gegenen w\u00fcrde jede bauausische Besch\u00e4fitsung zur Kunst und der Unterschied gegen die wirklichen K\u00e4nnte urr\u00e4nnte holfen der Unterschied gegen die wirklichen K\u00e4nnte urr\u00e4nnte holfen zu hand am sollte meisen, d\u00e4as \u00e3e gegen\u00e4nte seinen Definition die Probe nicht best\u00e4nde, durch eine Binzelt hie Ziel nicht meistenfille. Aber zein, durch eine Binzelt in Ziel nicht meistenfils, Aber zein, durch ein Binzelt in Ziellig, sondern die Rateoria als einen Schatz f\u00fcru Etchen, damit aber die praktische Rbet, als odie nonkreu\u00e4g\u00fcru gegen.

λείν, ἀφ' ής γε οὐδὲ τὸ λέγειν έντὸς άληθινων άγώνων κατασκευάζειν ήν, ως ουδ' έκ παλαιστρικής άν, ω Κορύβαντες, ένφυναι δύναιτο τέχνην γὰρ όητορικήν πως αν λένοιμεν τοιαύτην, ή παραληφθείσα κατ' ολίγα η ούθεν ώφελει τον τεγνί την, ούδε παρασκευάζει ΧΧΧΙΙ δημιουργόν των ίδίων αὐτης, άλλὰ καὶ ποεί που λεί- 6 πεσθαι κατ' αὐτὰ τῶν μὴ μαθόντων αὐτήν ὑπείληπτο δε τέγνη .. διά ποιάς παρατηρήσεως έξις συνησκημένη, καθ' ην ως έπὶ το πολύ και εύλογον ποιούσιν το πουκείμενου τέλος. το νώο αυ την διαλεκτικήν λέγειν 10 καὶ τὴν ἐριστικὴν τριαύτην συγγωρηθήσεται πίστις είναι, έὰν λαμβάνοντας καὶ μὴ διαπίπτοντας ἀκούωμέν τινας των έπαννελλομένων τεγνιτών. "Όμως δ' ούν, οίε τούτων διαπέρειν πασίν την οπτορικήν, αποδειχυύουσίν νε τέγνης το μεθοδικόν μηδ' ακαρή έγειν 15 αὐτήν μηδε γὰρ πάντας μηδε τοὺς πλείστους τῶν χεοη.....ε. σ τὰς τέγνας ἀνειληφότων δύνασθαι λέγειν έν δήμοις καὶ δικαστηρίοις. 'Ω θαυμαστής δή άτεγνίας, ην ού μαθόντες τε αυτουργύν περιπεποιήκασιν ούτε μαθώντες ένουσι. Καὶ τὰς ἄλλας | διαφοράς, ἃς ΧΧΧΙΙΙ άποδεδώκασιν, προς ούθεν ευρήσομεν έτερον άμιλλω- 21 μένας ή προς το δείξαι κατά μηδένα τρόπον τέγνην αύτην υπάργουσαν. Διασέρει γάρ, φασί, και καθόσον,

¹⁰ Der Gegner hat behauptet, die Ribetorik sei ebeusdehe Knust wie die Dialektik und Eristik, welche anch ihr Ziel unr in der Mehrzahl der Fälle u. s. w. erreiche. — 13 Der Sim dieses offenbau noch uicht genögend ergänzten Stelle muß der sein, daß die Dialektik ihr Ziel zumeist erreicht, die praktische Riketorik metst verfehlt. — 23 Das Ende dieses Abschnittes, in dem wenig falsch ergänzt sein kunn, weil die Colunne ganz gut erhalten ist, bewegt sich auf riemlich abstrumen Pfalsen. Es handelt sich um die spezifischen Unterschiede der Rictorik zu anderen Küsten wie die Ünslektik 1: in unwesentlichen.

ύταν καὶ συνβάλληται, μικρόν τι καὶ τὸ τυχὸν συμβάλλεται, καὶ καὐόσον οὐκ έχει τὴν τάναγκαῖου χώραν αλλὰ ὁὐναταί της καὶ μι μαθών τάργα κοιεῖν αὐτῆς, καὶ καθόσον εὐιρικτα αὐτῆς δυτιν τὰ παραγγάλματα, ε καὶ καθόσον εὐιρικτα αὐτῆς δυτιν τὰ παραγγάλματα, ε καὶ καθόσον τὸ πλεῖστον τῆς ἀφελίας ἐν τὰι γυμναξεσθαι πρὸς τὸ λέγειν πέπτωκ καὶ μυγμονεῖειν, πανακροῦ δ΄, ὡς εἰπεῖν, μηδ΄ ἀκαρῆ αὐτὴν ἐορακέναι τεχνικόν μηθὸν ἢ ὁυναμένους δυραξ τι ἐκ τῆς οἰκουμένης καὶ δόξειν αὐτῆν περιάψαι. Τούτοις γοῦν ἐγὸ ω χρησέμειος ἄκρους τὸ τῆς δυνάμειος ἀμάθοδον παραστήσω. Τῆς γε μὴν πότειες, ᾶς ἐνηνόρασεν περὶ τοῦ καὶ δὴ ποροφέρεσθαι τὰς διαφορὸς αὐτῆν, ὡς ἐκεσγιν. Μίνατον, κῶν εἰπειωτιν τὸ ἴποκεί μενον αναθένει.

ΧΧΧΙV μήναιτο, κὰν είπαιμεν το ὑποκεί μενον συνάγειν, ἀλλ' οὐδιν ήμις γε βιάφουσιν ἀλλ' αὐτούς ἐκείνους: τι ὁιωμεν ἄρ' ὡς είστεις τίγεις, εt μή τι κάκ τον πρότερον εἰρημένων ἐστιν ἀνελέσθαι πρὸς αὐτὰς καὶ βιλεπονταί τινες ἐκφανεῖς καὶ παρακείμεναι ὑπεναντιολογίαι.

Καὶ τούτων δ' ἀποτεθεωρημένων λοιπόν ἐνέστηκεν, ε δ όει πρός τον φιλιατον ἐπιζητήσαι Βρόμιον, πός περὶ τεχνών προτεθειμένος συνηράφειν καὶ ζητών, εἰ ἡ ἱατρική τέχνη καὶ εἰ ἡ γραμματική, προθείς δὲ καί, εἰ ἡ ὑητορική τέχνη, τὴν μὲν σοφιστικήν παρῆκε ὑη-

kleinen Dingen (anders kann ich die Worte örze szid suglöd-Aprae etc. nicht versteben der Vergleichung, die man übergehen Kann, 2) darin, dafs die Erreichung des Zieles nicht mit Notwendigkeit uns ihr selbst erfolgt, sondern auch dem Laien offen steht, 3) darin, dafs ihre Vorcetriften auch dem Laien leicht erreichbar sind (abso genau = Punkt 2), 4) darin, daß die Ühung und das Gedächtnis das beste thun muß. Den 5. Punkt fügt dann Philodem als Trumpf ironisch hüzus: kurs sie unterscheidet sich von den anderen Künsten darin, daß sie eben keine ist. τορικήν ώσπερ οὐ λεγομένην καὶ κατά τήν κοινήν καὶ κατά την Έπικούρου συνήθειαν, μόνην δε την πολιτικήν προσεποιήθη, καθαπερεί της πλείστης σκευωρίας έν τοίς περί λόνους διατρίβουσιν ένεστηχυίας περί της τοιαύτης. Πώς δε και τέγνης ούσης της σοφιστικής και 5 λεγομένης ύπο των ανδρών; πως ούκ, εί τέγνη έστιν ή σοφιστική, προ είπε; πως ούκ άποφάσκων αὐτήν ΧΧΧΥ είναι τέγνην και απέδειξεν; πως την πολιτικήν, λεγομένην ύπο των ανδρών ού τέγνην πολύ τε τοῦ τῆς τέγνης ίδιου κεγωρισμένην, τέγνην απεφήνατο καί 10 πειοαστήσει πεπείραται: πως φησι την όπτορικήν παρατετηρημέναι τὰ πείθειν όγλους δυνάμενα; καὶ πάλιν. έπιλελονισμένου του άναθου πολιτικόν τὰ κινείν όρνην πεφυκότα και έλεον και προτροπήν και αποτροπήν τούτοις γολοθαι διηνεκώς: Οὐ νάο, οἰμαι, φήσει τὰ 15 πείθειν όγλους δυνάμενα παρατηρήσει τινί ένδεγόμενον ύπάργειν, οὐδὲ διηνεκώς γοᾶσθαι τόνδε τισίν πεπείρακεν γάο οὐ διηνεκῶς ἐναρμόττοντα, πολλάκις δὲ και δρώντα τουναντίον. "Όταν τε μηνύη βάιδιον είναι παραγενηθέντας έπὶ τὰ κατὰ μέρος ὑποδείγματα τοὺς 🕾 τεγνικώς έν έκκλησίαις καλ δικαστηρίοις άναστραφέντας άποδείξαι, μηποτε ου βαιον έπαγγέλληται πράγμα. ΧΧΧVΙ τετευνότας ναρ αύτούς, ού θέλουσιν, παραστήσει, τεγνικώς δε τούς ού τεγνίτας άνεστραμμένους ού παραστήσει. ... Νή Δία μάλλον των ού τεγνιτών του τέλους 25 τυνγάνουσι παρατετηρημότες έπιτεύνματα καὶ αποτεύγματα: 'Αλλά και οί τοιβήν εν τινι και πολλήν

⁵ Wie konnte er die Sophistik bei Seite lassen, die Epikurone Kunst nennt? Warms sagt er nicht von oromberein sein Urteil, ob sie denn überhaupt eine Kunst sei? Wenn nich warum fehlt der Beweis? Wie konnte er gegen Epikur die von Kunst spezifisch verschiedene Politik als solche aufstellen?

ἄσκησιν είσενηνεγμένοι τυγχάνουσι τῶν τελῶν οὐ διὰ παιτός, ἀλλ' οὐν τῶν ἀνασκήτων μᾶλλον. Προσέτι, γ' εί τῶν ἀνασκήτων οὐδὲ εἶς τυγχάνει τὸ σύνολον, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν αίτὰν ταύτην τέχνην τις αὐτὴν είναι

5 παραστήσει. Καὶ ὅτι ἀνάπτει ,,τὰς πλείστας τῶν ἀναγεγραμμένων τεχνικών παραδόσεων μὴ κενοὺς ὑπάρχειν", ἐπιξήτησιν ἔχει πάκος γὸς ἀλλί οὐχὶ τὰς πλείστας οῖ γε περὶ τὸν Ἐπίκουρον δόξουσι λέγειν κενοτάτας ὧς γε πρὸς πολιτικής ὁννάμειος παρασκετήν. Οὺ μὴν ολλά πολ τούτων ὁτασκεθύσεται τι, παιὸ ὅσον τι

ΧΧΧΥΙΙ ἄδη λου ἦν.

Καιοός δ΄ ἄν εῖη πάντων ἀπολελυμένους ἐπὶ τὰς ἡμετέρας ἐλθεῖν δόξας, καὶ σχεδόν κεφάλαια τῆς οἰκονομίας ἐσται προκείμενα τοιαῦτα' τέχνη τί λέγεται κατὰ

15 τὴν συνήθειων, ὑπομνήσωι βραχέως οὐ γὰρ ἄλλη τὰ ἡμέτερα ἔστι δείξωι — τὴν σοφιστικὴν ἡητομικὴν τέχιγν λεγομένην παρὰ τοῖς ἀνδράσιν, καθ' οὺς φιλοσοφούμεν, μεθόδρ καί τειν τῶν κοινῶν ἐπιτεντικῆ, γιωριένην, οὐδὲ πρὸς ἀλλήλους ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ καὶ πρὸς

τους χορευομένους διεστώτας: — καὶ τὸ τὴν σοφιστικήν περὶ μὲν λόγων γραφάς καὶ ἐπιδείξεις τέχνην εἶναι, περὶ δὲ τὸ δίκας λέγειν καὶ δημηγορεῖν οὐκ εἶναι τέχνην? — ἔτι τὸ τὴν πολιτικὴν ἐν ἰστορίαι καὶ τριβὴι καθεστηκέναι, τεχνικὸν δὲ μηδὲν προσφέρεθσα.

25 Καὶ νὴ Δι' ὅτι λέγεται παρά τισι προς τὰ δειχθένθ' ἡμῖν, ὑποθώμεθα κατὰ δύναμιν ἐφ' ἐκάστου τῶν XXXVIII ἐκκει μένων, νῦν δὲ τοῦ πρώτου κατατρέχωμεν.

13 Hier beginnt der zweite Hauptteil des Buches, die Entwickelung von Philotens eigenen Anschauungen, ebenfalls von Polemik gegen Брікигеr durchflochten. — 20 zogeropions die Gefeierten', die Kortyphäne der Schule. — 24 Diese vier Kapitel beginnen auf 8. 35, 1, 38, 14; 61, 10; Col. 32º Mitte.

"Εστιν τοίνυν καλ λέγεται τέγνη παρά τοῖς "Ελλησιν έξις η διάθεσις από παρατηρήσεως τινών κοινών καί στοιγειωδών, α διά πλειόνων διήκει των έπλ μέρους, καταλαμβάνουσά τι καί συντελούσα τοιούτον, οίον όμοίως των μη μαθόντων οὐδείς, έστηκότως καί βε- 5 βαίως οὐδὲ στογαστικώς. 'Αφείσθω νὰο ἐπὶ τοῦ παρόντος, είτε συμφέρου είτ' οὐ συμφέρου το γινόμενου πάντως, άφείσθω δ', εί και κοινότερον και ίδιωτικώς τέγνη λένεται καὶ παρά τριβής πάντως καὶ πανόλως το τοιούτου αυτό γάρ, ο πάσηι τηι καθ' ονδήποτε 10 τρόπου προσανορευομένηι τέγνηι πρόσεστιν, τοῦτο έχθείναι βεβουλήμεθα καί δή προύνηνέγμεθα. Καί ταζο έστηχυίαις γέ τοι καὶ παγίοις έπιστήμαις ώσπες γραμματιστικήι και μουσικήι και ζωγραφίαι και πλαστικήι πρόσεστιν τὸ | διά τινος παρατηρήσεως στοιχείων ΧλΧΙΧ τινών διηκόντων διά πλειόνων των κατά μέρος κατα- 16 λαμβάνειν έχαστον καλ δημιουονείν, καλ ταϊς ούκ έγούσαις το έστηχος άλλα το στογαστικόν τοῦτ' έξ ανάγχης ίδιου πρόσεστιν το κοινών τινών κατογήν έγειν διατεινόντων είς τὰ κατὰ μέρος, οἶς οὐδεπώποτ', ἐὰν οὕτω 20 τύνη, νένουεν έγκύουσις, καν μή διά παντός άκολουθή τὸ τέλος τοῖς τῆς ἐπιστήμης παραγγέλμασι καὶ ποήμασιν διά το μηδ' είναι τοῦ πάντως την στογαστικήν μέθοδον άλλά τοῦ κατά το πλείστον η τοῦ μάλλον των άτέγνων. Ύστε κάν τυγγάνη τις τοῦ τέλους ἐπί τινων, 25 αή μέντοι νε από της διαθέσεως της των κοινών καί στοιγειωδών έντευκτικής έπὶ τὴν ἀπεργασίαν παραλλάξηι των κατά μέρος, ούκ αν είπαιμεν από τέγνης τετευγέναι, του δ' έγοντα την διάθεσιν από τέγνης. ΕΧ

²⁹ Bis hierhin geht der erste Teil von Philodems Erlauterungen zu seiner Definition der Kunst. Die Kunst nuns auf

10 ελληφινίως κοινόν τι. Τὰς δ' ἐπιτυχίως καὶ ἀποτυχίως ἐμπισμίων μὰν καὶ παρατήφησιν καὶ ἄσκησιν καὶ πός τό τοιούτο προσαγορεύομεν, τέχνην δ' οὐδαμαβο, ὅτι τό ταῦτα διὰ παντός ἔχειν τὸ αὐτό τὴι τέχνηι φάσκομεν, ἀλλ' οὐγὶ καὶ κατὰ ποιὰς παραλλεφής καὶ νεὶ κατὰ εἰνοι κοίο τε παθατεικ: ἄ δεὶ τοὐδ' ὁ στοναδί- ὑε ἐπ ατὰ ἐκίνοι κοίο τε παθατεικ: ἄ δεὶ τοὐδ' ὁ στοναδί-

ΧΙΙ μενος] τῶν τ... ναὶ τοῦ καλοῦ παρατετήρηκεν, πῶς ἐαυτὸν στήσαι δεὶ καὶ πῶς ἐίναι καὶ ποῦ τὸν πόδα ἐεὶναι καὶ ποῖ συνεπικείεν, ἐλλὰ πορατετήρηκε, τίνα μόνον καὶ μόνωι τοῦργον ποιεῖ καὶ διὰ παιτός, μέθο-20 δον δὶ καὶ στοιχειώδη τινὰ παράδοσιν διὰ πλειόνων δτὰκουσας ὅσπεν οναματετοτίκ. ὅσπεν ωνοικικόνου

absent.

έγει. Το δ' δμοιον έπὶ των πετευριζομένων καὶ τάς μαγαίρας ύπεραλλομένων έτυγε, κάν τούτους δε έγειν τέγνην ένβιάζηταί τις, άλλ' ούγί του συνδέτην κακίω σήσει των ξύλων η σακέλων και βαστάζουτα και τον έπιτευκτικώς κλέπτουτα καὶ ψευδόμενου καὶ του έμπορού του άναθου και του κυνηνέτευ και πάντας τούς παραπλησίους. Όταν δὲ φῶμεν μὴ λέγεσθαι τέγνην την των τοιούτων έξιν απός τούς ανδρας τεγνίτας, τὸ μή κυρίως προσαγορεύεσθαί φαμεν, ού το μηδέ καταγοηστικώς λένεσθαι διατεινόμεθα φανερον γάρ, ότι 10 και τεγνίτην δοα πέτην και κόλακα και ώμοφάγον κα- λΙΙΙ λούσι και πολλούς άλλους, ότι παρατετήσηκε τούτων έκαστος, & ποιείν ποοτέθειται, καὶ αποτεύγματά τινα καὶ έπιτεύγματα. Οὐ μὴν έγω μεν τὴν συνηθειαν οὕ απιμ κυρίως ταύτα καὶ τὰ τοιαύτα τέγνας καλείν άλλὰ 13 τὰ ποροσπερόμενα τὸ μεθοδικύν, ὅ προγειρότατα κατὰ την της τέγνης αναφώνησιν ύποπίπτει και ύπο την της έπιστήμης, όταν ταύτο έπιφέρηται τηι τέγνηι καί κατά ταύτο είδος, α τις απλώς λέγων ποιεί διαφοοωτάτας έν τῶι βίωι τέχνας (τις) προσαγορεύειν. ώστε 🗅 καὶ τὴν σύμπασαν παρατήρησιν τῶν ἐν έκάσταις γώραις έργων ατόπων η πράξεων η τι των αλλων, α γοήσιαα πολλά καὶ νη του Δι' άγνοηθέντα γείνεται, πάντα πληρούν έπιστημών καὶ μηδέν ἄτεγνον απολείπειν ένεκα γ' ήμων μη κωλυέσθω. Φεύγοντες γλο απασαν 25

¹⁸ erar fi knoriga teird gubbliche rin riyay knujopras xel nari ro eiro isbos knujopras — Wem jemand den Begriff des Blethndischen fortläfst, der für die Kanst eberso gut unentberhich ist wie für die Wiesenschaft, und nur nach den krartejurar die Kinste beurtellt, so macht er damit alles mögliche, Thorichte und Nützliches, zu Künsten. — 23 äyro-glera erklärt sich aus dem Löpps S. 21, 7.

ού πραγματικήν μαμαιβήτησαν μεταληφόμεθα τὸς δυο-ΧΙΙΙΙ μασίας, καὶ ταύτας, ἱ ἐς ντὸν φαμεν εἰνα τέχνας, τὸ τοιοττ ἐχειν εἰδος ἐρούμεν, οἰον ἡ γραμματική καὶ πλαστική, ταύτας ὁ', ἐς οὐ τέχνας, τὸς ἐστογγμένας τοῦ τοιούτου, παρατηρητικόν δοκεῖν εἰδος, ὁ οὐ κυρίως ἐνηριθητίσαιεν ἀλλὰ παραπλήσιον ἐπεμινήσαμεν. Αὐταίς ὁ' εἰδη τοιαύτα καὶ ταῖς ὑγτορικαῖς ἐναρμόττοντες τὴν μὲν σοιρατικήν τέχνην ἐποφαινόμεθα, τὴν δὲ πολετικήν οὐ τέχνην' ἐκ ὁ συνενογκάσην τις ὑμας υ προσφοτόθει τὸς ἐνοιρασίας τὴν μέν, όσετο εἰσιόκραμεν.

ιο προφερευσια της ονομασίας, την μεν, ασκεύ ειρηκαμεν, ιδιώματι κεχαράχθαι φήσομεν, την δ' οὐ φήσομεν, καὶ πρὸς ταῦτα τοὺς ἀντιλέγοντας ἀπαντᾶν ἀξιώσομεν

καί ώς κατεχρησάμεθα.

'Αλλό του έπ' έκετο βαδίζομεν, δτι πτέρνην ούχ ιν ήμεις λέγομεν τ'ήν σοφιστικήν, οί δὶ τήν αξφείν κτίσωντες ήμων ἀντιφονούσεν, καὶ τήν πολιτικήν Ιστορίαν τινά καὶ παφατήρησεν συνησκημένην, ούχ ημείς".

'./λλά κάκεινο παραθήρομα, όπου καὶ δι' διν ΧΙΝ' ἐρασκεν | δ Ζήνουν ταὐτα διασαφείσθαι. Ό τοίντω π'Επάκουρος ἐν τὸι Περὶ τῆς ὁντορικῆς ὅτι μὲν διατελεί λέγου 'τὰ διάσακαλεία τῶν ὁγιτορικῶν' καὶ 'τοὺς ἐκ τῶν διάσακαλείων', ανὸς δὲ τούτος 'τὰς ἐκ τῶν δι διακακλείων', πρὸς δὲ τούτος 'τὰς ἐκ τῶν δι-

5 doniri) svil žyrs. — 14 Der Gegner sagt: Du neunst gegen Epikur die Sophsitik keine Kunst, und Epikur nemut die Politik eine durch Übung geschulte Kenntuis und Beobaschtung im Wilderspruche mit dit. Zunächst werelne die Bücherstellen aus Epikur, Hernaarch, Metrodor, welche ihre Auschauung klar legen sollen, nach Zeno genannt. Aus den Epikurstellen gebe hervor, daß der Meister die Sophistik als eine Kunstangesehen habe. Bestimut hat er sich offenbar über dies Thema nie ausgelassen. Dieselben Stellen hatte Philodem schon im "Znorpugartsvio Col. XLIV genanut.

δασκαλείων εὐμοοφίας', καὶ διότι καὶ 'πραγματείαν' αὐτῶν καὶ 'τὰς παρισδόσεις καὶ παραγγελίας περί τε λόγοι καὶ ἐνθυμημάτων καὶ τῶν ἄλλων' καὶ τὰνάλογα πάντα τούτοις, τὶ ἄν λέγοι τις:

'Αλλά μήν καὶ Έρμαρχος ἐπὶ Μενεκλέους ἔν τινι s

5 Vol. für Alexinos v. Arnim, Hermes Bd. 27, S. 65 ff. und meinen Ergänzungsversuch, Rhein. Mus. 1892, S. 152 ff. -Alexinos, der Schüler des Eristikers Eubulides, hat eine Schrift "über Erziehung" geschrieben, worin das überflüssige Bemühen der Rhetorenschulen um Sprache, Gedächtnis und Interpretation schwieriger Dichterstellen getadelt wird. (Bei dem Higsvers 10, 252 erwähnen auch die Scholien das &xóonua.) Im "zusammenfassenden Schlußworte" dieses Abschnittes lobt er jedoch im Gegensatz zu ihren formellen Bestrebungen einen Punkt, der die Rhetoren zu einer Art Philosophen zweiten Grades macht, ihre Bemühung nämlich um die vongung zeit (rd) štoden (seil, šmiore, nicht ru rus vonns stel. Denn wenu ihre Darstellungen auch nicht auf wissenschaftliche Methode Ansuruch machen können, so erfolgen sie doch nach dem Modus der Wahrscheinlichkeit. Die einschlagenden Gedanken, insbesondere auch Hermarchs Widerlegung, werden durch eine Stelle Rhet, H S. 159 klar gelegt. Da heifst es: Το δε μηθέν είναι παοά μένα των έξωθεν είπεο δοθώς λέγεται καί το αυρίω μεί ορα τα ψυγικά των άλλων επάργειν, μόνην Bare the allogomian susoveter livery ton googgelatortan to αν, ούς ώφελούσεν, οι δε φιλοσοφοι καὶ προϊκα καὶ την απόστασιν έπὶ τοὺς ώφελουμένους ποιουμένοι etc. In einem analogen Gedankengange bemerkt nun Hermarch: Wenn das dialeyegoat περί γρησίμων die Fähigkeit anerziehen soll, daß sie aus ihren Reden Nutzen ziehen und diese Fähigkeit zuletzt aufs Geldmachen hinausläuft, so ist das thöricht. In der Wendung περί τοιουτων, έξ ων schiebt er also ganz naiv für περί γρησίμων ein ένεκε γοησίμων ein. Zu Punkt 2, den die Lücke auf Col. 46 verschlungen hat, muß Hermarch gegen Alexinos etwa folgendes geaufsert haben: Wenn die Verhandlungen der Rhetoren sich auf das beziehen, was im praktischen Leben nützt, besonders was vor Gericht gegen Trug - 1020 ragden ist überliefert - und Ausnutzung schützt, so zieht der Weise den materiellen Verlust einer beständigen Seelenangst um Hab und Gut vor Zu Punkt S) heifst es: Wenn das zeol vorginar dialeregger mit grußorlerer oder ronginas woliπούς Θεοφείδην έπιστολήι τήν αύτην έχει γνώμην.
Αλεξίνου γόρ ἐν τοῖς Περὶ ἀγωγής κατηγορούντος τῶν δητορικῶν σοφεατῶν, δτι πολλά ξητοθείν ἀχρήστος, δυ ἐστι καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν αὐτῶν πραγμάτευμα ι καὶ τὸ περὶ τὴν μινήμην, καὶ ἐν οἱς ἐπιξητοθεί, λέγειν "Όμηρον (ἐκαβίθσεκν ἐν τοῖς ἔπειν. ἐν ἀρτ), ἀστοφ

ΧΙΛ δὲ δὴ προβέβηκε", καὶ πεἰρί τινων ἄλλων παρά τε τούτωι καὶ παρ' Εὐριπίδηι, ἀπορίας δὲ καὶ ζητήματα καὶ ἐν τὴι συγκεφαλαιώσει τῶν εἰρημένων καὶ ἐπι-

10 φορᾶι καὶ ἄλλα δή τινα ποροάπτοντος, ἐπαινόσιντος δὲ τό τε ἄλλο καὶ τὰ ἐν ἥθεσιν καὶ γεγραφότος; ἀποδέξαιτο ὁ ἄν τις αὐτών, διότι περὶ χοριάμων καὶ πλείστων ἐξωθεν ἐπιχειροθοίν λόγους ποιεϊσθαι τοιούτους, όἰος κρίναι τὰν φιλοσοφίαι ἐστιν καὶ γρὰ με ἐἰ μὴ κατ' ἐπιστήμην περαίνονται πάντες αὐτών, ἀλλά

15 εἰ μ) κατ ἐπιστήμην περαίνονται πάντες αίτων, άλλὰ κατά τιν ἐκιστόλογίαν καὶ στοχασμόν ἔξεστιν τὴν τῶν ἤγτόρων κρίσιν εἰναι²⁵,— τοιαύτα όὴ τινα τοῦ ᾿Λλεξίνου φλυαρήσαντος, πρὸς τοὐπὶ πᾶσι ὀιαλεγόμενος: "Τὸ περὶ χρησίμων διαλέγεσθαι, ηρήσι, εἰ μλτ νατύτο ἀξ τὸ λαθείν τολ τοι προὶ τοιούτων, ἐξ ὧν γύνεταί τι κέρδος

πεοί χρησίμων διαλέγεσθαι, φησίν, εί μέν ταντόν δεί ω λαβείν τωι περί τοιούτων, έξ ὧν γίνεται τι κέρδος ἐπ' ἀργυρίωι λόγους στρέφειν δυναμένοις, καὶ τῷ ΧΙΝ διαλέγεσθαι γάριν οὐσίας, εἰπε μανικόν τελείως.

ΧΙΛΊ διαλέ γεθθαι χόριν ούδας, ειπε μανικον τελειος."
Εἶτα δείξας τὸ μανικὸν ούχείως τῆς ὑπολήψεως ταὐτης:
μεὶ δὲ περὶ τοιούτων, φησίν, ἔξ ὧν συνόταται (es
τη fehlen 17 Zeilen) — σοντας καὶ μεγάλου οὐτε

εν tellien 11 Ανίθει) — σοντας και μεγαλού ουτε μέγα δ' οὕτε μικρόν έν τούτοις έχειν διάπτωμα. Παραλογισμός γάρ, την άσυνήθειαν αὐτής σφάλλειν τοὺς φρονίμους καὶ έπιεικεῖς έμ πράγμασιν εἰς ὅχλους

τεύεοθαι identifiziert wird, so ist das nicht spezifisch rhetorisch, sondern Allgemeingut, das kann jeder Bauer. – 15 st $\mu\dot{\eta}=$ si minus.

βαδίζουσε και έχθοούς και συκοφάντας και δοκους ΧΙ.VII καί μαρτυρίας ψευδεῖς: ἀπολέσαι γὰρ κρεῖττον ἀργύριον πολύ και γωρίου δικαστήν γελάσαντα και τούς μεγίστους φόβους τηι της ψυγης έξει φυγόντα τελέως η τούτους έγουτα νικάν τὰς συμπάσας δίκας καὶ πεολ έκείνων άνω- 5 νιάν άελ των πραγμάτων άπαγορεύειν μέντοι φιλοσόσους του σούνταου παυτάπασιν δίκας αψ αελετάν ακδέ όπτορικής τέγνης έμπειρίαν έγειν, άλλά φεύγειν τούς παρατιθέντας μέν τους λύγους ώς βιωφελείς σντας, κενη δε πράττοντας τὰ όπτορικά." Οὐ μὴν οὐδ' έξεῖναι 10 το πραγμάτευμα το των ρητόρων έπαινετείν, έν οίς διδάσχουσι συμβουλεύειν δηλώσας, είτα συνάψας τον οίκεῖον και περί τούτου τοῦ μέρους λόγον ἐπιφέρει καί ταύτα, είς έλενγον πάντα κατακλείσας | τὸν ΧΙ.Υ. ΙΙ λόγον "Εί δ' εφη άξιον επιθαυμάζειν τους όπτορι- 15 χούς ώς γοησίμως πολιτευομένους, οὐδ' οῦτω κατά τὸ πρόγειρου έστηκευ ὁ λόγος αὐτοῦ· καὶ γὰρ μανείρους καί καπήλους γρησιμεύοντας τὰ τοιαῦθ' ήμιν ὑπολαμβάνοιμεν ἄν αλλά κατά τινα είναι την συμβουλίαν την τοιαύτην ένδέγεται, α μη δύναται περιγίνεσθαι : διὰ λόγων, ώσπες καν τὰ διὰ σοφίας είπαις διὰ μόνης της φιλοσοφίας περιείναι, ώσαύτως τε τὰ διὰ τῆς τεκτονικής και χαλκευτικής οὐδε γάο του δήτορος δείται ποιόν μικρόν, αν καὶ άναλαβείν αὐτό ἡαιδίως ήι και ναο άνοοίκος άνθοωπος και νοαμμάτων όλως 5 άνεπιστήμων, οὐ όητορικής μόνον έμπειρίας έξω καθεστηχώς έχανὸς έξευρείν τὰ δήμοις συμφέρουτα καλ

¹⁹ Der Sinn dieser aus heillosen Buchstabenresten notdürftig erratenen Stelle scheint zu sein: Nitzlichen Rat kann man auch in anderen theoretischen oder praktischen Künsten geben ohne die rhetorische Form, und zumal ist das in der Politik der Fall, wo der geseunde Menschenverstand genügt.

διερμηνεύσαι σαφώς. Το δὲ δὴ μὴ κατ ἐπιστήμην
ΧΙΙΧ περαίνεθαί τινας τῶν ὑπτο ρικῶν λόγων ἀλλ ἐμι
πειρία καὶ στομασμός πός δὰ πόλιν λαβείνι Ο θὸ γὰρ
αὐτό γε τοῦτο δήπου νοεῖν δεῖ, σημαίνεθαι κατὰ τὴν
ελίξεν ταὐτην τὸ μὴ συλλογισμούς διαλεκτικούς ἔχειν
εὐτούς τοὐ γὰρ τινὲ τοῦτο πεπόνθανα ἀλλ ἔπαιντες,
χωρίς τοῦ μηδ αὐτδι συναρίσκειν τοῦτο λίαν. Εὐ-
βουλίδει γοῦν ἐγκαλεί που καταφρονοῦντι τῶν μὴ
συλλογισμούς ἔχοὐτου λόγων μανθέσκειν γὰρ καὶ ἄνει
το τούτων ἡπῶς τὰ πρόγματά φησιν. — Παρεθήμεθα δὲ
καὶ τὰς ἐχειν, οὐκ ἀγνοοῦντες, ὅτι προί τινος ἄλλον
δόξουσι καὶ οὐμ περὶ τοῦ προκειμένου καταγεγράφθαι.
Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι Μπράστου
και Μπράδασος ἐλ νε δα το μενίτου Περι πονεινέτου
και
Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι Μπράστου
και
Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι δα προμετικου
και
Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .
Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐλ νε δα τοῦτο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐντο Περι πονεινέτου .

Κεὶ Μπράδασος ἐν και δα τοῦτο με

που τοῦτο ἐντο ἐν δια τοῦτο καὶ τοῦτο

καὶ Μπράσει δει πο τοῦτο με

καὶ Μπράσει δει πο καὶ δει πο τοῦτο

καὶ Μπράσει δει πο τοῦτο με

καὶ Μπράσει δει πο τοῦτο με

καὶ Μπράσει δει πο τοῦτο με

καὶ Μπράσει δει

Καὶ Μητρόδωρος δ' ἐν τῶι πρώτωι Περὶ ποιημέτων 15 Ιαπός ἐοικεν παρεμφαίνειν τὸ τὴν δοφιστικήν βητορικήν τέχτην ὑπάρχειν. Διαλεγόμενος γὰρ πρός τινα τὸν L περὶ | ποιήματος συγγεγραφότων ἄλλα τε παρίστησι πολλά καὶ δοξάξει καὶ ταῦτα΄ , "Εως γὰρ ἄν τις ἐνεχθηι πίστις περὶ τῆς τῶν βητορικῶν τέχνης, κακῶς βηπὸ θιόσεθαι τὸ ἐκ ταύτας δύτορος συντελείσθαι" ("Επειτα

¹ Das Folgende bezieht sich auf S. 40, 14—17. "Wie soll man die Worfe des Alexines ... auffassen? Man darf doch nicht annehmen, die Worte des Dialektliers (μ) sort inzerigay etc. Dedeutelen: die rhebrorshen Reden hitten keine dialektischen Schlüsse, deren entbehren sie muttrich alle." Auch tritt Al, gar nicht wie sein Lehrer schroff gegen alle Reden auf, die dieser Schlüsse entbehren, vielnehr gebt er unch ohne diese ein Verstündnis zu. — Die resignierte Schlüßbemerkung stircht übrigeen recht komisch gegen Philoderus frühere Ankündigung der der Selben ab. — 14 Die hinnus, daß bloße Theorie keinen wirklichen, erfolgreichen Dichter oder Redene Fruchtungt. Daß aber die sophistische Rhetorik eine Kumst sei, schließer Philodem lediglich aus den Worten zugel zu zu 6 graup für zu 6 gegengen τ τ/μγg.

προσφέρεται πτον Καλλίστρατον καὶ ἄλλους τοιούτους είπειν μέν έν πλήθει περί των πλήθει γρησίμων ίχανώς, την δε Θοασυμάνου τέγνην η άλλου ότουδήποτ' αὐτῶν οὐ μαθύντας, καὶ καλῶς ἐπιστάτας καὶ κοιτάς καταστήσαι πόλιν έκάστην τούς τοιούτους", 5 "Αλλως δὲ κατὰ τοὺναντίον ὑπάγει παραδεικνύων "Θρασύμανου καὶ άλλους οὐκ ὸλίνους τῶν δοκούντων τὰς τοιαύτας έγειν λύνων πολιτικών ἢ όπτορικών τέγνας ούθέν, ων φασιν έγειν τὰς τέγνας, συντελούντας τούτο δ' ανοήτως τίθεται, ως αλλου μέν ον λόγον 10 έγειν καὶ σύστημα, πῶς ἄν καὶ ἐκ τίνων γίνοιτο καλλίστη όητοφεία, άλλου δὲ τὸ καλῶς | όητοφεύειν". Καὶ LI μιχρύν προβάς πως μαρτυρεί το μηδένα πώποτε νενέσθαι ποητήν έν τοσούτοις ή όήτορα ίκανον από γε των τεγνολογιών των ωνενηιειστενο...τι .. όητορικήν δέ 15 δύνα μιν νουσιν .. ως .εες ... ης τηι τ..... έγούσης τούτο τηι έν διανοίαι νυμνασίαι καὶ διδαγηι." καί μετά μικρόν ... ό προτεθειμένος λέγειν έν δγλωι καὶ πουτής είναι θυοεύσει οὐ τὸν ἀπὸ τῶν ἐπαννελ- 20 μάτων το έφεξης του ακολούθου τοις τοιούτοις έπαγνέλμασιν οὐ δυνάμενον δοὰν (άλλ' είς) ἔονον ἀποβλέπων καὶ αὐτὸς τὸ ἔργον συντελών τῆς τούτου τέγυης όψεται, μήπου τιν' αύτον διαφεύνηι, δι' ών αν βελτείων νίνοιτο όήτως η ποητής". 25

"Α μὲν οὖν ἔχομεν ἐχ τῆς πραγματείας παραθέσθαι, τοιαὸτ' ἐστίν, ἐκπαφευγότα καὶ τῆν καταχρησικεῆν ἀκάκουσιν καὶ τῆν ὡς | περὶ τῶν σοφιστικῶν παραγ- Η γελμάτων ὅντος τοῦ λόγου, αῖ ởῆ τέχναι καὶ αὐταὶ

²⁸ Die Stelle verstehe ich nicht, wenn nicht hinter üş am Schlusse der Columne ov hinzugefügt wird.

όμωνύμως λέγονται, καθάπερ εῖσεται πᾶς ὁ μετὰ συνέσεως καὶ τούτοις μέν, οἶς παρεθέμεθα, προσεσχηκώς, μᾶλλον δ' ὁ τὰς συνόλας γραφὰς τῶν ἀνδοῶν ἀνειληφώς.

Έντοι δὲ τῶν νῦν ἐν τῷ, 'Ρόδοι διατομβόντον ε γράφουσιν ἐν τῷ Κῶι καὶ πάλιν ἐν τῷ 'Ρόδοι σχολαξόντον αὐτῶν ὑπλρ τοῦ μὴ εἰναι τὴν ἔγγορικὴν τέγνην, ἐν ἐκατέραι τῶν πόλεων ἀρτίως τινὰς ἄρωτηας 'Αθὴνηθεν λέγειν, ὡς διαφώνως ἴστανται πρὸς τοὺς ἐνδρας, ἐν ἀνος μὲνο ἐν τῷ Κῶι διαροπόμενον, ποῦ διασαφεῖται τοῦνο, φάσκειν τότε μὲν ἐν τῶι Συμποσίωι, τότε ἐ ἐν τοῖς Περὶ βίων τὸν ὁ ἔτερον, ὅπου μέν, οὐν ἔχειι ἐντοῖς Περὶ βίων τὸν ὁ ἔτερον, ὅπου μέν, οὐν ἔχειι ἐντοῖς Περὶ βίων τὸν ὁ ἔτερον, ὅπου μέν, οὐν ἔχειι ἐν τοῖς Μεριδίων τὸν ὁ ἔτερον κρίσιν ταὐτην ὑπλρ τοῦ ἐΝὶ ὅσραστικοῦ μέρονς τοὺς ἐν ἄστει σχολάζοντας ' ταὐτὰ τὸ ἔ τὰνται καὶ ἐν τῷ 'Ρόδοιν κεκρογέναι τιτά, τὸν ἐκ τῆς 'Αττικῆς πάλιν παρόντων, καὶ κελεύειν μὴ φθουκὲν τοῖς ἡγορομν, τέγρην ἔχονσιν. 'Ο ὁ ἀιντιτύμενο οἶτος ἐν 'ἐθὴνως ὁμπριβέιν καὶ τὴν χρίσιν κτάσθαι οἶτος ἐν 'ἐθὴνως ὁμπριβέιν καὶ τὴν χρίσιν κτάσθαι

4 Vgl. v. Arnim, Rostocker Progr. W. 93 und meine Excurse zu Philodem, Philologus 1895, S. 80 ff. Zur Orientierung wiederhole ich kurz folgendes. Philodem hatte in dem noch erhaltenen Τπομνηματικόν περί όπτορικής, das für engere Kreise bestimmt war, schon die soeben behandelten Stellen des Epikur, Hermarch und Metrodor hervorgehoben, aus denen sich ergeben soll, daß Epikur etc. die Sophistik als Kunst gelten lassen, nicht aber die Politik. Offenbar ist das vortragsweise zuerst von Zeno formuliert, der auch als Quelle genannt wird, vgl, S. 38, 19. Ganz richtig wendet sich also der Rhodier gegen Zono, rov giverrousvov ev Advivac decroiber, wenn auch Philodem, der Verfasser jenes Hypomnematikon, allein darüber geschrieben hat. Die in der Disputation zu Kos und Rhodos anwesenden Schüler kennen freilich die Stellen nicht, einer beruft sich aber ausdrücklich auf Zeno. S. 44, 13-15. Nach Philodem hat der rhodische Georger eine doppelte litterarische Incorrectheit begangen: er polemisiert gegen ein (nicht veröffentlichtes) Hypomnematikon und gegen einen falschen Autor, ταύτην ὁ παρ' ήμιον έστιν Ζήνων, προς ον καὶ τούτο αντινράψαι οὐ γράψαντα περί τούτων οὐδε ενέστηκε τανθρώπωι. Πλην ποικίλως αὐτὸς αναστρεφόμενος έν τιι ποαγματείαι φησί πεοί μέν του τέγνην είναι την όητορικήν μηδ' ίγνος εύρηκέναι, περί δὲ τοῦ μηδέν 5 μέρος αύτης τεγνικόν υπάργειν αμύθητα όσα, καὶ τούτων έπαγγέλλεται ποιήσασθαι την συναγωγήν. "Όσα μέν ούν ημίν άμαρτάνειν δοκεί κατά την άντινοαφήν δ φιλόσοφος ούτος, ούκ οκνήσομεν κατά διάληψιν άνανράψαι καὶ συνδιαπορήσαι τοῖς ἡμῶν τε κάκείνου ιο σίλοις κοινοίς. Έπὶ δὲ τοῦ παρόντος αὐτῶν ἐπι μνη- LIV σθησόμεθα των δοξάντων αν είς την παρούσαν σχέψιν συντείνειν, οὺ προσκαρτερητικώς - οὐδὲ γὰρ μὰ τὸν Κύνα δείται, καθάπερ έμαυτον έγω πείθω, συνανατάσεως αὐτά - άλλὰ στογαστικώς, αὐτάρκως δὲ πρὸς 15 διακοπήν. Έκτιθείς τοίνυν, δί ών ο λόνος αυτώι ποοελεύσεται κεφαλαίων ο το ποοκείμενον αποδεικνύων "δοκείν αύτωι" φησιν "τούς περί τον Έπικουρον καί τον Μητρόδωρου μήτε το πολιτικόν μήτε το δικανικόν

² ένέστηκε] 'hinderte'. - 6 ἐμέθητα οσα] der Papyrus hat cuiθητ' οσα, was ich nicht stehen lassen wollte. - 10 D. h. Philodem will die Verteidigung führen für seine und Zenos Anhänger - 11 Phil, will nur die einschlagenden Punkte berühren und auch diese nur allgemein skizzieren. heine scharfe, treue Darstellung geben. - 18 Bei der Annahme. daß in der Lücke S. 46, 20 unten nur eine litterarische Verweisung stand, bleiben fünf Punkte für den Rhodier. 1) Allen drei Teilen der Rhet, fehlt das wissenschaftliche Merkmal nach Epikur, sie beruhen auf bloßer Routine. 2 Er behauptet, es gabe keine Kunst, die Menge zu überreden. 3) Die Routine ist nichts Constantes und Durchgreifendes, denn Redner unterliegen den Laien oft und markt-cheue Panegyriker haben am allerwenigsten auf Erfolg zu rechnen. 4) Epikur spricht zwar von Lehrbüchern und der Kunst der Rhetoren, aber nicht im strengen Sinne einer erfolgreichen Kunst. 5) Die Rhetorik schädigt.

μήτε τὸ πανηγυρικὸν μέρος τῆς ρητορικῆς ἔντεγνον άπολείπειν, άλλά το μέν πολιτικόν και δικανικόν μελέτης καὶ τριβής φάσκεν προσδεϊσθαι καί τινος έμπειοικής Ιστορίας, το δε πανηγυρικον έμ μελέτηι καλ 5 τριβήι λέγειν κεῖσθαι καὶ συνηθείαι τινὸς φράσεως γωρίς πραγματικής ίστορίας πρός δέ τούτρις δοκείν αύτωι κατά τους ἄνδρας οὐ δύνασθαι συστήναι τέγνην LV καθάπαξ όγλων πειστικήν· ἀρέσκειν δὲ καὶ τὴν προεισημένην μελέτην και τριβήν και έμπειρίαν μήτε διά 10 παντός πείθειν μήτε πλεοναζόντως, καλ διότι τοὺς οὐ ρητορικούς λόγους συμβέβηκεν ένίστε πείθειν μαλλον των όπτορικών η ούν ήπτου ήπερ οί όπτορικοί, καὶ μετά τούτων ότι τοις θορύβοις ήττον οί πανηγυρικοί περιπίπτουσι των τεγνολογίας όπτορικικής έννωκότων 15 οὐδὲ τὸ παράγγελμα. γινώσκειν δὲ καὶ τέγνας τινὰς καταβεβλημένας τοὺς περί τὸν Ἐπίκουρον καὶ διὰ τούτο προσαγορεύειν μέν όητορικών τέχνας καὶ πραγματείας καὶ λόγων ίδέας, οὐ συνκατατίθεσθαι δ', ὅτι καί του τέλους τυγγάνουσι κατά την τέχνης καί έπι-20 στήμης εδέαν κ......το...ο καὶ πρὸς ι . . α' γ αιτ τα π κα . . υτα . . δι α

LVI ... αβαλ. ντων αεωσ. σ. ται, βραγέως εἰρηται, τί νομίζουσι κὰν ἐγγι τις καθ' ἐπθεσω διά παιτὸς πείθουσαν τοὺς πολλοὺς δύναμιν, οἰκ ἀγαθοῦν ελλὰ κακοῦν μεγάλον αἰτίαν εἰναι ταὐτην. Καὶ τοὐταν κασον κατασκενέσες, ὡς νομίζει, ποκιλίος οἶεται κατ' ἔκορος ἀποδεδειγέναι τὸ παρ' Ἐπίκουρον ἴστασθαι τοὺς ἢ πῶσω τὴν ἡητορικὴν ἢ μέρος αὐτῆς ἐπτεριον ἀποφαινομένους. Έγὸ δ' ἀμίλει καὶ τῶν ἀκουστῶν το μὲν ἔγαμαι τοῦ σχολάζοντος Ἀθηνησιν ἀνδφός, ών ὁ 30 με Schiller Zenos, die doch in Athen so leicht die

μέν έν τωι Συμποσίωι τούτο περί της όητορικής έψη συγγεγράφθαι, πιστεύει δ' είκη τοῖς λέγουσιν, εξον ίσως αιλοσόφοις πεοί φιλοσόφων πιστεύειν, ό δ' ούκ έφη γινώσκειν, όπου λέγουσιν οί περί τον Ἐπίκουρον. Ούχουν έπιμελείς ήσαν, ών αν διακούσωσιν, οί μαθη- 5 ταὶ η κριταί μαλλον τοῦ Ροδίου τοῦ μέγοι τῆς τήμερον ήμέρας νοάφοντος, μη δύνασθαι παρά τινος LVII άκουσαι, που λέγεται κατακειμένης δε της φιλοπευστίας καί της άνατάσεως της περί τούτων των τόπων έξην πούς τους Εικάσιν τοιαύτα δή αναδιδόντας ή καθ 10 ημέραν σγολάζουτας βήναι, έχείνων αεί τινι συνβαλούντας των αδιαλείπτως έκ διατριβίζ της Ζήνωνος όρμωμένων ζώντος ούκ έμ Πέρσας άλλ' Αθήνησιν. Οὐ μὴν ἀλλ' ζυα τῆς πολλῆς καὶ παρὰ πολλῶν αὐτοὺς αναπαύσωμεν έρεύνης καὶ έρωτήσεως, οὐκ έν τῶι 15 Συμποσίωι λένομεν οὐδ' ἐν τοῖς Περὶ βίων οὐδὲ κελεύομεν αὐτοὺς ψηφον έμ πελάγει ζητεῖν, άλλ' ὅπου φαιέν και δι' ών φαιεν δηλούσθαι το την σοφιστικήν όητορικήν τέγνην υπάργειν, παρατεθείκαμεν, α καν δεικυύηται μη κυρούντα την ήμετέραν κρίσιν, αλλά 20 γρείων γ' έξει λόγου τυγείν, καὶ πάσιν τοῖς καθ' LVIII ήμας φιλοσοφούσι και τας γώρας υποδείκυυμεν αυτών, καλ διότι τέγνην την σοφιστικήν καλουμένην όητορικήν λέγομεν, οὐτὶ τῆς όητορικῆς μέρος οὐ γὰρ ἔστιν της όπτορικής μέρος τὸ πανηγυρικόν καὶ τὸ πολιτικόν 25 καί τὸ δικανικόν, δυ τούπου αύτὸς οἴεται κατά τὴν

Epikurstellen hätten erfahren Konnen, von denen übrigens bis S. 47, 22 (rög, göpens görür) die Rede ist. – 24 Diese generelle Unterscheidung ist Philodems hamplsichliche Waffe gegen alle Widersachers. Sophistik und praktische Rede and ührer Art nach verschänden, fallen nicht unter denselben Begriff, ebenso wenig wie Bund und Sechulor. άπασαν γραφήν, ώσπες σύδὶ τοῦ κυνός μέρος τὸ θαλέπτιον ξόιου καὶ τὸ χερσαίου. Τούρας οἰόμενοι οῦτο διαθτα διασαφεῖσθαι κούς περὶ τὸν 『Επέκουρον ὑμου οὐ διαφερομένους ἐν τῶι πρὸ τούτου τὸν Μητρόδωρον ὁ διαλγόμενου πορεθήκειμεν. Χαριζόμεθα δὶ τάνοξο τὸ πλήθος τῶν κεφαλαίον, ὁι΄ ἀν ὁς ἐλέγχον περιίσταται τὴν δόξαν ἡμῶν: οἰσὶ ὅν ἐμνήσθημεν μὰ τοὺς θτοὺς αὐτῶν — τί γὰς ἐμελλον, οἴτὶ ἐγδοθείσης κατὶ αὐτῶν γραφῆς τῆς τε πρὸς αὐτοὺς ὑπομνηματικής νο οῦσης: — ἀλλ ἵνὶ ἐγδηλόμεν, ὡς ἔνου θαύματα λιλ ποιοδίου ἐν φιλοσοφίαι, καὶ ταῦτα πρὸς τούτους ἀνατεινόμενοι ὑπογράψομεν. ... Ἐρωτὰ γάς, ὡ βέλτιστε ἀνδρῶν, σήδεις, τῶν ἀπάντων, τίς ὁ ἐκεῖν ἀναγράψως ἐστινή» Οὐ Σήγων γ.—

15 Τοῦ δὶ ἐν τῆι φελοσοφίαι τῆι καθ' ἡμῶς ἀνεστραμμένον καὶ τῶν ἤρονιμένων τοὺς Τσοκρατείους λόγους καὶ τοὺς ὑμοίους οὐν ἀμεθύδος καὶ σχελαίζεσθαι καὶ γράφεσθαι κατ' ἄκραν ἐλενκικών ἐστι τὸ "δοκεῖν Επικούρωι τέχνην οὐχὶ μὲν ὑπάρχειν ὅχλων πειστικήν επάντως οὐδι πλεοναξώντως, καὶ τὸ τοὺς οὐ ὁργορικοὺς ἐνίστε μάλλον πείθειν τῶν ἤργορικῶν, καὶ τὸ τοὺς δορίδριος ἤτον περιπέπτειν τοὺς πανηγυρικοὺς καὶ τὸς τεγνολογίας μετέχοντας τῶν οὐδάν' καὶ τὸν Ἐπίκουρον καὶ ὁνομάζειν ὡς τέχνας μέν, τοὺς ἐπιστήμονος οὐ ὁκρεἰσθαι καὶ τοῦς ἐκ τῶν ἀκτριβῶν, οὐχὶ ὁλ

Il Von hier ab sind die Columnen des Papyrus 1672 gezählt, der Papyrus 1674 schließt mit παρεθύραμεν. — 18 izstroj das Hypnomematikon, desen Verfasser nicht Zeno is sondern Philodem. — 15 vröe överereguefror] Zeno-Philodem. — 18 Wielerholung der auf S. 45, 18—46, 25 aufgetelltlen gegenrischen Beweise mit Auslassung des ersten, welcher auf 8, 49, 13—59, 14 besonders behandelt wird.

σάσκειν χάριν τούτου τισίν ακολουθείν το τέλος καν έγηι καθ' ὑπόθεσίν τις τὴν ἀελ πείθουσαν πολλούς δύναμεν, ούκ άγαθων άλλά μεγάλων κακών αίτίαν αίτην (είναι)." Έδει γούν, α γάριν του μή πολειτιαύς είναι τέννην οί πεοί του Επίκουσον αποδεικνύουσιν, 5 ένεκα ταύτης μόνον λέγεσθαι νοείν, ούγι και γάριν του μηδ' άλλης τινός μεθόδου σοφιστός είναι ενπείρους, και των άλλων ότιουν ταύτο τουτο λέγομεν Χο παρίστασθαι πλήν εί προσάνεται ταῦθ' όμως διὰ τῆς γραφής και τάλλα περισ σ ομιθεί διοικείται, παρέντες 10 και παραλεξάμενοι πάντα το όλον σχεδον βυβλίον κατεσγηκότα, το δὲ μέρος έκεῖνο μόνον ήγησάμενοι πρός αύτούς, δι' οὖ φησιν όητως άτεχνα τὰ μέρη ύπολαμβάνεσθαι της όπτορικής .κ.επαμα.ων | με θε . αι αηοσιοιθ. ετι . . . ανα . . . ειδεγον | ούγ δλον 15 νταδιην | εγαφηι...α..... εξ έπων σχεδον τρισγιλίων κατανοήσομεν έξετάζεσθαι αναμφιλέκτως.

Ίνα δὲ παριστῆι διελεγχόμενου ὁ Ἐπίχουρος τὸν νεανίσχου τὸυ ἐχ μελέτης ἡητορικῆς ὡς ὰν δύναμιν ἐπαγγελλόμενου τοῦ σοφιστεύειν τὴν παυηγυρικὴν καὶ so

⁴ Philodem sagt, alle Ausführungen des Gegners scheitern an der ungenigenden Lnterscheidung von Paungyrik einerseisund praktischer Rhetorik andererseits. Denn wenn die Panegyrik (vir Phil. elelbst glaubt keine Politiker hervorbringt, so kann sie darum doch eine Kumst anderer Dinge sein. – Die Worte eind im einzelnen bei den ungeheuren flücken noch unsicher. – 13 πρός arbeis] = πρός μάς. — 15 Der tiegner steht sich besonders auf eine Stelle im Symposion des Tpakker, deven Linterpretation die Folgende Epizode von der Verlegen etwikkerne der Verlegen der Verlegen unfassenden Buche nur die wichtigste Stelle hervorgehoben. Es scheint sich also ein ganzes Buch des Symposions mit der Darstellung des jungen Sophisten und seiner Widerlegung durch Idomeneus zu beschäftigen. Vg. Philologus 1895, 8, 85 ff.

την πολειτικήν, ποιεί τον Ίδομενέα μετά το παροησία έστω μέχοι των Έγνωστο ύμειν Εξαιτούμενον συγγνώμην, εί νέος ων θρασύνεται, και συνάπτοντά τιν αυτόν τοιωύτα κατά λέξιν:

5 ,,Θαυμαστὸν ὁή, εἰ σὰ μὲν οὐδὲν ἔξείργου διὰ τὴν ἡλικίαν, ὡς αὐτὸς ἀν φήσαις, τῶν κατὰ σεαυτὸν ἐπάντων νέος ὧν πρεσβυτῶν ἀνδρῶν καὶ ἐνδόξων πολὰ ἐν ΧΙ* τῆς δητορικής δυνά μει ὑπερέχειν.*

Ως δ' ἆν αὐτοὺ ἔφησας τοῦθ', οἶπεο ἡθέλησας 10 παροησία ἔστω' καὶ ἄ ἐπηνέγκατο εἰτε, διευμαστοι δή φημι, εἰ σὰ μὲν οἰδεν ἔξειργοιν ἀ, τὴν ἡλικάκο ἐν τὴν ὑητορικτὰ ὁυντίμει προέχειν, ὁ δοκεί τριβής εἰναι καὶ συνηθείας πολλής, τοῦ δὲ θεωρήσαι τὰ πρόγματα, ὡς ἐχει, ὁιὰ τὴν ἡλικίαν ἐστιν ἔξειργεσθαι, 10 οῦ μᾶλλον ἄν ὁδιξει ἐπιστήμη αἰτία εἰναι ἡπεο τριβή καὶ συνηθειαι.

' Διὰ ταύτην, φασίν, την ἀπόφασιν την ἡητορικήν

2 žypogro busiv| diese, nebenbei ganz unsicheren, zwei Worte gelen nur citatweise den Umfang der einleitenden, entschuldigenden Worte des Idomeneus an, haben also an sich kaum einen Wert. - 6 Die Worte de wirde de piscas bis ένδόξων nehmen offenbar Bezug auf eine prahlerische Außerung des Sophisten in Epikurs Dialog. - Wichtig für das Verständnis sind die der ersten Fassung voraufgebenden Worte κατά λέξιν. In der zweiten Fassung, wo Phil. die Auffassung des Idomeneus-Epikur herausschälen will, fehlen die Worte des Sophisten. 'Ut vero insius diceres, cuius illa esse voluisti', scil. Idomenei, i, e. Epicuri. Im Anschluß an diese neue Fassung wird die Äußerung des Idomeneus zu Ende geführt. Ähnlich S. 58, 5 ff. - 17 Die Worte auf Seite 51, 19 τοιούτων δή τινων . . . τή δυνόμει γεγραμμένων zeigen an, daß der Gegner hier das Wort erhält. Phil. spricht, kurz zusammenfassend, in seinem Sinne, u. z. folgendermafsen: Wenn (nach Epikur) schon die philosophische Betrachtung der Dinge und ihrer Beziehungen (Seconifect the modynata, oc free), die auf rein wissenschaftlichem Wege erfolgt, der allzu großen Jugend unerreichbar sei, wie viel mehr das rhetorische Können, wo viel Routine άπλως απασαν αυτώ άναπέφανται τριβίι περιγίνεσθαι και συνηθείαι και οὐδὲ εν μέρος ταύτης οῦτωι δείσθαι τέγνης, καὶ σαφώς τωι λόγωι ἔοικεν ἐγδιδάσκειν, ποοσδιαστέλλων, τὰ ποῖα έπεται ἐπιστήμηι καὶ τὰ ποῖα τοιβήι και συνηθείαι, και το της έπιγειοήσεως ούτως η έπιωέρεται ούτ' ου απίθανου ούτε κωσόν 'εί το δυσκρατές ου διά το άμεθοδου έστι γείνεσθαι περί νέον, πολλώι μάλλον το δι' έπιστήμης άτε μεθόδοις καί στοιγειώσεσιν καθολικαϊς άναλαμβανόμενου'; Εί δέ γε τέγνηι ή όητορική συνείγετο ήτοι απασα ή καί 10 μέρος αύτης, κωφός αν ο λόνος ένίνετο τοιούτος ων. εί το μεθόδωι γινόμενον ου κωλύεται περί νέον ύπάργειν, πολλώι μάλλον οὐδὲ τὸ μεθό δωι'. Καὶ νὰο XIIª ούδε πολειτικόν και δικανικόν έρει τις αὐτόν λαμβάνειν μέρος και νάο όπτως την όπτορικήν λέγει και 15 πρός του έπαγγελλόμενου σοφιστήν πάντ' έγειν τὰ μέοη διόπεο ουν επογωρήσευτος, νελοίως δ'Επίκουρός έστι τηι μεταβάσει κεγρημένος'.

Τοιούτων δη τινων ως είπειν δυνάμει γεγομμένων

und Gwohnheit erforderlich ist. Damit sei die Philosophie als Wissenschaft, die Rhetorik als Sache der Routine und Gewohnheit gelezneziehnet, und der Schluff sei ganz einleuchtend: Wen na Se Empirich-Unmethodische dem Jüngeling erreichbur ist "Rhetorik), wie viel mehr das Wissenschaftlichteit und Schluff und Schluff sein gestellt wie der Verleiche sie, retr verbt nicht das erstere. Wäre beides, Rhetorik und Philosophie, in gleichem Maße Sache der Wissenschaft, so hätze ja Epikur die abzunte Rilmax aufgestellt, wie sie auf Seite 31, 13 a. 13 formaliert ist. — 19 Wenn der Gegere Epikurs Wort 'Rhetorik' profit und dammter die gamen Rhetorik verstanden wissen will, dann müßes sich freierung der Schluff und der Schluff und seiter und zu Zwecken der Politik verwenden. Hier kann alse von rein

τὸ μὲν ὑπολαβεῖν, ὅτι τὴν ἀπόφασιν ποιεῖ ταύτην ὁ Έπίχουρος περί άπάσης δητυρικής, οὐ μόνης τῆς πολειτικής, και ταίς του Συμποσίου λέξεσιν ακολουθεί τοιαύτα, τοίς τε έπεσιν άντιλακτίζου καὶ τῶι νῶι οὐ 5 γὰρ μέγρι τῶν λέξεων τούτων ὁ σοφιστής οὐθὲν ἐπήννελται πεοί τούτου, άλλ' ότι τὰ ἰσόχωλα καὶ τὸ τῆς έμφάσεως και της έναργείας και το έτερον παν έστιν πεοί την πολειτικήν, και ταύτης ένεκα μόνης και προσδείσθαι φάσκει ο σοφιστής της έτέρας δυνάμεως. τη 'Αλλ' εί την σοφιστικήν όπτορικήν αρέσκει, καθάπερ άρέσκει, τέγνην είναι, προσδεομένην δε τέγνην πολλής λίαν τριβής καὶ συνηθείας - οὐ νὰρ ἀδύνατον οὐδ' άθετούμενον ύπο των άνδοων έπιστήμας τινάς πολλής τριβής έπιδεϊσθαι καὶ συνηθείας — πῶς κωφότερος 15 Έπιχουρος νείνεται έχ τούτων: πῶς δ' εί τὸ μὲν πο-ΧΙΙΙα λειτικών εἶδος ἢ μέρος τῆς | ὑητορικῆς τριβῆς δεῖται πολλής και συνηθείας, το δε σοφιστικον επιστήμης μόνης, χωφός ὁ λόγος γίνεται; πρὸς θεῶν δηλωσάτω τις ήμεϊν. Οὐ γὰρ δή τοιοῦτός ἐστιν, καθάπερ οὖτός 20 φησιν. ,εί τὸ μεθόδωι περιγινόμενον έστι περί νέον, πολλώι μάλλου έσται το μεθόδωι γινόμενου" άλλά

theoretischer Sephistik keine Rede sein. Hält man unn fest, dals Epitur fattisch die Sophistik als Knust bezeichet hat (rgl. S. 38, 20), dafs durch das Himatreten von Routine und Unung nicht eo ipse der Knustcharakter aufgehoben wird, so ergiebt sich für Epitur folgender allgemeiner Schlufz: Wenn sehon das, was nicht durch bloße wissenschaftliche Methode gewonnen wird, einem Jüngfing erreichbar wäre (Sophistik), wie viel mehr müßte es etwas rein Wissenschaftliches wie die Philosophie sein. Aber letzteres ist unnöglich, um so mehr also das erstere. Außernten rulmt sich jener Sophist der Jaho das der Serter. Außernten rulmt sich jener Sophist der Jaho der Stere. Außernten rulmt sich jener Sophist der Jaho der Stere. Außernten rulmt sich jener Sophist der Jaho der Stere Außernten rulmt sich jener Sophist der Jaho der Stere Außernten rulmt sich jener Sophist der Jaho der Stere St

τοιούτος: "εί τὸ μὴ μόνον διὰ μεθόδον παραγεινόμενοι". Εί γὰρ τὰ δύο κατακρατήσει ἄμα τέφ δινατόν, ἐνδεχόμενον δήπου καὶ περιγίνεσθαι νέφ θάτεουν.

ist in O folgende, woraus man nebenbei die Schwierigkeit der Emendation abschätzen mag: 88 er setersoovitor. cigulal £ . u. deila neidi v. vegi overa . . zononca aposedo . . verav T or underva Geordewic. Broser. photovdera; B. otev . . . τομπροσωγον ... προγωμενονπροσθει κειδετ ογει .. τυσμον συκα-TOURIS . . . dev . . tor touristerous . . odou . . liqueavert . . . LTO TET CUBOSTE .. IN GOM .. CITCHTE TENCHNOTOSIT... ... In der ersten Hälfte der gegnerischen Ausführungen lifst sich nur erkennen, daß er in den Worten & donet toching eine Ppikur: Ansicht, wenn auch nur in gemilderter Behauptung wiederwegeben sieht. Er will zwar nicht direkt forir für donge einsetzen, sonst ginge das 4005 der Stelle verloren, aber der Sache nuch ist es ihm gleichwertig. Daß gerade in der gemilderten Form der Behauptung (zogroß) die Rücksicht (Gro 10 Guos auf den Sophisten besuht, wird uns trotz der Lücke klar. Nun heif't es weiter: Das dozzī steht hier bei Dingen, die jeden Zweifel ausschliefsen, so in dem Epikurtext noch in den Worten ob uallor av dogerer emerium ciria eina hare roibh. Nimmt man nun vollende paropiet duvinet (. 8 dousi rouding siran) als molereni, so mufe das dousi gleich toriv sein. Denn die Politik ist anerkanntermaßen lediglich Ubungssache. Damit aber erhält der enthymematische Schlufs keinen zweifelhaften sondern einen sicheren Vordersatz. -Philodem erwidert: Es ist weder Idomeneus noch Enikurs Art. Umschweife zu machen und Rücksichten zu nehmen, die Sprache des Dialogs ist auch sonst freimütig genug, und sachlich konnte der Sophist nicht schlimmer abgeführt werden. Dagegen ist es, was schon andere bemerkten, etwas sehr Gewöhnliches bei Epikur u. s. w., daß eine Frage nur berührt wird, ohne entschieden zu werden. Darum war es thöricht vom Gegner - entgegen seiner Ankündigung - aus einer nichts Positives entscheidenden Stelle bestimmte Schlüsse zu ziehen. τὸ 'δοκετ' δισταγμόν — (es fehlen 6 Zeilen) — εἰ μὲν ἐστομάξετο κατὰ τὴν λέξεν τοῦ ὁητορικοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀράσκειν εἰπεῖν, οι κινεῖ τὰ δι μετά τινος ὑποστολῆς ἐπετίθετο, καὶ διὰ τὸν στοχασμόν καὶ γὰρ τοῦτὶ τοὺ μόνον ἐπὶ τῆς ὁητορικῆς ἐλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς φρονήστως ἐτήρησε, κὰκεῖ τὸ 'δοκεῖ' προσθείς καὶ ΧΙΝ' τὸ 'δοκεῖ' διξόμεθε δηλαδή καὶ ἐπὶ τοῦ πολειτίκοῦ μέρους, ὁ παυταγῆ εκκρόγκατο ῶς ἐστιν ἄτεγνον, καὶ τὸ πιθανόν τῆς ἐπιχειρήσεως οὐκ ἐγ ὁισταξριένου το ποσσόγοττ' ἐπ ἀλλὶ 'ἐξ ὑμολογονιμένου'.

Καὶ τίνα τρόπου, έὰν τούτοις συνβοηθήσωμεν, εὐγνώμονες, οὐκ εὐήθεις ὑποληφθησόμεθα; Τό τε γάρ υποστέλλεσθαι τάληθηι λέγειν καὶ διστάζειν πη περί τῶν εὐδοκούντων έωυτῶι τοῦ ἡητορικοῦ στογαζό-15 μενον ανοίκειον και τοῦ διαλεγθέντος νεανίσκου και τοῦ τὴν κοινολογίαν ἀναγούφοντος Ἐπικούρου, καὶ ταύτα μετά παρρησίας ακροτάτης και ανυποστόλως τάλλά τε καὶ ἐν τούτωι τῶν ποὸς τὸν ἄνθρωπον τεταγμένων λόγων. Πως δ' αν είη θιγείν τινος καί 20 πικρότερου: 'Αλλά τοῦτό νε τάνδρὶ παρείσθω, πότερου ύποστελλόμενος έφη η και διστάζων η τέγνην ύπειληφώς, τὸ δὲ ἄλλοις τισίν προφερόμενον ἢ κατὰ τὸ παρόν, ως άσαφες αὐτὸ ποιούμενος, εἴτ' ἔστι τινὸς και τέγνης, είτε μηθέν έχει τέχνης ίδιον, και άληθές 25 έστι καί γαρακτηρικώς τους ανδράσιν σύνηθες ποιείν. και γάρ τετηρημένον και έπι της φρονήσεως έν Χνα αύτοῖς τε τοῖς έπειτ' ένίνετο ἄν στονασμός | τοῦ όντορικού, της 'δοκεί' φωνής κάνταύθα παρατιθεμένης δ δ' έπαγγελλόμενος όητας παρατεθήσεσθαι διαλέκτους

²² Verbinde čllois $\vec{\eta}$ ($\tau o i s$) κατά τὸ παρόν — ποιούμετος sc. έφη.

οὐ λιπαρεῖν ὀφείλει, τοῦτ' ἐγδέχεσθαι τοὺς ἀκούοντας, ὅ βούλεται, καὶ ἄλλων δηλουμένων.

'Και δη γὰς οὐ φής, μὴ ὑποστελλόμενον, οἶον Ἐπίχουςον λέγεις, αὐτωι τούτωι συνκατατίθεσθαι τοῖς ἄτεχνον τὴν ὁητοςικὴν λέγουσιν;'

Τότε δή καὶ σαφῶς ἀφέσκειν φημὶ ἐν ἄλλοις τέχνην εἶναι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, ὃ ἐπὶ στοχασμὸν τοῦ ῥήτοφος ἀνάγειν μανικόν.

''Αλλά δεξόμεθα το 'δοκεί' καὶ ἐπὶ τῆς πολειτικῆς'.

Εὶ θέλεις, δεχώμεθα, μηδέν φοβηθέντες, εἰ λέγου- το στιν αὐτὴν ἐν ἄλλοις ἀμιθοδου καὶ γὰο ἡμεῖς τὸ 'δοκεί' νόν ἐπὶ τῆς σοφιστικής προσδεχόμεθα κείσθαι του μὴ παφὰ τοῦτου νόν κυφούσθαι μηθέν τὸν λόγου, καίπο ἐι πολλοῖς τέννοι ἐνοικένης.

Εὶ δ' ἡρώτησέν τις καθιρικν. . ι Ἐπίκουρον, είπες ιs τρανώσειε τοὺς λόγους, τὸ ποίον είναι είπεν τεχνικὸν καὶ τὸ ποίον ἔτεχνον, οὺ κατὰ τὸ πιθανὸν ἔξ ὁμολογουμένου, κὰν περὶ ἔλλον δίστεγμα προσή, προσεγα-

3 Der Gegner sagt: Wenn du, Philodem, annimmst, daß Epikur ohne Umschweife spreche, dann sagt er eben klipp und klar, die Rhetorik ist keine Kunst, - Das ist wahnsinnig, da er ja anderweit und wo es sich gar nicht um die Gewinnung des Rhetors handelt, die Rhetorik eine Kunst nennt. - 9 Wiederholung der gegnerischen Behauptung S. 54, 7. -Wenn du nun, o Philodem, annimmst, durch die Worte Epikurs sei nicht ausgeschlossen, daß die Rhetorik eine Kunst sei, so widerlege ich das durch die in dieser Voraussetzung unmögliche) Annahme, es sei von der politischen Rhetorik die Rede: die kann doch keine hunst sein, wie jeder zugesteht. -Das kann ich ruhig mitmachen, sagt Philodem, wenn sie auch anderweitig von Epikur als Nicht-Kunst bezeichnet wird. Denn Epikur wollte eben durch diese Stelle nichts entscheiden. Und aus demselben Grunde kann ich die entsprechende gegenteilige Annahme bei der Sophistik machen, obgleich sie Epikur oft Kunst nennt. - 15 Durch eine zweifelhafte Prämisse ist schon die Sicherheit des Schlusses aufgehoben.

γεῖν ὰν ἔφη τὸ προκείμενου διστάξεται μὲν γάρ, εἰ ΧΥΙΡ πὰν ἐν τριβμε καὶ συνηθείαι, σύμφωνου ὁ ἐστὶν τὸ διεθοια πολλῆς τριβῆς καὶ συνηθείας 'τὸ τοίννο 'δοκεί' τῶι δισταζομένωι προσθεὶς ἐκ τοῦ, κὰν τὸ δι-

ς σταζόμενον παρεθή, διδομένου προσάγει το προκείμενον. Έριξεξη δὲ πρὸς το συστήσαι, διότι δή τις τέχνη κατ' Ἐπικουρούν ἐστιν ή όμτορική, τοῦθ' ήμεις παρετάθεμεν λέγοντες", εἰ μόνην τομβήν αὐτήν ἐνόμιξεν

είναι καί συνήθειαν, ούκ ὰν τὸ 'δοκεί' προσέθηκεν".

το οί δὲ ἐφησαν οὐ δηλοϋσθαι τὸ λεγόμενον ὑφ' ἡμῶν

ήτοι μὴ τοῦτο δηλούσθαι μότον. Εἰ μὲν τὸ πρώτον,

οὐ συνέμεν ἡμεῖς ἐλληνιστὶ διαλεγομένου, εἰ δὲ τὸ

δεύτεσον, οἰὰ τὰν' εἰτίνα ἀτολι ορόττα ἀμασβόλικα

λέξεσιν έν τοῖς πρὸς ἡμᾶς έλέγχοις;

περου νε του πους ημας εκετρος,
15 Περοστήσιο δε μή μονου έπ αιτών των προκειμένων ἀσάφειαν επέσχειν, ἀλλ' Ἐπέκουρου τοις έφεξης
περί φρονήσεως λόγοις που μελλον ἀν δάξειε και
στήμη αίτία είναι ἵμερε τριβή" πάλιν ἀμφιβόλους τεθεικέναι διαλέκτους, καὶ ἡμιρισβητημένος ἐλέχδι προσσφερίμενο αίντὰς καὶ δηλούσες μέν τὸ τῆς όμτομκῆς
καὶ δι' ἐπιστήμης τινὸς καὶ διὰ συνηθείας δὲ καὶ
διὰ τριβῆς περιγεινόμενου, μελλον δὲ διὰ τῆς τριβῆς
καὶ συνηθείας ἡ διὰ τῆς τέγνης, τὸ δὲ φρονήσεος δι'
καὶ συνηθείας ἡ διὰ τῆς τέγνης, τὸ δὲ φρονήσεος δι'

XVII άμφοτέρων μέν, μάλλον δὲ δι' ἐπιστήμης ἡπερ διὰ 25 συνηθείας καὶ τριβής, δηλούσας δὲ τὸ τὴν φρόνησιν μὲν δι' ἀμφοτέρων, μάλλον δὲ διὰ θάτέρου, τὴν δὲ ὁρτορικὴν διὰ μόνον δέτέρου, καὶ τοίτον τὸ καὶ τὴν φρόνησιν διὰ μέν ἐπιστήμης περιγίνεσθαι, διὰ δὲ

²³ φρόνησις] ist so viel als τὸ θεωρήσια τὰ πράγματα ώς Έχει S. 50, 13 and θέα τὰν πραγμάτων S. 58, 21, als philosophische Erkennthis.

ίστορίας καὶ τριβής μὴ παραγίνεσθαι. Τὴν δὲ γραφὴν δ συστησάμενος ταύτην ἀποκληρώσας τοῦτό φησιν αύτας διασαφείν, ότι φητορική μέν τριβήι μόνον καλ συνηθεία παραγείνεται, φρόνησις δ' επιστήμηι μόνον. '.Αλλά γὰο κᾶν τὸ 'δοκεί' ἐν τῶι τύπωι μὴ προσπο- 5 ηθώμεν άλλ' ἀφέλωμεν αὐτὸ παντελώς καὶ τὰς φωνάς ούτως ύποθώμεθα κατακεγωρίσθαι. "Σύ μέν ούκ έξείονου τηι δητορική δυνάμει προέχειν, δ τριβής έστι και συνηθείας πολλής", τίνα τρόπον τοῦθ', ὅπερ άξιούσιν, διασαφείται το μή περιγείνεσθαι καλ τέχνηι 10 την όητορικην άλλα μόνον τριβήι και συνηθείαι; Τη γάρ αὐτηι φοραι αν είπαιμεν πολλής μέν φιλοπονίας έστι δηλουότι το φιλοσοφείν και ή φιλοσοφία, πολλής δ' άγαν εὐτυγίας ή βασιλεία, καὶ πολλής έστι κακοποανίας πτωνεία, και πολλής έστι συνηθείας φιλία 15 καίτοι ούτω γ' οὐ δελς έγένετο άγροϊκος, ώσθ' ὑπολα- XVIII8 βείν ήμας λέγειν διά μόνης φιλοπονίας το φιλοσοφείν και την φιλοσοφίαν περιγίνεσθαι και την βασιλείαν διὰ μόνης εὐτυγίας καὶ τὰλλα παραπλησίως. Οίτως τοίνυν είπόντος Έπικούρου, διότι πολλής έστιν ή 20 δητορική τριβής και συνηθείας" ούχ ύπακουστέον τὸ 'μόνης' άλλά μόνον το ,,δείται πολλής τοιβής καί συνηθείας". Το γάρ 'έστιν' έπὶ του 'δείται' τίθησιν, όταν ούτως όμειλώμεν, ή συνήθεια τό τε μετριώτατου, ο ύπο των λέξεων σημαίνεται, και ούγι θάτερου 25 μόνον η αλεί θάτεοον σημαίνεσθαι βητέον. "Ετι τοίνυν ένεκα των διαλέκτων, ων ανθρωπος παρατέθεικεν ούτος, άδηλον είναι ωημι, πότερον έκ συνηθείας καλ τοιβής μόνον περιγίνεσθαι την όητορικήν ύπελάμβανεν

² ἀποκληφώσας] er wählt blind eine von den drei bezeichneten Möglichkeiten.

δ Έπίκουρος η και διὰ τέχνης και τριβής η οὐδ' όλως έκ τριβής καὶ συνηθείας. Πρόκειται γὰρ έν άργηι μέν ... Θανμαστόν φαμεν, εί σὸ μέν οὐδεν εξείρνου διά την ηλικίαν, των απάντων δε νέος ων πρεσβυτέρων ε άνδοῶν καὶ ἐνδόξων πολύ ἐν τῆι ὁπτορικῆι δυνάμει ΧΙΧα ύπερέγειν έλε γες". Τανδρός δέ "Θαυμαστόν δή, εί σύ μέν ούθεν έξείονου διά την ήλικίαν έν τηι όπτορικηι δυνάμει προέγειν". Επέζευκται δε τούτοις "ο δοκεί τριβής είναι και συνηθείας πολλής". Οὐκοῦν δυσίν 10 τούτοις - λέγω δὲ τῆ τε "όητορικῆ δυνάμει" καὶ τῶι ..πολύ ὑπερέγειν πάντων τῶν πρεσβυτέρων καὶ ένδόξων" - ἐπέζευκται τὸ "ο δοκεί τριβῆς εἶναι καὶ συνηθείας πολλής": Όταν δε δυσίν δήπου προταγθείσιν έπανενεγθήι τι, πάντως αμφίβολον γίνεται, τίνι των 15 προχειμένων επέζευχται. διόπερ αμφίβολον γίνεται καλ το , ο δοκεί τριβής είναι και συνηθείας πολλής" πότερον τηι , όητορικηι δυνάμει" έπενεκτέον η τωι , πολύ πάντων ύπερέγειν". Εί γὰρ οἰόμενος ἔτυχε, τὴν μὲν ἀνάληψιν της όπτορικής δυνάμεως τέγνη μόνον περιγίνεσθαι, τὸ 20 δε απάντων των την φητορικήν ανειληφότων υπερέχειν τριβήι και συνηθεία, πρός μέντοι γε την θέαν αὐτῶν των πραγμάτων, οὐ πρὸς τὴν ἀπάντων ὑπεροχὴν απαρχείν και την έπιστήμην, τούτο κατά γε την φράσιν οἶόν τ' αν ην. 'Αλλ' οὐα αν, οἶμαι, τὸ τοιοῦτο 2 φήσαι τις και περί νέον δή και άληθώς είναι τὸ ΧΧα πάντων | έν τῆ τέχνη προέχειν. Εἰ μέντοι τὰ κατὰ

² is iegiju sis) dem entspricht im folgenden infgrenzen bl.

– 6 Terbege 6 if d. h. in Sinne Epilurus, ohne Rückeiche gid
die Anferrungen des Sophisten im einzelnen. – 18 Diese
Ansicht finden wir S. 25, 16 if von einem Epilurue ert
orgetragen, Philodem billigt sie nicht. – 26 Wenn Epikur den
Sophisten einraunte, daße er im Benitze einer Kumst zei, die

την τέχνην τομής δείται καὶ συνηθείας πολλής καὶ εἰνατεταμίνης, συνομολογον, τοῦτ ἐσγικέναι, καὶ μελ-λον ἄν δ' Επίκουφος ἐστοιξείτ ἀντοῦ τοῦτο χαριξόμενος, δὲκείνης μὲν ἐφείνετο μέγα, την πρόθεσεν δ' οὐκ ἐμποδίζει. Νη Δία μέντοι καὶ ἐὰν βούληι ε οκοπείν, πῶς ἐγθέγεται τοῦτο ὁ συστησάμενος τὸ βεβλίον, και οὐθὲν φήσει πρὸς τὸ ὑπερέγειν ἀποδεδοσθαι τὸ 'δοκεί' μάλλον ἢ πρὸς τὴν βητορικήν, ἀλλ οὐδεν γε λέγων τὸ πὰν ἀλλὰ τὸ μόριον ἄγνωστον ἀπαίρχειν, ποτέρωι τοῦτ ἐπέξευκται, οὐ δὲ τὸ μέν φητὸν τὸ ἀποιοχείν, ποτέρωι τοῦτ ἐπέξευκται, οὐ δὲ τὸ μέν φητὸν τὸ ἀποιοχόμενος ετεγες, συκοφωνικώς δὲ παρακαλείς προχειφότητας. — Καίτοι τί ἐν τις ἐπὶ πλείον διατρίβοι; σχεδον γὰφ ὑπέρκαιρα καὶ ταῦτα πρὸς τον τόπον.

Α μέντοι παρά Μητροδώρωι γράφτει μερτύρια, την δόξαν ού μάλλον έλέγξειν ὰν την ημετέραν η ις τούτου καὶ τονον λειν ἀπό τοιούτων τὸν Έπίκουρον (es fehlen 3 Zeilen) προς ... νουν αὐ τοῖς ΧΧΙ^α

viel Übung erfordere, so war das um so rücksichtsvoller, keineswegs aber geht aus dieser Auffassung hervor, daß die Fertigkeit des Sophisten lediglich auf Thung beruhe. -6 routo o grangauevos to siblion ist ganz unsicher. Cherliefert ist in O τοσο . ιρουστεσ μενο. σεβις:... Vielleicht berief sich Philodem zum Schlusse noch einmal auf Zeno (à ¿vegrospourros év dorse?), gegen den ja der Rhodier sein Buch geschrieben hatte. - 10 ob of den Gegner apostrophierend, du lehntest das ausdrücklich Gesagte, z. B. die von Philodem im Hypomnematikon angegebenen Stellen der drei Männer, ab und verlegst dich auf Rabulistercien. - 14 Die Stelle läfst darauf schließen, daß ähnlich wie jene Worte aus Epikurs Symposion auch eine Metrodorstelle gegen Philodems Auffassung von den Gegnern angeführt und interpretiert war, Die Entgeonung schiebt Philodem auf eine andere Gelegenheit. denn andere Dinge erheischen noch dringend Erledigung, während ja das Buch schon einen ohnehin sehr großen Umfang erhalten hatte. Von den drei ausgelassenen Zeilen ist in () überliefert | ticko yu oniter ordaty . εοσλ . . . αυ . . θενγτα . . . ποος etc.

ανα... σεξα.... ειων ἄλλων ἄλλως συνημμένων, καὶ αὐτοί δὲ κατὰ διάληψεν, ός ἐφαμεν, ἀψόμεθα καὶ τούτων. Νυνεί δὰ τὰ κατεπείγοντα καὶ τὰ κατάλοιπα τὸς διεξόδου προσθέντες παραγράψαιμεν ὰν τὸν ὑπο-5 μυγματισμόν.

Το τοίνυν ούκ ἀποτελεῖν κατὰ τοὺς ἄνόρας τὴν σοφιστικήν όητορικήν τεγνείτας οὐδ' ἔργον τῆς έμπράκτου και πολειτικής δητορικής δηλοί μέν και τὸ πρώτον περί ποιημάτων διά πλειόνων - άπογρήσει 10 δε καί τινα των έκειθεν ύω ήμων παρακειμένων οὐ φατικώς διασαφούντα μόνον άλλά και πίστεις περιειληφότα -. δηλοϊ δὲ καὶ "Εομαργος, δι' ὧν παρεθέμεθα, μετά δε της πάσης έξεργασίας Επίπουρος έν τωι Περί της όπτορικής τελείως άνεπιμείκτους διδάσκων τάς 15 δυνάμεις και συνεργούσας μέν ούθεν είς γε την έξιν την πολιτικήν τὰς διατοιβάς, πολλάκις δὲ καὶ μεταβαλλούσας, α προφέρεσθαι νῦν ἐμ μέσωι κείμενα πᾶσιν ματαίου φαίνεται καὶ περιττόν. 'Αλλά μὴν καὶ ταύτην ΧΧΙΙα την του δημηγορείν και δίκας λέγειν | ένπειρίαν από μο τινος τοιβώς καὶ των έν ταῖς πόλεσιν ίστορίας περινίνεσθαι πολλών έν τηι πραγματεία διασαφούντων. άρκέσει τὰ παρὰ Μητροδώρωι σαφῶς διδάσκοντα: ...Πότερον οὖν τὴν ἡητορικὴν δύναμιν λέγει τις βλέπων

22 Aufer den drei Stellen, die er Zeno verdaudt, führt Philodem nun noch aus seiner eigenen ledktine eine Stelle aus Metroder an. Die Stelle entstammt aller Wahrscheinlichseit und dem Buche des Metrodor Liefe zob ein openationes Myores dewebwig ziese birtoges, das hauptsächlich gegen Nausiphause gerichtet war. Vgl. Rhein. Mus, 48, S. 24 ff. Offenbar hätte Philodem sich bei weiterer Auseinandersetzung dieser gaza am dem Zusammenhaung gerissenen Stellen an die Worte is zupfäg zur inregden und zus Andreas; der 15 gegens den Stellen an der Stel

έπὶ την διάγτοσαν, διν πρεκτέον έστιν του μέλλοντι εὐδαίμονι είναι τε καὶ εσσθαίον εἰσι τη πρεκτέον, καὶ ταντίνην φησίν ἀπό φυσιολογίας παραγείνεσθαι, η καὶ την πολειτικήν ἐμπειρίαν, καθ΄ ἢν ἐκ τριβής καὶ ἐστορίας τοῦν πόλειος πραγμάτων συσγοδική είν τις οὐ το κακος τὰ πλήθει συμφέρονται; Καὶ μικρύν προβές: ...τί γάρ ὑπόκειται, ὁ θεωρεία ποιεί, ῶσπερ ἡ περὶ τὰς αἰρίσεις καὶ φυγὰς καὶ περὶ τὰς πολειτικὰς ἐκ τῆς ἔστορίας πορακολονθήθισκής.

Κεκοροφομένου δ΄ ήμετε και τοτδε του εκφαλαίου το χορόμεν έπι το τρίτου. "Ην δε τοῦτο πιστούσθαι, διοτι δή και κατ άλληθειαν ή σοφιστική όρτομκή τέχνη τές ίστιν πιρί τε τές ἐπιδείξεις, οῖας αὐτοί προυθέται, και τές τοῦ λόγων διαθέταις, οῖων αὐτοί γράφουσίν τε καὶ σχιδιάξουσιν. Φαμέν τοίνυν τὸ ις μεθοδικού εχειν αυτιμη, οὺ πολὲ δε καθάπερ οὐδὶ τὴν πουγικαίμι.)

*

'Aλλ' έπὶ το τελευταίον έπανόγουμεν τών πεφα- XXXII», 20. λαίων, όπεφ ήν πεφὶ τοῦ τὴν εὐδοκιμοῦσαν ἐν όμιους ων καὶ ὀικαστηρίους δύναμιν οὺς ἐπὰ ἔλλης περιγίνεσθαι τοῦς δλους ἐπιστήμης. Πφος μὲν οἰν τὰς ὑπολήψεις ἀπόχοη καὶ τὸ ἀείξαι τὴν τῶν διατφιβικῶν τέχνην

¹⁾ Die Restitution dieses dritten und vierten Abschnittes des zweiten Teiles duffte selbst für den glücklichsten und seharfsinnigsten Emendator ein Ping der Urmöglichkeit sein, und die Fetzen zum zweiten Male abzudruchen hat keinen Zweck. Ich begnüge nich also, die zufällig gut erhaltenen beiden Dispositionsstücke der letzten Kapitel zu geben. Da dieselben auch den Inhalt burz skizzieren, so gewinnt das Ganze damit auch einer gewissen Abschlißt.

ούδε εν πρός ταύτην συνεργούσαν. 'Αμέλει γάρ ούδε προσπόσξείστη μέθοδές τις Ελλη τών πολειτικών, ήπερ ήν οί σουρατά του ήγιοροικου λόγου παρεγγυθατικ 'Επειδή οῦν ή σουρατική κατ' ούδεν συντείνει πρός το την δύνεμεν έχειν, περαίνεται το χωρίς έπιστήμης έχειν αύτην τους έχοντας.

PA Philodemus, of Gadare 4271 Philodemi Volumina rhetorica. P3 Supplementum 1892

Suppl.

PLEASE DO NOT REMOVE CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

